

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Integrace cizinců ze Středního a Blízkého východu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program:

SOCIÁLNÍ PRÁCE

Autor: Andrea Juračková

Vedoucí práce: doc. Mgr. et Mgr. Jitka Vacková, Ph.D.

České Budějovice 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem „*Integrace cizinců ze Středního a Blízkého východu*“ jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 8. 8. 2023

.....

Andrea Juračková

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí bakalářské práce doc. Mgr. et Mgr. Jitce Vackové, Ph.D. za odborné vedení a podporu při jejím vytváření. Poděkování za podporu patří také mé rodině a přátelům.

Integrace cizinců ze Středního a Blízkého východu

Abstrakt

Tématem mé závěrečné práce je integrace cizinců ze Středního a Blízkého východu. Zvolila jsem si toto téma kvůli mému profesnímu zaměření na práci s cizinci a osobnímu odbornému zájmu o sociální práci, jak ve veřejných, tak v neziskových organizacích. Cílem mé bakalářské práce je zjistit, jak jsou integrováni cizinci ze Středního a Blízkého východu v České republice, a jak může sociální pracovník podle jejich subjektivního vyjádření pomoci. Výzkumu se zúčastnilo pět informantů, kteří zastupovali různé státní příslušnosti ze sledovaného regionu. S každým z respondentů byl proveden podrobný polostrukturovaný rozhovor.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části se zabývám statistickými údaji cizinců v České republice, situací vybraných národnostních a etnických menšin, legislativou týkající se cizinců, otázkami migrace a integrace, a také sociální prací v oblasti začleňování cizinců. Praktická část se zaměřuje na výzkumné šetření a prezentaci výsledků. Sesbírání data byla analyzována pomocí interpretativní fenomenologické analýzy.

Z výzkumu vyplývá, že délka pobytu a situace v době příjezdu do České republiky měly významný vliv na podmínky procesu integrace všech účastníků. Všichni informanti prokázali plné začlenění do individualistických principů moderní společnosti, především u nich vzbudil zájem méně svázaný způsob života.

Na základě získaných výzkumných výsledků lze usoudit, že všichni informanti již pobývají na našem území dostatečně dlouho, a je patrné, že dochází k asimilaci. Jejich schopnost adaptace se projevila nejen v rychlém zvládnutí českého jazyka, ale také v přijetí místní kultury a ústupcích ve vyznání. Výsledky práce slouží jako zpětná vazba, která nám pomáhá lépe porozumět situaci migrantů po jejich příchodu do nové země. Porovnání jejich osudů a dosažených cílů v integraci do české společnosti přináší hodnotné poznatky pro ty, kteří se zajímají o problematiku integrace cizinců.

Klíčová slova

cizinec; uprchlík, migrace; integrace, etnikum, sociální práce

The integration of foreigners from the Middle East

Abstract

The topic of my thesis is the integration of foreigners from the Middle East. I have chosen this topic because of my professional focus on working with foreigners and my personal interest in social work, both in public and non-profit organizations. The aim of my bachelor thesis is to find out how foreigners from the Middle East are integrated into the Czech Republic, and how social workers can help according to their subjective statements. Five participants completed the research, respondents representing different nationalities from the study region. With each of the respondents, I undertook an in-depth semi-structured interview.

The study is divided into theoretical and practical parts. In the theoretical part, I focus on statistical data about foreigners in the Czech Republic, the situation of selected national and ethnic minorities, legislation related to foreigners, migration and integration questions, as well as social work in the field of integration of foreigners. The practical part focuses on the research investigation and presentation of the results. The collected data were analyzed using interpretative phenomenological analysis.

The research shows that the length of stay and the situation at the time of arrival in the Czech Republic had a strong influence on the process of integration of all participants. All the respondents demonstrated their full integration into the individualistic principles of modern society, and they were mainly interested in a less bonded way of life.

On the basis of the collected research results, it can be considered that all the informants have been living in our country for a relatively long time, and it is evident that assimilation is in progress. Their ability to adapt has been demonstrated not only in their rapid learning of the Czech language but also in their adaptation to the local culture and religious tolerance. The results of this work serve as feedback to help us better understand the situation of migrants after their arrival in a new country. The comparison of their fates and the goals achieved in their integration into Czech society provides valuable insights for those interested in the issue of the integration of foreigners.

Key words

Foreigner, refugee, migration, integration, ethnicity, social work

Obsah

1	Úvod.....	9
2	Cizinci v České republice-statistické údaje	11
3	Vybrané komunity cizinců.....	19
4	Legislativa týkající se cizinců.....	32
4.1	Zákon o azylu	32
4.1.1	Procedura udělování azylu.....	33
4.1.2	Rozhodnutí ve věci azylu.....	33
4.2	Zákon o pobytu cizinců.....	34
4.3	Zákon o státním občanství České republiky	36
4.3.1	Nabývání státního občanství České republiky prohlášením	38
4.4	Úmluva o právním postavení uprchlíků a Protokol o právním postavení uprchlíků	39
4.5	Dublinká regulace.....	40
5	Migrace	42
5.1	Migrace v České republice.....	43
5.2	Migrace ze zemí Blízkého východu do ČR.....	44
5.2.1	Imigrace ze zemí Blízkého východu do Československa.....	46
5.2.2	Imigrace ze zemí Blízkého východu do České republiky.....	46
5.2.3	Imigrace mezi roky 2010–2015	47
5.2.4	Současná imigrace ze Středního a Blízkého východu	48
5.3	Migrace jako obtížná životní situace.....	49
5.3.1	Frustrace.....	50
5.3.2	Stres	50
5.3.3	Trauma	51
5.3.4	Krize.....	51

5.4	Migrační politika.....	52
6	Integrace.....	53
6.1	Typy integrace.....	54
6.2	Indikátory míry integrace.....	55
6.3	Zásady politiky vlády v oblasti migrace	56
6.3.1	Koncepce začlenění cizinců v České republice	57
6.3.2	Státní integrační program.....	58
7	Sociální práce s cizinci	60
7.1	Sociální práce v rámci státních zařízení.....	62
7.2	Sociální práce nestátních neziskových organizací	64
7.3	Specifika sociální práce s cizinci	65
7.3.1	Etické zásady sociální práce s cizinci a jejich cíle.....	69
8	Metodologie výzkumu	70
8.1	Výzkumný cíl a výzkumná otázka	70
8.2	Výzkumná strategie.....	70
8.2.1	Postup analýzy IPA.....	71
8.3	Výzkumný soubor	72
8.4	Výběr informantů	72
8.5	Sběr dat.....	73
8.6	Etické aspekty výzkumu	74
8.7	Reflexe vlastních zkušeností s daným tématem.....	74
8.8	Rizika výzkumu	75
9	Výsledky výzkumu	77
9.1	Analýza a interpretace jednotlivých informantů	77
9.1.1	Farid.....	77
9.1.2	Saleh.....	79
9.1.3	Yak.....	83

9.1.4	Rabih.....	86
9.1.5	Balal.....	90
9.2	Analýza a interpretace celkových výsledků.....	92
9.2.1	Česko jako místo k životu.....	92
9.2.2	Cizincem ve vlastní zemi.....	93
9.2.3	Základní hodnoty – houževnatost, cílevědomost a pracovitost.....	93
9.2.4	Otevřenost novým možnostem.....	93
9.2.5	Základním cílem Stát v Evropě.....	94
9.2.6	Bod zlomu.....	94
9.2.7	Práce na sobě.....	95
9.2.8	Podpora a pomoc.....	95
9.2.9	Hodnota vzdělání na společenském žebříčku.....	95
9.2.10	Vím, že musím, výzvy.....	96
10	Diskuse.....	97
11	Závěr.....	106
12	Seznam použitých zdrojů.....	111
13	Seznam obrázků.....	126
14	Seznam tabulek.....	127
15	Seznam příloh.....	128
16	Seznam zkratk.....	129

1 Úvod

Ve své bakalářské práci se věnuji problematice začleňování cizinců do společnosti, zejména pak integraci současné komunity přistěhovalců ze Středního a Blízkého východu do České republiky. Toto téma jsem si zvolila z důvodu mé profesní činnosti, kde se často setkávám s prací s cizinci, a také z osobního odborného zájmu o sociální práci, jak v rámci státních, tak nevládních organizací.

V práci se zabývám otázkou, za jakých podmínek a v jakých situacích lze cizince pobývající na našem území integrovat do společnosti tak, aby si zachovali svá práva, svou kulturu a zvyklosti a využili svůj potenciál k dalšímu rozvoji. Cílem mého výzkumu je identifikovat způsoby, jak tuto integraci realizovat, aby přinesla přidanou hodnotu a přispěla k rozvoji naší společnosti.

Území Evropy v posledních letech, zejména od roku 2015, čelí migrační krizi. Války na Blízkém východě a další faktory vyhnaly ze svých příbytků přes milion uprchlíků, kteří se vydali hledat azyl v Evropě. Je zřejmé, že ani po vrcholu migrační krize v roce 2015 se situace příliš nezlepšila, ani v budoucnu zlepšovat nebude. V důsledku změny klimatických podmínek, politické nestability a širší transformace společnosti se očekává, že miliony lidí budou nadále migrovat. Nejen Evropané se proto budou muset naučit žít společně s novými příchozími.

Proces soužití s novými etniky se nezdá být jednoduchým, a jak jsem již zmínila, Česká republika není výjimkou. Situace se stává ještě složitější, protože země začala pocítovat dopady válečného konfliktu na Ukrajině. K blízkovýchodním migrantům se nyní přidávají i lidé, kteří utíkají před válkou na Ukrajině. Střet lidí z různých kultur bude potřeba v budoucnu, ne-li hned začít řešit.

Jedním z úkolů práce je vytvořit drobný příspěvek k hledání odpovědí na stávající otázky:

- Jaké jsou zkušenosti cizinců s Čechy?
- Jaké pohnutky vedly cizince k opuštění své domoviny?
- Jak se prosadit mezi občany státu, do kterého přišli?
- Které historické události významným způsobem ovlivnily naše vzájemné vztahy?

- Jak se vyrovnat s jinou kulturou, která se možná od naší nemálo odlišuje?
- Lpějí cizinci na pěstování svých zvyků a obyčejů, nebo by se raději podřídili našemu způsobu života?
- Co ovlivňuje vztah migrantů a domácího obyvatelstva v cílové zemi?
- Jaká je česká zkušenost s migrací?

Toto je jen zlomek otázek, na které budeme dříve, nebo později hledat odpovědi.

Hlavním cílem práce je zjistit, jak jsou integrováni cizinci ze Středního a Blízkého východu v České republice a v jakých oblastech může cizincům podle jejich subjektivního vyjádření pomoci sociální pracovník. Úkolem této práce je zjistit podmínky a prostředky pro integraci cizinců v České republice a provést analýzu a rozbor motivací a faktorů ovlivňujících proces rozhodování. Následně popsat proces, kterým se cizinci začleňují do společnosti v souladu se sociálním systémem České republiky a popsat již zdárně začleněné cizince, kteří se zapojili nejen svou snahou, ale i možnostmi, které dává stát. Rovněž také analyzovat podmínky vytvořené řadou státních i nestátních organizací zabývajících se otázkou integrace cizinců, které musejí být v souladu se zvyky a rozvojem kultur, ze kterých osoby přicházejí.

Samotná bakalářská práce je rozdělena na dvě části:

- 1) teoretickou, která obsahuje sedm kapitol, které postupně rozkrývají problematiku migrace, integrace a sociální práci v této oblasti. V této části jsou vysvětleny všechny pojmy v souladu s legislativou, jak ve státním, tak nestátním sektoru.
- 2) empirickou, která se prostřednictvím fenomenologického rozhovoru zaměřuje na historii života vybraných cizinců ze Středního a Blízkého východu z různých etnických skupin a popisuje proces jejich integrace.

Hlavním záměrem této práce je objasnit proces integrace v kontextu rostoucí migrace světového obyvatelstva a jeho důsledků v dané problematice. Zaměřím se na poskytnutí komplexního přehledu o pobytu cizinců ze Středního a Blízkého východu na našem území. Tímto výzkumem se můžeme přiblížit životu a myšlenkám těchto cizinců a pokusit se zhodnotit, zda se předsudky českých lidí o této komunitě potvrzují či nikoli.

2 Cizinci v České republice-statistické údaje

Samostatná Česká republika vznikla k 1. lednu 1993. Od tohoto data budou sledované údaje a trendy. Konečným datem bude 31. 12. 2022, jakožto uzavření posledního úplného roku sledování. Údaje za necelý rok 2023 budou uvedeny samostatně. Budou zde uvedené grafy a tabulky s údaji, které jsou pro tuto práci relevantní.

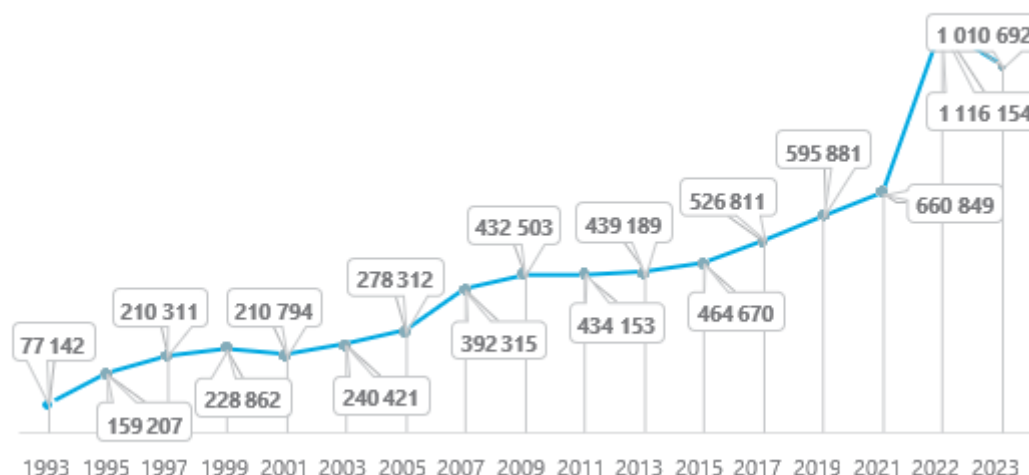
Podle Ministerstva vnitra České republiky (dále zkr. MVČR), bylo k 31. prosinci 2022 registrováno na území České republiky celkem 1 091 098 osob cizí státní příslušnosti, tedy zhruba 10 % z celkové populace (Čtvrtletní zpráva o migraci, 2022). Na přechodný pobyt bylo evidováno 782 000 cizinců a na trvalý 334 154 cizinců. K 31. březnu 2023 bylo na území registrováno celkem 1 010 692 cizích státních příslušníků, kdy došlo k poklesu zejména z důvodu zániku části dočasných ochranných (Čtvrtletní zpráva o migraci, MVČR, 2023, viz dále obr. 1). Podle Českého statistického úřadu (Cizinci v ČR, 2022) byl v roce 2021 procentní podíl cizinců s pobytem v České republice 6,2 %, kdy bylo na území hlášeno 658,6 tisíce cizinců. Občané třetích zemí tvoří převažující skupinu, s podílem 77 % (Čtvrtletní zpráva o migraci, 2023, viz dále tab. 1). Nejpočetnější menšinu zde tvoří státní občané Ukrajiny, kteří přecházejí před válkou, a kterým je na území vydávána dočasná ochrana (Dočasná ochrana, MVČR, 2023).

Tabulka 1: Top státní příslušnosti (legální migrace)

Státní příslušnost	Počet	tj. %
Ukrajina	527 268	52 %
Slovensko	117 492	12 %
Vietnam	66 751	7 %
Rusko	42 985	4 %
Rumunsko	20 010	2 %
Polsko	17 823	2 %
Bulharsko	17 756	2 %
Německo	13 724	1 %
Mongolsko	12 179	1 %
Maďarsko	10 688	1 %

Zdroj: MV ČR (Čtvrtletní zpráva o migraci, 2023)

Počet cizinců pobývajících na území ČR

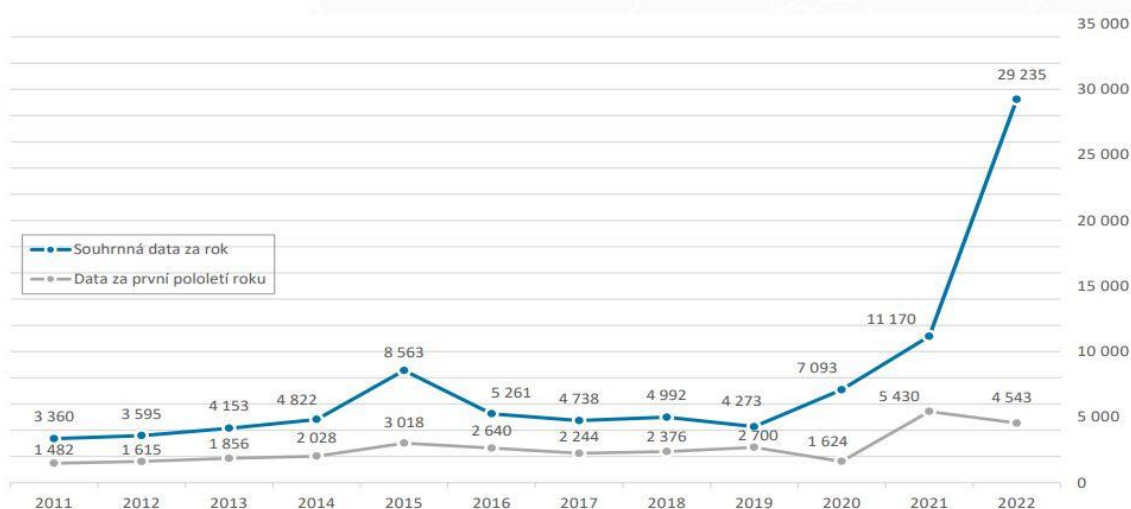
Obrázek 1: Počet cizinců pobývajících na území ČR

Zdroj: MVČR (Čtvrtletní zpráva o migraci, 2023)

Zvláštní kategorií jsou cizinci, kteří v České republice pobývají neoprávněně z důvodu vypršení platnosti pobytových oprávnění, nebo bez potřebných víz. (Cizinci v ČR, ČSÚ, 2022). Základním zdrojem informací je databáze cizinecké policie, která obsahuje údaje o osobách zadržených při nelegálním přechodu hranice a při tzv. nelegálním pobytu uvnitř území (Drbohlav, 2010). Ministerstvo vnitra České republiky tyto procesy souhrnně nazývá nelegální migrací (Roční zpráva v oblasti migrace, MVČR, 2022). Pokud budeme hodnotit roční počty od roku 2008, kdy jsme součástí schengenského prostoru, je nelegální migrace v roce 2022 nejvyšší, kdy bylo na území České republiky odhaleno 29 235 osob (Čtvrtletní zpráva o migraci, MVČR, 2022, viz dále obr. 2). Dle této zprávy došlo v meziročním srovnání ke zvýšení počtu neoprávněně pobývajících osob o 18 065, což je o více než 160 %. Nejpočetnější skupinu neoprávněně pobývajících cizinců z hlediska státních příslušností tvoří občané Sýrie, následují občané Ukrajiny, Turecka, Afghánistánu a Gruzie (Čtvrtletní zpráva o migraci, MVČR, 2022).

Aktuální situace v České republice

Vývoj nelegální migrace v ČR*

Obrázek 2: Vývoj nelegální migrace v ČR

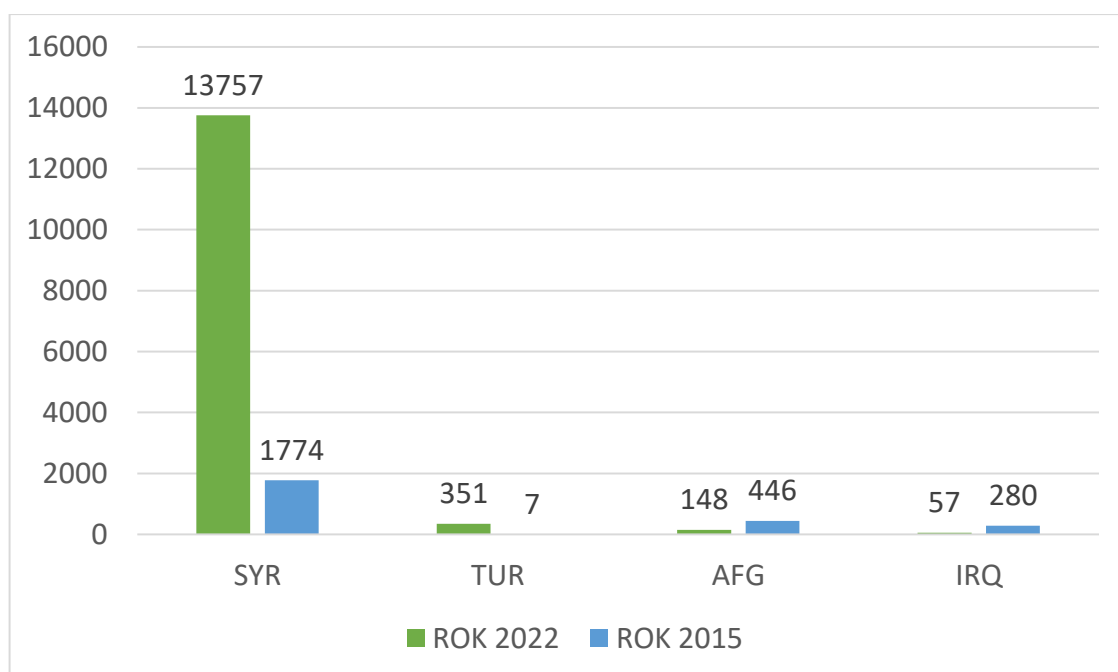
Zdroj: MVČR (Čtvrtletní zpráva o migraci, 2022)

Dle Českého statistického úřadu (Cizinci v ČR, 2022) jsou zaznamenávány dva druhy nelegální migrace na území České republiky. První kategorií je nelegální překročení vnější schengenské hranice České republiky a druhou nelegální pobyt, kde je zahrnuta i tranzitní nelegální migrace, která je sledována od roku 2015 (období uprchlické krize), kdy cizinci neoprávněně překračují vnitřní schengenské hranice s cílem pokračovat přes naše území do dalších států západní a severní Evropy (Cizinci v ČR, ČSÚ, 2022).

Zpráva v oblasti migrace a integrace cizinců (Čtvrtletní zpráva o migraci, MVČR, 2022) uvádí, že tranzitní nelegální migrace přes Českou republiku byla ovlivněna různými faktory, především vysokými migračními tlaky na západobalkánské migrační trase. Nejvíce migrantů je soustředěno v Turecku, odkud jsou využívány dva směry: přes Řecko a dále přes Severní Makedonii nebo Albánii, a dále přes Srbsko, Maďarsko, Slovensko nebo Rakousko a Českou republiku směrem do Německa a severní či západní Evropy (Čtvrtletní zpráva o migraci, MVČR, 2022, viz dále obr. 4). Dle této zprávy je Česká republika díky méně výhodnému systému sociálních dávek a neexistenci rodinných vztahů migrujících především tranzitní zemí.

První místo v roce 2022 v počtu osob při tranzitní nelegální migraci ve statistikách Českého statistického úřadu (Nelegální vstup a pobyt osob na území, 2022), obsadili občané Sýrie (20 387), a následovali je občané Turecka (772), třetí místo patří občanům Afghánistánu (224 osob).

Celkem v roce 2022 bylo odhaleno 21 852 osob při tranzitní nelegální migraci (Nelegální migrace, ČSÚ, 2022, viz dále obr. 3).

Obrázek 3: Tranzitní nelegální migrace

Zdroj: ČSÚ (Nelegální vstup a pobyt osob na území, 2022)

S nelegální migrací je spojeno zneužívání azylových řízení, kdy státní příslušníci třetích zemí si žádají v daném státě schengenského prostoru (ve kterém jsou zadrženi, nebo ihned po jejich nelegálním vstupu) o azyl, ale nehodlají v něm zůstat a záměrně pokračují do jiného evropského státu (Roční zpráva v oblasti migrace..., MVČR, 2022). Z převážné většiny se jednalo o státní občany Afghánistánu, kteří měli zahájené azylové řízení v Rumunsku a přicestovali do České republiky přes Slovensko (Roční zpráva v oblasti migrace..., MVČR, 2022).

Nelegální migrace na hlavních migračních trasách za rok 2022 (1. 1. – 31. 12. 2022)

Obrázek 4: Tranzitní nelegální migrace

Zdroj: MV ČR (Čtvrtletní zpráva o migraci, 2022)

Tabulka 2: Počty žádostí o mezinárodní ochranu v jednotlivých letech (1992–2022)

Počty žádostí o mezinárodní ochranu v jednotlivých letech (1992 - 2022)

Numbers of applications for international protection by years (1992 - 2022)

rok year	ŽÁDOSTÍ CELKEM APPLICATIONS TOTAL	z toho of which	
		nové žádosti new applications	opakované žádosti repeated applications
1992	841	-	-
1993	2 207	-	-
1994	1 187	-	-
1995	1 417	-	-
1996	2 211	-	-
1997	2 109	-	-
1998	4 086	-	-
1999	7 218	-	-
2000	8 794	-	-
2001	18 094	-	-
2002	8 484	-	-
2003	11 400	-	-
2004	5 459	-	-
2005	4 021	-	-
2006	3 016	-	-
2007	1 878	-	-
2008	1 656	1060	596
2009	1 258	633	625
2010	833	414	419
2011	756	491	265
2012	753	509	244
2013	707	491	216
2014	1 156	914	242
2015	1 524	1239	285
2016	1 478	1215	263
2017	1 450	1142	308
2018	1 702	1361	341
2019	1 922	1578	344
2020	1 164	798	366
2021	1 411	1061	351
2022	1 694	1339	355

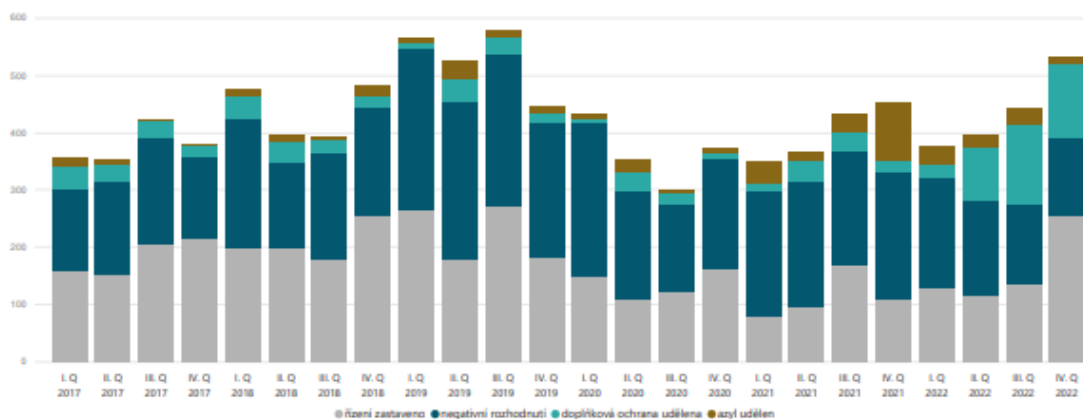
Zdroj: MV ČR (Mezinárodní ochrana, 2022)

V oblasti mezinárodní ochrany došlo v roce 2022 k nárůstu počtu žadatelů o udělení mezinárodní ochrany oproti předešlému roku o více než 20 %, ale převážné většině žádostí vyhověno nebylo (Čtvrtletní zpráva o migraci, MVČR, 2022, viz dále tab. 2). Podle této zprávy se do počtu podaných žádostí v roce 2022 promítly především evakuace z Afghánistánu po převzetí moci hnutím Tálibán, kdy se jednalo o meziroční nárůst.

V prvním čtvrtletí 2023 bylo v Česku evidováno 251 žádostí o mezinárodní ochranu, což je o 15 % méně než ve stejném období roku 2022 (Čtvrtletní zpráva o migraci, MVČR, 2023).

Počty rozhodnutí o mezinárodní ochraně mezi lety 2017 a 2022 (k 31. 12.)

	2018	2019	2020	2021	2022
azyl udělen	47	59	42	189	92
doplňková ochrana udělena	117	94	72	105	389
negativní rozhodnutí	750	1 059	803	855	636
řízení zastaveno*	828	899	537	450	629
celkem	1 742	2 111	1 454	1 546	1 749

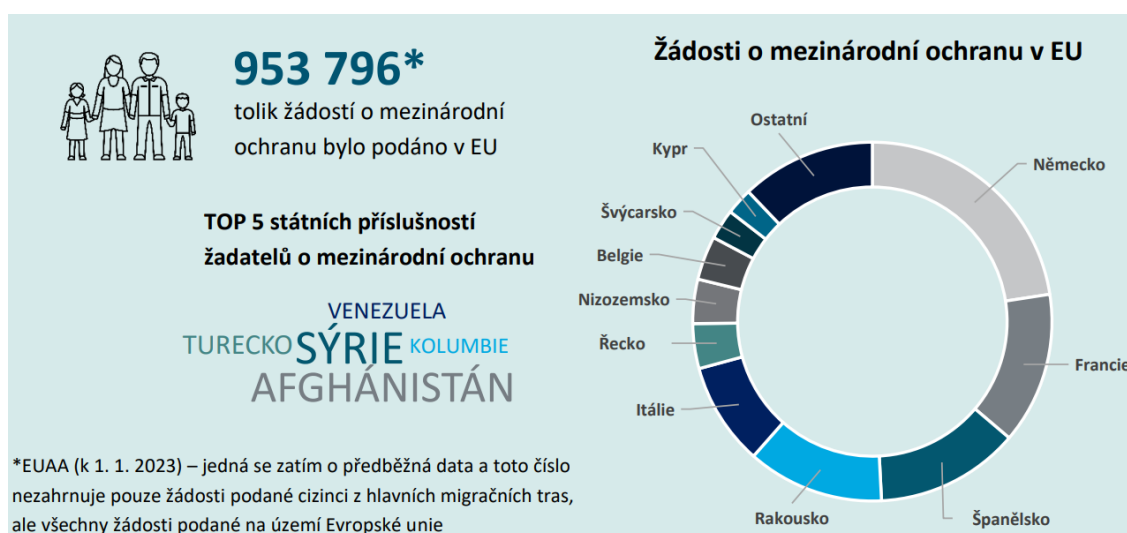
*důvody pro zastavení řízení o udělení mezinárodní ochrany jsou vypsány v § 25 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu. Nejčastěji se jedná o situaci, kdy nelze zjistit místo bydliště cizince.

Obrázek 5: Počty rozhodnutí o mezinárodní ochraně mezi lety 2017 a 2022 (k 31.12.)

Zdroj: MV ČR (Čtvrtletní zpráva o migraci, 2022)

Günterová (2010) uvádí, že Česká republika má nastavena přísná pravidla k udělování mezinárodní ochrany a počet pozitivních rozhodnutí je velmi nízký (obr. 5). Autorka zmiňuje, že v rámci celé Evropské unie je systém nastaven tak, aby byly příležitosti k získání mezinárodní ochrany mnohem vyšší (obr. 6). Haišman (2007) vysvětluje tyto rozdílné podíly odlišným složením žadatelů, kdy v EU podávají žádosti nejohroženější skupiny z pohledu mezinárodní ochrany, především občané Sýrie, Afghánistánu a Iráku. Autor zmiňuje, že v České republice je ve srovnání velký podíl žadatelů z bezpečných zemí, kteří podmínky pro získání ochrany nesplňují.

Autor dále podotýká, že podáním žádosti o mezinárodní ochranu se snaží legalizovat pobyt, anebo je pro ně podání žádosti jen prostředkem k další cestě do jiného členského státu.

Obrázek 6: Počet podaných žádostí o mezinárodní ochranu v EU

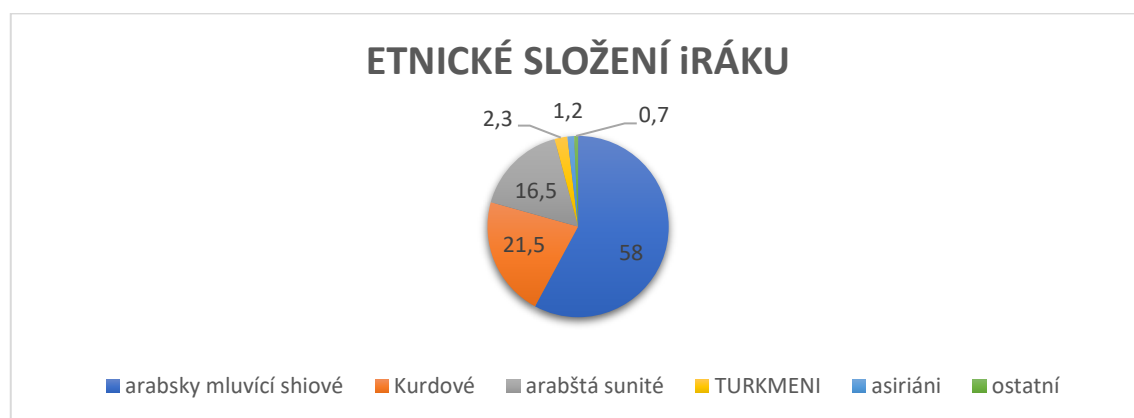
Zdroj: MV ČR (Čtvrtletní zpráva o migraci, 2022)

3 Vybrané komunity cizinců

Z mnoha zemí na světě lidé prchají kvůli porušování lidských práv a svobod. Výše uvedené státy jsou ty, ze kterých k nám přichází nejvíce uprchlíků. V dalších bodech by bylo vhodné zmínit národnostní a etnické skupiny, které byly zahrnuty v kvalitativním výzkumu provedeném při zpracování této bakalářské práce a zmínit geopolitickou situaci v zemích odkud pocházejí. Tím bude lépe ilustrována jejich situace a bude poskytnuto lepší porozumění celkovému kontextu. Zdrojové informace o cizincích byly získány z veřejné databáze, která je přístupná na oficiálních webových stránkách Českého statistického úřadu a Ministerstva zahraničních věcí.

Irák a irácká komunita v České republice

Irák, oficiálně známý jako Irácká republika, je parlamentní demokratická republika, nicméně politické prostředí v zemi je značně zkorumpované a situace je stále neklidná kvůli přítomnosti ozbrojených skupin (Irák, MZV, 2023). Na severovýchodě Iráku se nachází poloautonomní oblast známá jako Irácký Kurdistan, která má určitou míru autonomie (Ponížilová, 2011). Irák disponuje jedním z největších světových zásob ropy (Irák, MZV, 2023). Dle Skupiny světové banky (The World Bank Group, 2023) se v Iráku nachází populace o velikosti téměř 40 milionů lidí, z čehož více než 7 milionů žije v iráckém autonomním regionu Kurdistanu. Dle souhrnné teritoriální situace (Irák, MZV, 2023) v zemi převažuje arabská populace, která tvoří 75-80 % obyvatelstva. Zatímco Kurdové představují 15-20 %, zbývajících 5 % populace tvoří různá menší etnika (Irák, MZV, viz dále obr. 7).

Obrázek 7: Etnické složení v Iráku

Zdroj: Vlastní obrázek vytvořený dle Gulf/2000 Project (2020)

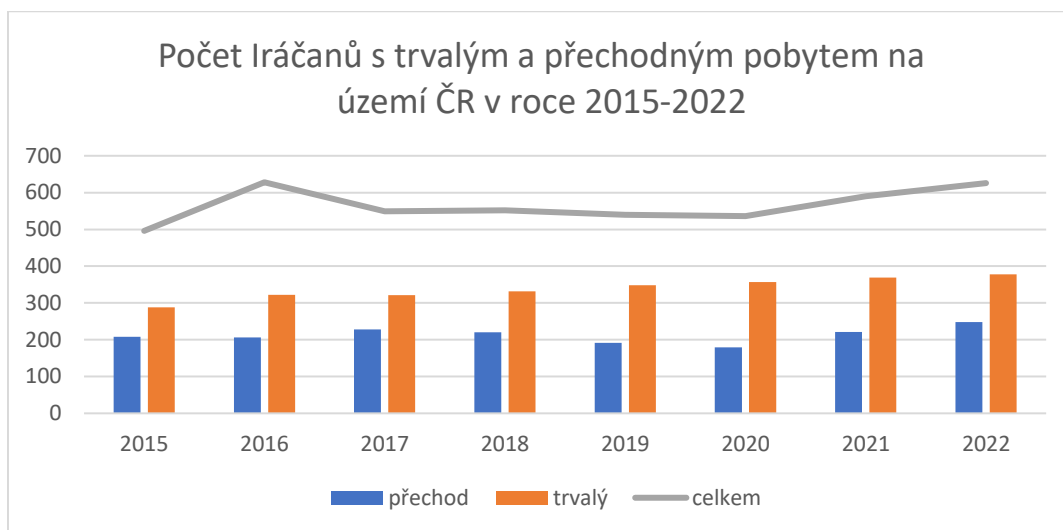
Irácká komunita patří k jedné z nejlépe zadokumentovaných skupin přistěhovalců v České republice a je rovněž jednou z nejaktivnějších, jak v oblasti kulturní, tak společenské (Felčer, 2019). Autor uvádí, že její přítomnost na území České republiky byla započata studijnímu pohybu v 60. letech. Tento trend potvrzuje Bulletin společnosti česko-arabské (2018), který dokumentuje, že v této době iránské imigranti byli druhou nejvíce početnou skupinou studentů z arabského světa. Gombárová (2019) uvádí, že největší boom příchodu následoval po roce 1963, po konci Qasimovy diktatury, kdy všichni pronásledovaní komunisté přehali do Československa, kde byla povolena činnost odbočky exilové organizace výboru obrany práv iráckého lidu, a kde řada z nich uplatnila v arabském vysílání Československého rozhlasu.

Ve svém výzkumu (Bezpečnostní aspekty irácké imigrace do ČR, 2009) poznamenává Murad, že Iráčané, kteří absolvovali studium v Československu, jsou silně začleněni do většinové společnosti, a někteří z nich získali české občanství. Autor uvádí, že díky svému vysokoškolskému vzdělání dosahují převážně vyššího sociálního postavení, nalezneme mezi nimi inženýry, architekty, podnikatele, lékaře, novináře a umělce. Autor dále zmiňuje, že k nárůstu irácké komunity v Česku došlo po roce 2015, kdy se Česká republika připojila k Evropskému přesídlovacímu schématu a na žádost nadačního fondu Generace 21 schválila přemístění 153 iráckých křesťanů do České republiky. Všichni příslušníci této skupiny obdrželi mezinárodní ochranu, a byl s nimi zahájen státní integrační program (Výroční zpráva Nadačního fondu Generace 21, 2016)). Nařízením vlády byla podpora tohoto programu předčasně ukončena, kdy se několik desítek z nich, po udělení azylu, rozhodlo odejít do Německa, nebo se vrátit zpět do Iráku (Roční zpráva o situaci v oblasti migrace..., MVČR, 2016).

Houska (2018) se zmiňuje o kladných vzájemných vztazích mezi Českou republikou a Irákem. Blíže autor uvádí rozvoj vzájemného obchodu v období dvacátých a třicátých let, přičemž byly známé zejména strojírenské výrobky společnosti Škoda. Dále autor uvádí firmu Baťa, která nejprve do Iráku dodávala obuvnické výrobky a následně v Bagdádu zahájila výrobu. Autor dále zmiňuje založení Československé nemocnice v Bagdádu.

Irácká komunita v České republice čítá zhruba 600-700 osob. Státních příslušníků Irácké republiky zaevidovaných k pobytu k 31. 03. 2023 je celkem 626, z toho jich zde pobývá přechodně 248 a trvale 378 osob (Počty cizinců v ČR, ČSÚ, 2023).

Dle Odboru azylové a migrační politiky status azylanta požívá 46 Iráčanů a doplňkovou ochranu má udělenou 40 Iráčanů (Mezinárodní ochrana v ČR, 2022).

Obrázek 8: Cizinci iráckého původu na českém území od roku 2015 do roku 2022

Zdroj: vlastní graf vytvořený na základě dat ČSÚ (Cizinci v ČR, 2015-2022)

Kurdská komunita

Yildiz et al., (2008) popisují Kurdy, jako iránské etnikum pocházející z Blízkého východu a jako nejpočetnější etnickou skupinou bez vlastního státu. Autoři uvádí, že obývají území známé jako historický Kurdistan, které se nachází v několika státních útvarech, včetně Turecka, Iráku, Íránu a Sýrie (obr. 9). V těchto zemích jsou Kurdové cizorodou menšinou a často jim jsou upírána práva suverénního národa (The World bank Group, 2023).

Murad a Mareš (2015) dále uvádí, že Kurdové mají silnou vazbu na své domovské země, protože se cítí být příslušníky kurdského národa a mají hluboký vztah ke svému jazyku, kultuře a historii. Autoři dále uvádí, že mnoho Kurdů v diaspoře aktivně podporuje své rodiny a komunity v Kurdistanu, a někteří také podnikají návraty do Kurdistanu, aby se účastnili politického procesu a přispěli k rozvoji svého regionu.

Obrázek 9: Kurdský stát v závislosti na mezinárodním uznání

Zdroj: Creative Commons (2019)

Wahlbeck (1999) uvádí, že Kurdové začali migrovat do Evropy zhruba od poloviny 20. století a největší počet z nich odešel z Turecka do Německa, ale také do zemí Beneluxu, Rakouska, Švýcarska a Francie, kde se uplatnili na trhu práce. Autor zmiňuje, že tato pracovní migrace vedla ke vzniku tureckých a kurdských komunit v mnoha evropských městech, a díky navázaným vztahům, tak pokračovala další emigrace.

Vovsová (1996) k tomuto uvádí, že i do tehdejšího Československa začali od šedesátých let přicházet kurdští studenti. Murad a Mareš (2015) dále zmiňují, že toto přistěhovalectví bylo důsledkem specifických vztahů komunistického Československa s pokrokovými zeměmi Blízkého východu a de facto tímto okamžikem začala kurdská migrace na území České republiky. K tomuto uvádí Vovsová (1996, s. 18): *V šedesátých letech sem přijelo asi 400 iráckých studentů, z toho bylo asi 130 Kurdů. Pak tu byli studenti ze Sýrie, Turecka a Iránu.*

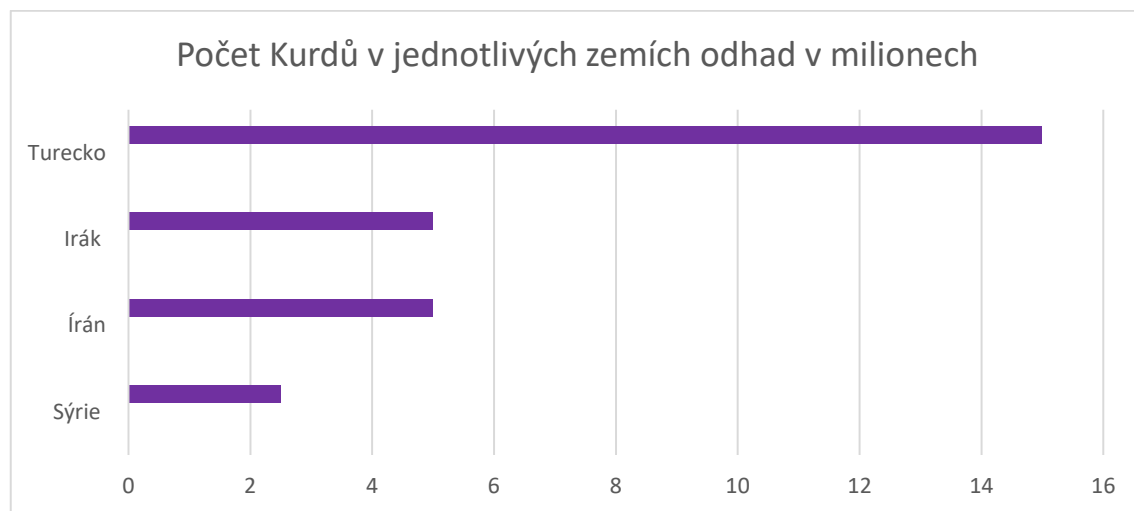
Bureš (2008) dále uvádí, že po pádu komunistického režimu a rozdělení Československa se do České republiky vrátili někteří Kurdové, kteří zde původně studovali. Autor zmiňuje, že příčinou jejich návratu byly represivní opatření v domovských zemích.

Dle Ústavu mezinárodních vztahů (2018) se skladba kurdské komunity na území Česka výrazně změnila, přičemž Kurdové z Turecka postupně získali převahu na úkor Kurdů z Iráku.

Kurdská komunita v České republice není velká a její počet se odhaduje maximálně na 200 osob ((Murad a Mareš, 2015). Dle Pettrichové (2011) je přesné číslo obtížné určit, protože Kurdové jsou registrováni jako občané různých zemí a někteří z nich mohou mít i české občanství.

Murad a Mareš (2015) uvádí, že vedle jádra kurdské komunity v Česku, které tvoří především příchozí studenti z posledních šesti desetiletí, zde existuje také skupina úspěšných žadatelů o azyl.

Existuje rozmanitost odhadů o počtu Kurdů žijících v Evropě, ale oficiální statistiky nejsou k dispozici (McDowall, 2007, viz dále obr.10). Kurdové sami však někdy odhadují svůj počet až na 40 milionů. Po Arabech, Peršanech a Turcích jsou Kurdové čtvrtou největší etnickou skupinou na Blízkém východě (McDowall, 2007).

Obrázek 10: Počet Kurdů v jednotlivých zemích, odhad v miliónech

Zdroj: Vlastní obrázek vytvořený dle Encyklopedie Migrace (Kurdové, 2019)

Afghánistán a afghánská komunita v České republice

Afghánistán je vnitrozemským státem Asie, jehož většinu územní rozlohy zaujímá horský masiv (Afghánistán, MZV, 2023). S více než 20 miliony obyvatel, což představuje téměř polovinu populace, je Afghánistán zařazen mezi země s vážným nedostatkem potravin, společně s Etiopií, Jižním Súdánem, Somálskem a Jemenem, označovanými jako ohniska hladomoru (Člověk v tísni, 2022). Po převzetí moci Tálibánem, v srpnu 2021, došlo v Afghánistánu k ekonomické krizi a zvýšené represi, které zvrátily dosažené úspěchy z minulých let (Člověk v tísni, 2022). Organizace Člověk v tísni (2022) se aktivně podílí na rozvojové pomoci Afghánistánu.

Poté, co padl Afghánistán, Česko evakovalo 169 tamních občanů. Po přiletu vojenským speciálem museli strávit deset dní v karanténě a požádali o azyl. Afghánci, kteří uprchli do Česka, jsou ale oproti jiným tuzemským menšinám znevýhodnění. Nemají tu totiž pevnou komunitu spoluobčanů, kteří by mohli krajany navigovat v novém prostředí (Kriušenko, 2021, s. 4)

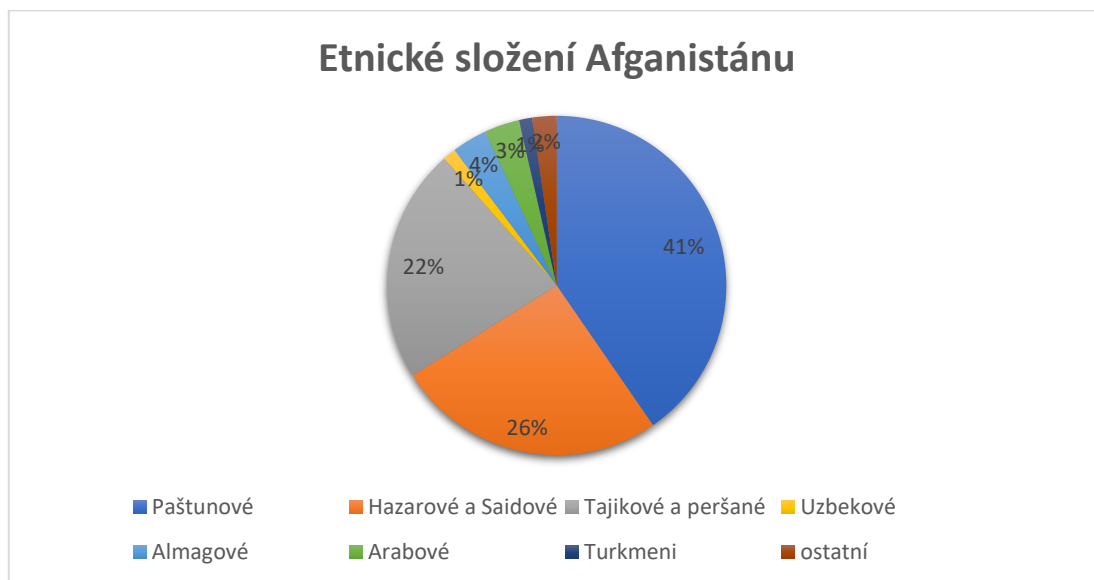
Farid (2021), ředitel centra pro česko-afghánské vztahy uvádí, že zdejší afghánská komunita v České republice je roztržštěná. Dále uvádí, že Afghánci s pokorou přijímají fakt, že se musí zřít vlastní tradice, zatímco mnohé jiné menšiny toto nepřipouštějí. *Pokud se rozhodují o odjezdu ze své původní země, většinou s tím počítají (Farid, 2021, s. 4).*

Největší počet Afghánců se u nás objevil v průběhu 80 let, kdy byla rozšířena bilaterální dohoda o kulturní spolupráci a do Československa přijelo několik tisíc studentů na střední odborné a vysoké školy (Pelikán, 2001). Autor dále uvádí, že od roku 1990 se počet afghánských studentů rychle snižoval, většina z nich odjela, a jen malá část u nás získala trvalý pobyt. Farid (2021) dále uvádí, že dalšími skupinami jsou například žadatelé o azyl, kteří se u nás objevují v závislosti na výkyvech situace v Afghánistánu, i když většina z nich nemá Českou republiku za svou cílovou zemi.

Téměř všichni Afghánci jsou muslimové. Zhruba 3 % obyvatel se nehlásí k žádnému náboženství, nebo neuvádí své náboženské přesvědčení (Afghánistán, MZV, 2022). Odhadnout přesný počet národností a jazyků v Afghánistánu je obtížné, protože mezi nimi často jasně neexistuje vymezená hranice (Pelikán, 2001, viz dále obr. 10).

K tomuto uvádí Farid (2021, s. 4) *Afghánský národ neexistuje. Lidé žijí na stejném území, ale mají úplně odlišnou kulturu, tradice a mentalitu. Dokonce vypadají jinak, někteří jedinci v Česku stále dodržují své zvyky, i když je takových lidí málo.*

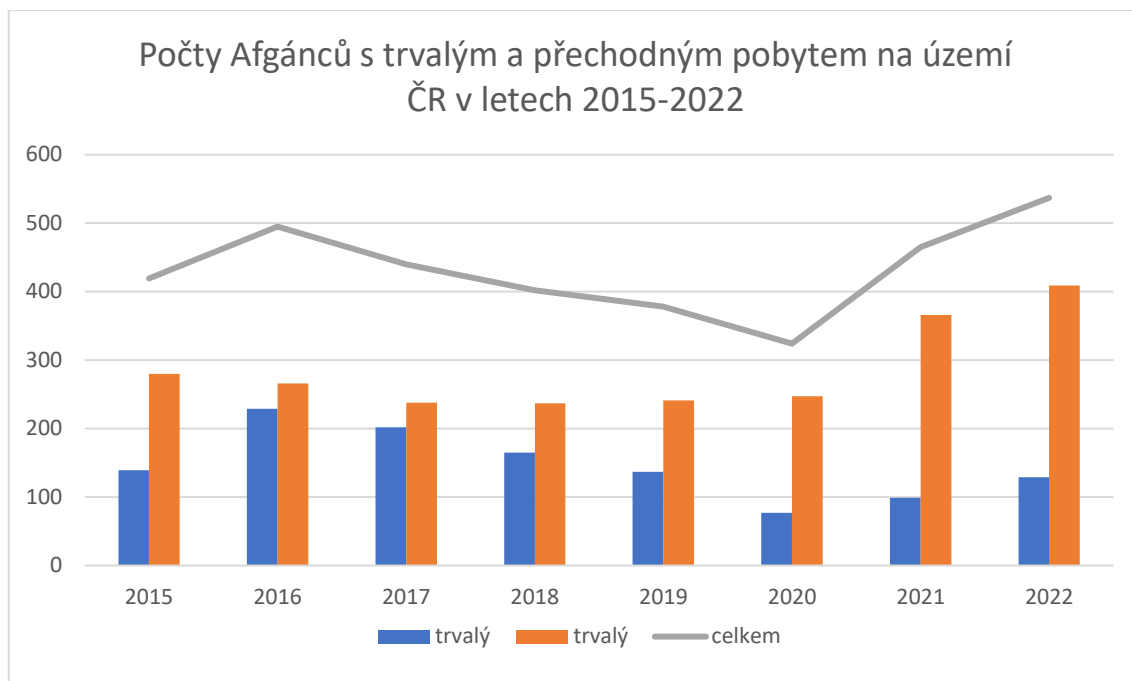

Obrázek 11: Relativní podíl etnických skupin v Afghánistánu

Zdroj: Vlastní obrázek vytvořený dle Gulf/2000 Project (2020)

Marek (2006) dále uvádí, že míra negramotnosti v Afghánistánu se pohybuje kolem 90 % a většina Afghánců nezná ani své datum narození. Autor zmiňuje, že k nedorozumění dochází i při určování identity, a to vzhledem k rozvratu státu, kdy má řada Afghánců osobní doklady neúplné, nebo nemá vůbec žádné.

Státních příslušníků Afghánské republiky zaevidovaných k pobytu k 31. 03. 2023 je celkem 537, z toho jich zde pobývá přechodně 128 a trvale 409 (Počty cizinců v ČR, ČSÚ, 2023, dále obr. 12). Status azylanta požívá 172 Afghánců a doplňkovou ochranu má udělenou 16 Afghánců (Mezinárodní ochrana v ČR, OAMP, 2022).

Obrázek 12: Cizinci afghánského původu na území ČR dle druhu pobytu a jejich vývoj od roku 2015 do roku 2022

Zdroj: vlastní graf vytvořený na základě dat ČSÚ (Cizinci v ČR, 2015-2022)

Libanon a libanonská komunita v České republice

Libanon, oficiálně známý jako Libanonská republika, je země na Blízkém východě v jihozápadní Asii, nacházející se na východním pobřeží Středozemního moře (Gulf/2000 Project). Na východě a severu sousedí se Sýrií a na jihu s Izraelem (Libanon, MZV, 2023). Libanon je nejmenším nezávislým státem na asijském kontinentu zemí, s bohatou historií a rozmanitým etnickým a náboženským složením (Haytayan, 2007).

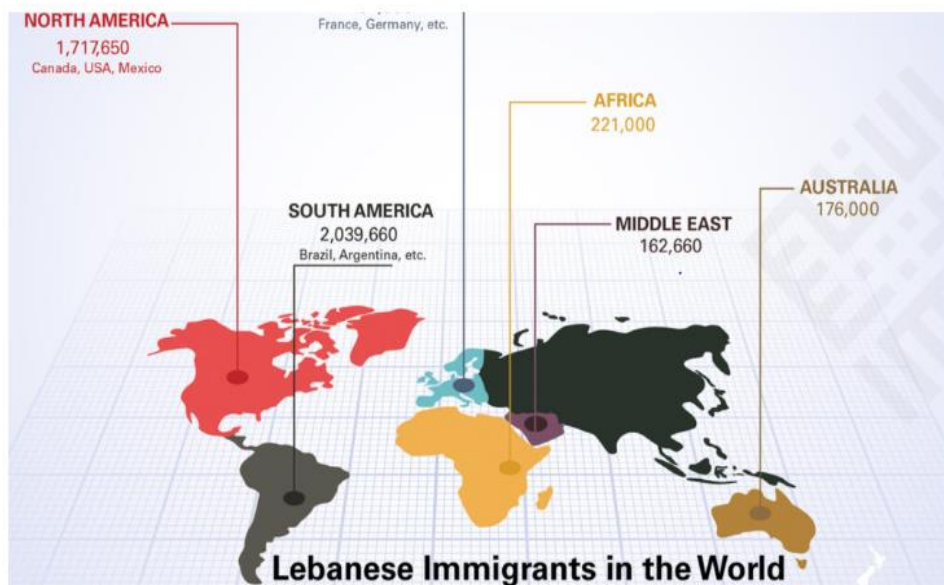
Dříve byl díky hospodářskému růstu Libanon označován jako „Švýcarsko orientu“ (Čejka, 2005). Aktuálně je obtížné hovořit o Libanonu jako o prosperujícím a bohatém státu (Libanon, MZV, 2023). Situace v Libanonu je podle Světové banky zařazena mezi jednu z nejhorších ekonomických krizí od poloviny 19. století (The World Bank Group, 2023).

Arsan (2018) k tomuto uvádí, že dnes Libanonci opouštějící zemi neunikají válce, ale chudobě, nízkým platům a ekonomickým problémům, které na ně dopadají stejně ničivě jako bomby. Autor podotýká, že současná ekonomická situace je ještě horší než během občanské války.

Libanon získal nezávislost v roce 1943 a stal se parlamentní republikou (Haytayan, 2007). Autorka dále zmiňuje, že v Libanonu je politický systém vybudován na principu vyváženosti mezi různými náboženskými skupinami, které hrají významnou roli v politickém procesu a rozhodování v zemi.

Podle odhadů neziskové organizace pro lidská práva (Human Rights Watch, 2023) uprchlo během libanonské občanské války, která probíhala v letech 1975-1990, až milion Libanonců. Organizace dále uvádí, že mnoho z nich hledalo bezpečí převážně v zemích jako Austrálie a Kanada, které poskytovaly víza z humanitárních důvodů (obr. 13). Tabar (2009) dále uvádí, že tato situace byla částečně ovlivněna řetězovou migrací, existujícími rodinnými vazbami a kontakty, které již Libanonci měli v těchto zemích.

Libanon by mohl mít dnes přes 15 milionů lidí, nebýt této masivní emigrace, a důsledkem toho je, že Libanon dosáhne nulového růstu populace v příštích 15 až 30 letech (Gulf./2000 Project). V rámci tohoto projektu je dále uvedeno, že ve skutečnosti je v Latinské Americe více lidí nedávného libanonského původu než v Libanonu, a obrovské množství se vyskytuje také ve zbytku světa.

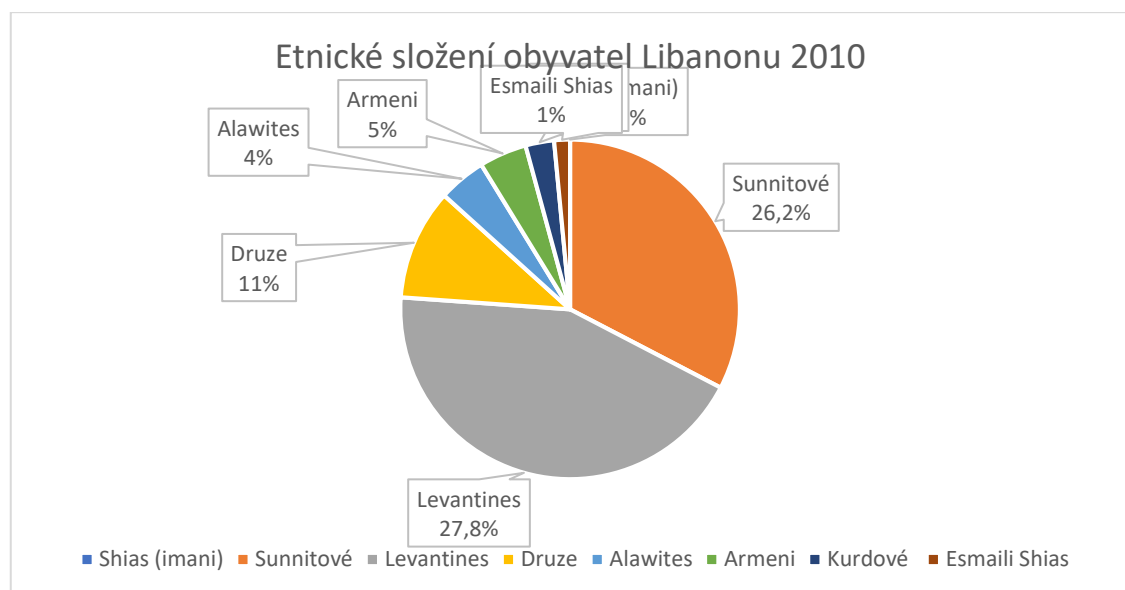

Obrázek 13: Libanonská diaspora

Zdroj: NC State University (Centrum pro studia libanonské diaspory, 2023)

Haddad (2005) uvádí, že Libanon je proslulý svou vícejazyčnou společností a na rozdíl od většiny arabských zemí zde není oficiálním jazykem pouze arabština, ale také francouzština. Dále autor uvádí, že po skončení války v 90. letech si část lidí, kteří se vrátili do Libanonu, přivezla své děti mluvící anglicky nebo francouzsky, a v důsledku toho dochází pro Libanonce k přirozenému míchání všech tří jazyků v běžném hovoru.

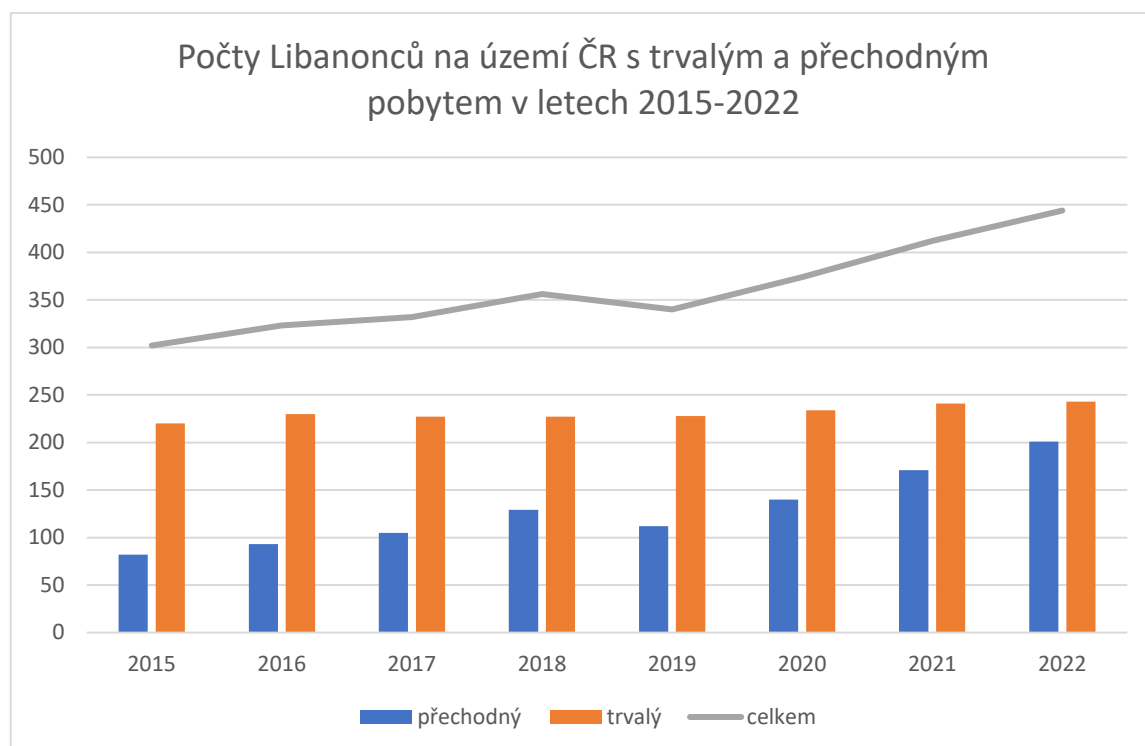
Tabar (2009) ve své výzkumné zprávě uvádí, že Libanon byl historicky ovlivněn mnoha různými kulturami, a tento fakt usnadňuje jejím obyvatelům snadnější asimilaci do jakékoliv jiné západní země. Fokt (2010) dále poukazuje na vysokou multikulturnost země a zdůrazňuje, že odlišnost od ostatních arabských států je patrná i v oblasti oblečení, tradic, hudby, libanonské kuchyně, svatebních obřadech na plážích, a dokonce i ve vysokoškolském prostředí. Tabar (2009) dále uvádí, že Libanonci se vyznačují západněji orientovaným myšlením a obecně vykazují větší otevřenost než v jiných zemích na Středním východě. El Hamoui (2016) k tomuto uvádí, že toto se projektuje i do České republiky, kdy libanonská komunita, která zde žije, není příliš odlišná od již existující společnosti v samotném Libanonu a tato etnická skupina má podobné zvyky a chování jako ve své rodné zemi. Podle Tabara (2009) jsou i samotní muslimové z Libanonu otevřenější a přijímají různé zvyklosti, které by jinde na východě byly považovány za tabu. Autor dále uvádí, že významným faktorem je rozmanitost etnického složení i přítomnost téměř dvaceti různých sekt a náboženství v jejich domovské zemi, což má velký vliv na jejich přístup a adaptaci (obr. 14).

Obrázek 14: Etnické složení v Libanonu

Zdroj: Vlastní obrázek vytvořený dle Gulf/2000 Project (2020)

Státních příslušníků Libanonské republiky zaevidovaných k pobytu k 31. 03. 2023 je celkem 537, z toho jich zde pobývá přechodně 128 a trvale 409. (Cizinci v ČR, ČSÚ, 2023, dále obr. 15). Dle Odboru azylové a migrační politiky status azylanta požívá 172 Libanonců a doplňkovou ochranu má udělenou 16 Libanonců (Mezinárodní ochrana, MVČR, 2022).

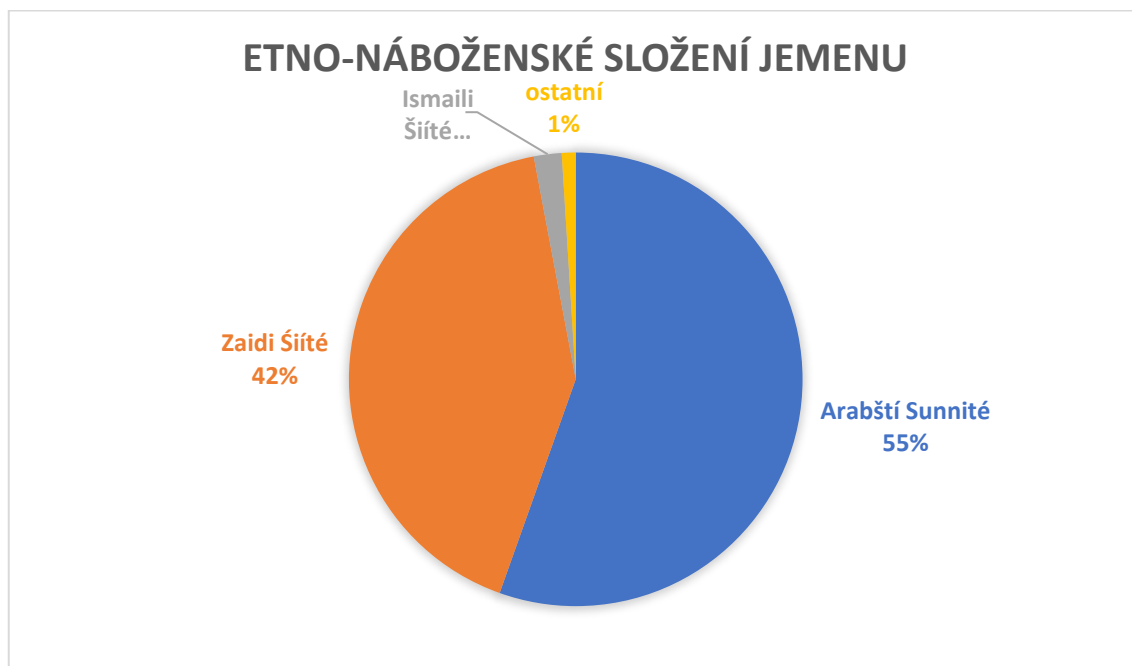
Obrázek 15: Cizinci libanonského původu na území ČR dle druhu pobytu a jejich vývoj od roku 2015 do roku 2022

Zdroj: vlastní graf vytvořený na základě dat ČSÚ (Cizinci v ČR, 2015-2022)

Jemen a jemenská komunita v České republice

Podle Kopeckého a Bahbouha (2018) má Jemen bohatou a zajímavou historii, ale v současnosti trpí dlouhodobými válečnými konflikty. Jemen je podle McLaughlina (2011), označován za nejchudší zemi arabského světa a naprostou většinu jeho obyvatel tvoří muslimští Arabové, kteří patří do různých etnických a sociálních skupin (obr. 16). Pokud jde o populační vývoj, tak velmi chudý Jemen dlouhodobě vykazuje nejvyšší tempo populačních přírůstků mezi jednotlivými zeměmi uvnitř blízkovýchodního regionu (Černý, 2017).

V Jemenu je oficiálním jazykem arabština, ačkoliv ve větších městech je také možné se domluvit anglicky (McLaughlin, 2011). Autor zmiňuje, že jemenská arabština je prý nejbližší původnímu klasickému dialektu.

Obrázek 16: Etnicko-náboženské shrnutí v Jemenu

Zdroj: Vlastní obrázek vytvořený dle Gulf/2000 Project (2020)

Jemenská komunita v Česku je sice malá, ale různorodá skupina jedinců pocházejících z jihozápadní části Arabského poloostrova (Schroth, 2021). Autor uvádí, že poslední léta přinesla Jemenu občanskou válku a humanitární katastrofu, což způsobuje značné utrpení i pro Jemence žijící mimo území.

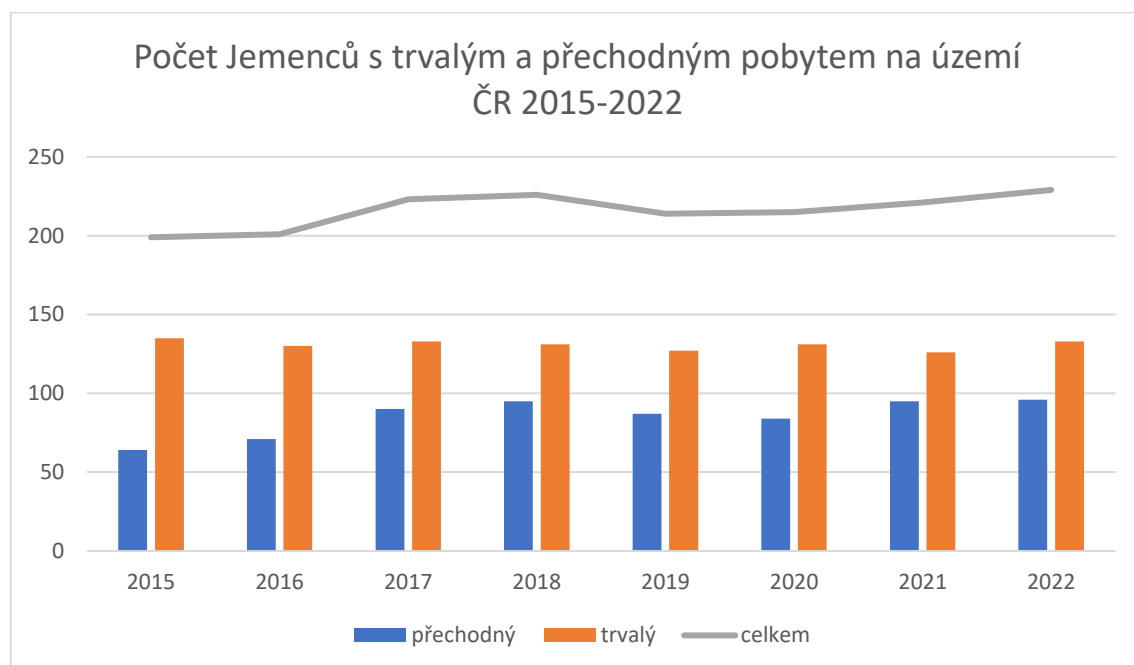
Schroth (2021) dále uvádí, že mladí lidé z Jemenu k nám přicházeli studovat již v minulosti, za éry bývalého Československa, v rámci spolupráce se socialistickým jižním Jemenem, ale stipendia pro studenty z Jemenu jsou poskytována i v současné době. Jak zmiňují současní studenti, Salem a Ibrahim (2021, s. 7) *Jemenci si zde cení, že tu můžou získat kvalitní vzdělání.* Černý (2017) k tomuto uvádí, že prestižní vysokoškolské obory v Jemenu studuje hlavně mládež z privilegovaných vrstev a výbušnou se stává otázka spravedlnosti.

McLaughlin (2011) uvádí, že vzdělávací systém v Jemenu čelí stále mnoha výzvám. Autor uvádí, že téměř polovina dospělé populace je negramotná, a to se týká zhruba 70% mužů a pouze 30 % žen. Autor dále zmiňuje, že dosavadní vzdělávací systém se převážně zaměřuje na výuku městských chlapců.

Jemenská republika byla považována za prioritní v rámci české rozvojové spolupráce a v posledních letech tam stále pokračuje pravidelná humanitární pomoc (Schroth, 2021). V roce 2022 byla v Adenu, na jihu Jemenu, založena humanitární mise organizace Člověk v tísni (Humanitární a rozvojová pomoc, Člověk v tísni, 2023).

Schroth (2021) dále zmiňuje, že jemenská komunita u nás není příliš organizovaná a známá. Autor uvádí, že převážná většina, díky svému vysokoškolskému vzdělání, dosahuje převážně vyššího sociálního postavení.

Státních příslušníků Jemenské republiky zaevidovaných k pobytu k 31. 03. 2023 je celkem 229, z toho jich zde pobývá přechodně 96 a trvale 133 (Počty cizinců v ČR, ČSÚ, 2023, viz dále obr. 17). Pozoruhodné je, že jemenská diaspora zůstává stabilní, od vzniku České republiky osciluje kolem dvou stovek. Status azylanta požívá jedna žena z Jemenu a doplňkovou ochranu má udělenou 26 Jemenců (Mezinárodní ochrana, MVČR, 2022).

Obrázek 17: Cizinci jemenského původu na území ČR dle druhu pobytu a jejich vývoj od roku 2015 do roku 2022

Zdroj: vlastní graf vytvořený na základě dat ČSÚ (Cizinci v ČR, 2015-2022)

4 Legislativa týkající se cizinců

4.1 Zákon o azylu

Zákon o azylu v platném znění je právním rámcem pro udělování azylu a řízení zaměřeného na ověřování důvodů, které jsou relevantní pro azyl (zákon č. 325/1999 Sb., o azylu ve znění pozdějších předpisů). Zákon vychází z evropských a mezinárodních dokumentů, které mají pro ni závaznou povahu, a to především z Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951 a na ni navazujícího Protokolu z roku 1967 (Cizinci v ČR, ČSÚ, 2022).

Předmětem úpravy zákona dle § 1 jsou: *Podmínky vstupu a pobytu cizinců, kteří požádali o mezinárodní ochranu na území České republiky, řízení ve věci mezinárodní ochrany a další řízení podle tohoto zákona, práva a povinnosti žadatelů o udělení mezinárodní ochrany, azylantů, osob požívajících doplňkové ochrany, působnost ministerstva a policie v oblasti státní správy, státní integrační program, a azylová zařízení.*

Dle § 2 je *mezinárodní ochranou, ochrana poskytnutá na území cizinci formou azylu nebo doplňkové ochrany.*

Hlavním účelem azylu je poskytnout ochranu cizinci před pronásledováním v jeho původní zemi, které může být založeno na různých důvodech, jako je například rasová, etnická, nebo náboženská příslušnost, sexuální orientace a další faktory (Čtvrtletní zpráva o migraci, MVČR, 2023).

Doplňková ochrana je udělována cizincům, kteří nevyhovují podmínkám pro udělení azylu, ale během řízení bylo zjištěno, že mají oprávněné obavy před skutečným nebezpečím vážné újmy v případě návratu do jejich státu občanství (Čtvrtletní zpráva o migraci, MVČR, 2023).

4.1.1 Procedura udělování azylu

Zákon o azylu v § 3 uvádí: žádostí o udělení mezinárodní ochrany je projev vůle cizince, z něhož je zřejmé, že hledá v České republice ochranu před pronásledováním nebo před hrozící vážnou újmou.

Podle tohoto zákona (dle §3) každý cizinec může požádat o azyl v České republice prostřednictvím prohlášení na hraničním přechodu, tranzitním prostoru letiště, v přijímacím středisku, zařízení pro zajištění cizinců nebo u policie (§3a). Následně je povinen dostavit se do přijímacího střediska a podat žádost o azyl (§3c). Žádost je posuzována v azylovém řízení podle stanovených postupů (§5) a během toho je žadateli poskytována nezbytná péče, včetně lékařské péče (§88). Odbor azylové a migrační politiky musí rozhodnout o žádosti do 6 měsíců, případně lze tuto lhůtu prodloužit o 9 měsíců (§27). Pro zjevně nedůvodné žádosti existuje zkrácené řízení, které musí být rozhodnuto do 90 dnů (§16, §27).

4.1.2 Rozhodnutí ve věci azylu

V případě pozitivního rozhodnutí udělí ministerstvo cizinci azyl nebo doplňkovou ochranu podle příslušných ustanovení zákona o azylu (§12, §13, §14, § 14a,14b).

Azylantům, kteří se nacházejí na území České republiky, je uděleno oprávnění k trvalému pobytu, což jim poskytuje veškerá práva vyplývající z tohoto zákona (§76). Česká republika podporuje integraci azylantů do české společnosti pomocí státního integračního programu, který zahrnuje například výuku českého jazyka a asistenci při hledání bydlení (§68). Teprve změnou zákona č. 326/1999 Sb. se povolení k trvalému pobytu uděluje na žádost cizince, který pobývá nepřetržitě na území po dobu 4 let po ukončení řízení o udělení mezinárodní ochrany (§67).

4.2 Zákon o pobytu cizinců

Pobyt cizinců v České republice se řídí zejména zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (Legislativa, MVČR, 2023). Tento zákon stanovuje pravidla pro vstup a pobyt cizinců, včetně vízové problematiky, a specifikuje různé druhy pobytu a náležitosti pro pobyt cizinců, a dále se věnuje právům, povinnostem a otázkám týkajícím se nelegálního pobytu cizinců (Cizinci v ČR, ČSÚ, 2022). Zákon také určuje práva a povinnosti cizinecké policie, Odboru azylové a migrační policie, Ministerstva vnitra a Ministerstva zahraničních věcí v souvislosti s cizinci (Chmelíčková et al., 2018).

Dle § 1 cizincem se rozumí fyzická osoba, která není státním občanem ČR, včetně občana EU (zák. č. 326/1999 Sb.)

Dle § 2 se tento zákon nevztahuje na cizince, který je žadatelem o udělení mezinárodní ochrany, cizince, který je strpěn na území, azylantem nebo osobou požívající doplňkové ochrany, nestanoví-li tento zákon nebo zvláštní právní předpis jinak (zák. č. 326/1999 Sb.).

Zákon rozlišuje dvě hlavní skupiny cizinců: občany Evropské unie a jejich rodinné příslušníky, a občany třetích zemí (Legislativa, MVČR, 2023). Každá skupina má vlastní oddíl v zákoně, protože principy jejich pobytu na území se odlišují (Chmelíčková a kol., 2018). Pobyt obou skupin cizinců se dělí na přechodné a trvalé pobyty (Cizinci v ČR, ČSÚ, 2022). Občanem třetí země je ten, kdo není občanem EU, ani občanem Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska (Občané třetích zemí, MVČR, 2023). Ministerstvo vnitra (2023) uvádí, že občané třetích zemí musí, obvykle, mít vízum pro vstup na území České republiky. Existuje však výjimka dle § 18 zákona č. 326/1999 Sb., která umožňuje cizincům pobývat na území přechodně bez víza, pokud tak stanoví přímo použitelný právní předpis Evropských společenství a neexistuje odlišná úprava v mezinárodní smlouvě nebo vládním nařízení. Občané států EU a Evropském hospodářském prostoru mají dle Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES právo volného pohybu a pobytu.

Zákon o pobytu cizinců byl od roku 2000 více jak 50krát novelizován, což představuje průměrně tři novelizace ročně (Pořízek, 2018). Dle autora tato četnost novelizací přináší problémy i pro zkušené profesionály, kteří s touto právní normou pracují mnoho let. Autor podotýká, že pro cizince bez právnického vzdělání je pak tato situace ještě složitější, neboť se v ní mohou ztráct a mít problém se orientovat.

O nutnosti připravit novou právní úpravu pobytu cizinců na území ČR se kontinuálně hovoří již od roku 2005. Úprava zákona o pobytu cizinců tak, aby byl přehledný a jednoznačný, resp. aby odpovídal kritériím moderní právní normy je i jedním z doporučení Implementačního plánu Strategického rámce ČR 2030. (Důvodová zpráva Hospodářské Komory, 2023, viz dále obr. 18).

1. Základní identifikační údaje	
Název návrhu: Zákon o vstupu a pobytu cizinců (cizinecký zákon)	
Zpracovatel/zástupce předkladatele: Ministerstvo vnitra	Předpokládaný termín nabytí účinnosti, v případě dělené účinnosti rozveďte: obecná účinnost 1. ledna 2026 vybraná ustanovení od 1. července 2025 (registrace občanů EU)
Implementace práva EU: Ne	
<ul style="list-style-type: none"> • Cíl návrhu zákona 	
<p>Z věcného hlediska a v kontextu hlavních problémových oblastí je cílem právního předpisu:</p> <ol style="list-style-type: none"> zrychlit řízení o pobytu a zvýšit jeho transparentnost (prostřednictvím <u>digitalizace cizinecké pobytové agendy</u> a nastavení zákonného rámce, na němž bude fungovat online řízení o pobytu), umožnit evidenci všech cizinců dlouhodobě pobývajících v ČR (prostřednictvím <u>povinné registrace občanů EU</u> k přechodnému pobytu delšímu 90 dnů), podpořit odpovědnost subjektů podílejících se na procesu migrace (prostřednictvím <u>zavedení institutu tzv. garanta</u>), omezit zastupování cizinců neprofesionálními zplnomocněnými zástupci (nastavení <u>podmínek pro zastupování cizinců</u> v pobytových řízeních). <p>Obecným záměrem právního předpisu je zvýšit srozumitelnost právní úpravy a usnadnit jejím adresátům orientaci v pravidlech vstupu a pobytu na území ČR.</p>	

Obrázek 18: Shrnutí závěrečné zprávy RIA

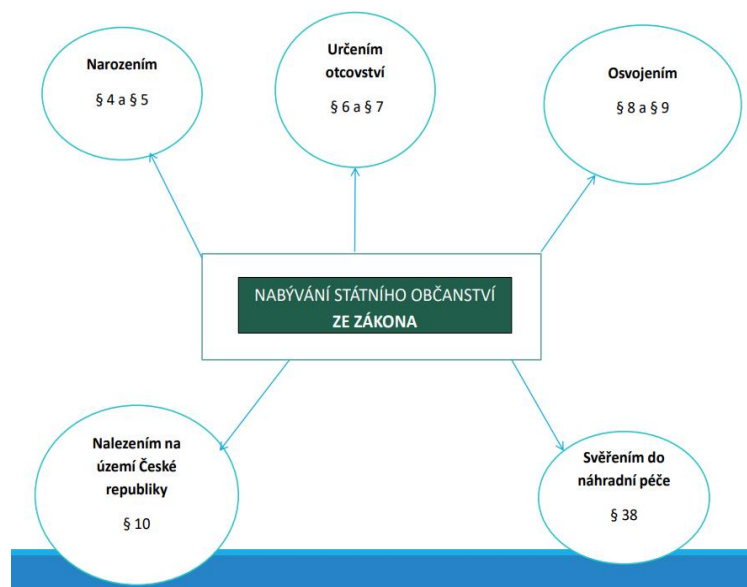
Zdroj: Ria.vlada.cz, (Hodnocení dopadů regulace, 2022)

4.3 Zákon o státním občanství České republiky

K nabývání a pozbývání státního občanství České republiky se vztahuje nový zákon č. 186/ 2013 Sb., o státním občanství České republiky, který vstoupil v platnost dne 1. 1. 2014 (Cizinci v ČR, ČSÚ, 2022).

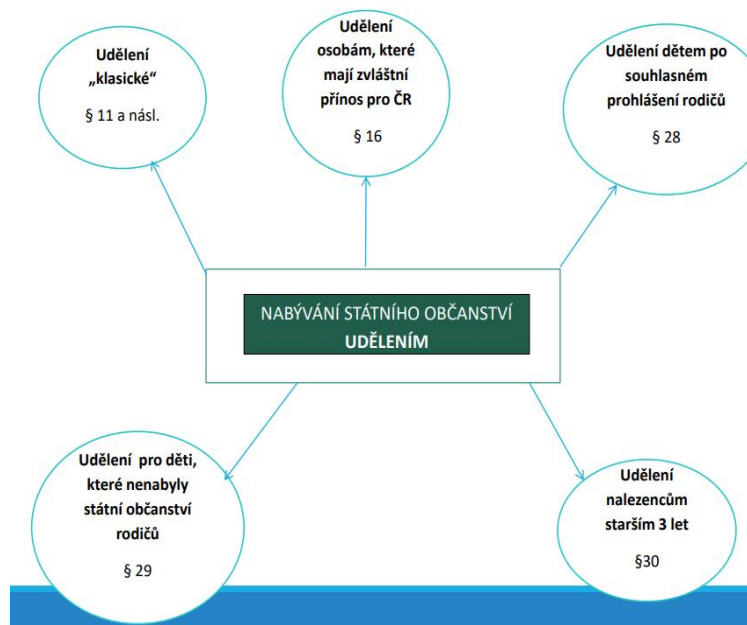
Tento zákon upravuje způsoby nabývání a pozbývání SO ČR, prokazování a zjišťování SO ČR, vydávání osvědčení o SO ČR, vedení evidence fyzických osob, které nabyly nebo pozbyly SO ČR a přestupky na úseku státního občanství (§ 1).

Jednou z nejvýznamnějších změn této nové právní úpravy je úplné umožnění existence dvojího státního občanství (Cizinci v ČR, ČSÚ, 2022). Další významnou změnou je možnost získání státního občanství České republiky pro cizince druhé generace, kteří žijí v České republice, pomocí tzv. prohlášení (Cizinci v ČR, ČSÚ, 2022). Dne 6. září 2019 nabyl účinnosti zákon č. 207/2019 Sb., který mění zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky ve znění pozdějších předpisů (Cizinci v ČR, ČSÚ, 2022). V § 31 tohoto zákona je umožněno dětem a vnukům bývalých československých a českých občanů získat státní občanství České republiky prostřednictvím prohlášení (zák. č.186/2013 Sb.). Zákon stanoví v §14, že státní občanství České republiky lze udělit fyzické osobě za těchto předpokladů (obr. 19, 20, 21):

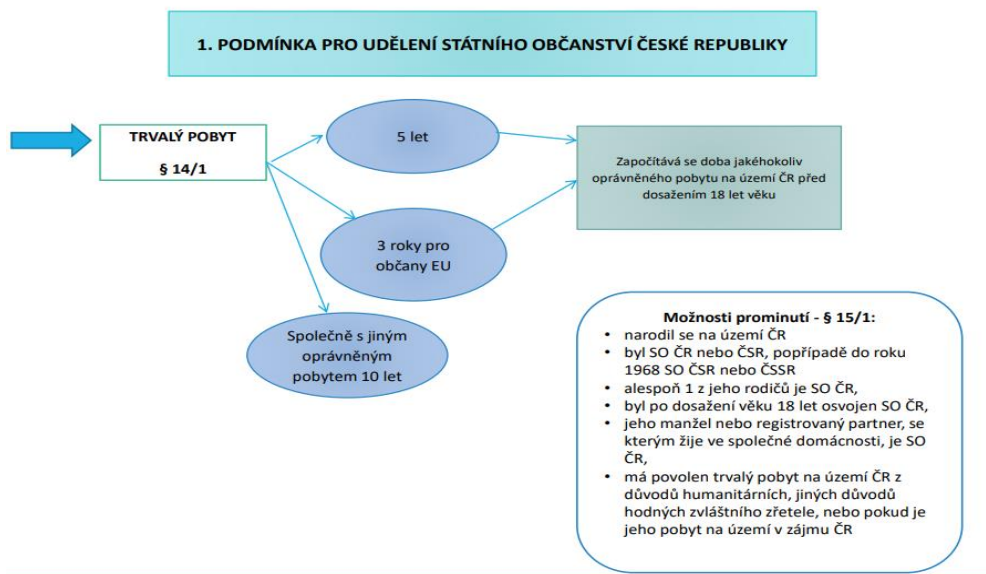
Obrázek 19: Nabývání státního občanství ze zákona

Zdroj: Vlastní obrázek vytvořený dle zákona o státním občanství České republiky (2013)

Obrázek 20: Nabývání státního občanství udělením

Zdroj: Vlastní obrázek vytvořený dle zákona o státním občanství České republiky (2013)

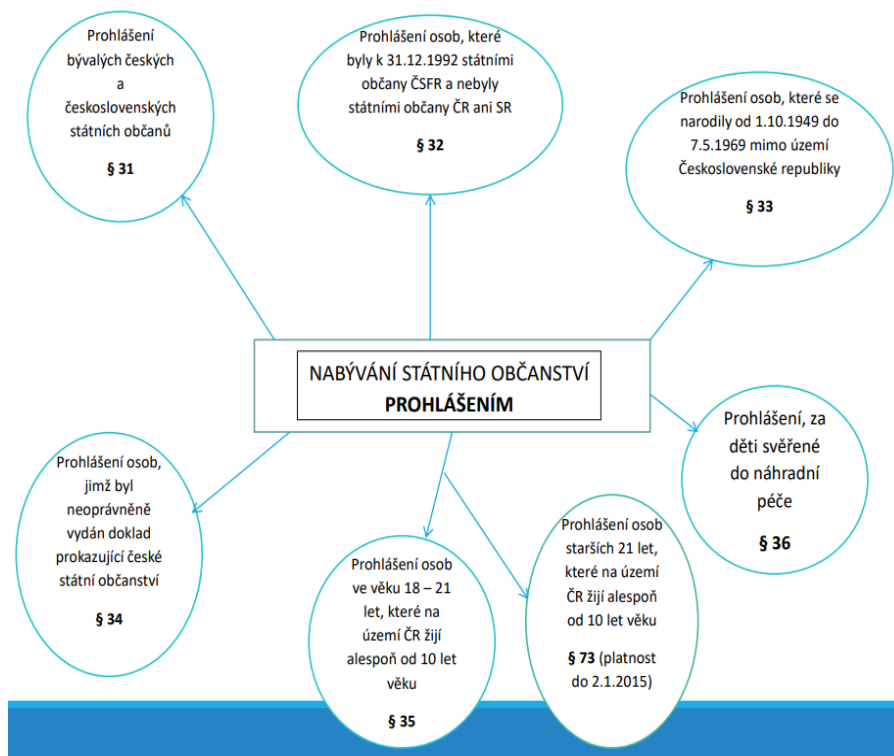
Obrázek 21: Podmínka pro udělení státního občanství ČR

Zdroj: Vlastní obrázek vytvořený dle zákona o státním občanství České republiky (2013)

Pokud žádost o udělení státního občanství Ministerstvo vnitra České republiky zamítne, žadatel může podat novou žádost, až po dvou letech (§25). Tato lhůta neplatí v případě, kdy byl žadatel v době zamítnutí žádosti nezletilý (§ 25).

4.3.1 Nabývání státního občanství České republiky prohlášením

Zákon stanoví v § 31, že státní občanství České republiky prohlášením lze udělit fyzické osobě za těchto předpokladů (obr. 22):

Obrázek 22: Nabývání státního občanství prohlášením

Zdroj: Vlastní obrázek vytvořený dle zákona o státním občanství České republiky (2013)

4.4 Úmluva o právním postavení uprchlíků a Protokol o právním postavení uprchlíků

Dle Withol de Wenden (2020) je migrace základním právem člověka, a toto univerzální právo bylo zaneseno do Ženevské úmluvy z roku 1951 o právu na azyl.

Dle slovníčku pojmů (Atlas migrace, 2020) je Úmluva o právním postavení uprchlíků dokumentem, schváleným na Konferenci Organizace spojených národů o postavení uprchlíků a osob bez státní příslušnosti z roku 1951, který definuje status uprchlíka a jeho ochranu. Nejdříve se vztahovala výlučně k uprchlíkům v Evropě, následně se její platnost rozšířila do celého světa (Withol de Wenden, 2020).

Terminologický slovník (MVČR, 2023) definuje Ženevskou úmluvu, jako *úmluvu o právním postavení uprchlíků ze dne 28. července 1951, ve znění Newyorského protokolu ze dne 31. ledna 1967, publikována pod sdělením č. 208/1993 Sb.*

Celý tento dokument tvoří základ práce Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky a společně s doplňkovým Protokolem z roku 1967 v současné době zůstává nejdůležitějším a jediným univerzálně platným nástrojem mezinárodního uprchlického práva (Úmluva o právním postavení uprchlíků, 2019).

Článek 1 A2 Ženevské úmluvy o uprchlících uvádí, že uprchlíkem je kdokoliv, kdo se *nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů.*

Dle terminologického slovníku MVČR (2023) je za uprchlíka považována *osoba, která splňuje definiční znaky uprchlíka ve smyslu Ženevské úmluvy. V ČR je osoba, které bylo přiznáno postavení uprchlíka, označována jako azylant* (Úmluva o právním postavení uprchlíků, 2019, s. 2).

4.5 *Dublinská regulace*

Dublinský systém je právní mechanismus, který má za úkol určit, který stát je odpovědný za vyhodnocení žádosti o mezinárodní ochranu podané osobou ze třetí země (Pazderová, 2016). Dublinský systém je rámcem pro společnou evropskou azylovou politiku a posiluje mechanismy kontroly, které brání migrantům v podávání žádostí o azyl ve více členských státech Evropské unie současně a volném pohybu po území EU (Withol de Wenden, 2020). Samotné právo na azyl procházelo vývojem (Atlas migrace, 2020):

- Od roku 1951 došlo k podpisu ženevské Úmluvy o právním postavení uprchlíků pod záštitou OSN
- V letech 1967-1969 byla rozšířena Ženevská úmluva Newyorským protokolem rozšiřující geografickou oblast působnosti, kterou v roce 1969 následovala Úmluva organizace africké jednoty o uprchlících v Africe
- V roce 1990 byla podepsána Dublinská dohoda o vstupních podmínkách uprchlíků v rámci Evropské unie, která byla ratifikována až v roce 1997
- V letech 1992-1993 Německo obdrželo obrovský počet žádostí o azyl (438 000 žádostí jen za jeden rok, tedy 20x více než Francie nebo Velká Británie) a následně, v roce 1993, zpřísnilo azylovou politiku.
- Následná 90 léta minulého století, až do počátku 21. století byly ovlivněny konflikty v oblasti Velkých jezer v Africe a vyústili v uprchlickou vlnu do okolních zemí. V důsledku krize v bývalé Jugoslávii utíkali lidé zejména z Bosny a Kosova do sousedních zemí.
- V roce 2003 vytvořena úmluva Dublin II, kdy žadatelé o azyl museli od této chvíle žádat o status uprchlíka v první zemi EU do které přišli.
- Na základě zkušeností byl v roce 2008 uzavřen Evropský pakt o přistěhovalectví a azylu, který navrhoval harmonizaci azylového práva v evropské sedmadvacítce.
- Německo v roce 2015 přijalo 1 milion migrantů, z nichž skoro 700 000 požádalo o azyl a v roce 2016 následovala Smlouva mezi Evropskou unií a Tureckem o podpoře přichozích do Turecka v důsledku krize na Blízkém východě, kdy se jednalo hlavně o Sýrii (Atlas migrace, 2020).

V současné době je dublinský systém především tvořen nařízením Dublin III, které je doplněného prováděcím nařízením a nařízením Eurodac (Nařízení Rady (ES) č. 2725/2000 o zřízení Eurodac, 2013). Díky systému Eurodac, který slouží k porovnávání otisků prstů žadatelů o azyl, jsou členské státy informovány o jedincích, kteří byli zadrženi v souvislosti s nezákonným překročením vnějších hranic Evropské unie (Nařízení Rady (ES) č. 2725/2000 o zřízení Eurodac, 2013). Na rozdíl od nařízení Dublin II, které se zaměřovalo pouze na určení příslušnosti pro vyřízení žádosti o azyl, nařízení Dublin III rozšířilo své působení i na žádosti o doplňkovou ochranu a stanovilo kritéria a postupy pro určení členského státu, který je příslušný k posuzování žádosti o azyl podané státním příslušníkem třetí země v rámci členských států (Dublinský systém, MVČR, 2023). Ministerstvo vnitra České republiky uvádí, že v květnu 2016, Evropská komise představila návrh nového nařízení, označovaného jako Dublin IV, nicméně dosud nebyl dosažen konsenzus mezi členskými státy ohledně konečného obsahu tohoto návrhu (Dublinský systém, 2023).

5 Migrace

Bakalářská práce se nezaměřuje na podrobnou analýzu každého typu migrace, proto bylo vybráno pouze několik, z obecného pohledu nejzajímavějších typů klasifikace migrace, které jsou vysvětleny níže.

Právo opustit zemi včetně své vlastní je zakotveno ve všeobecné deklaraci lidských práv z roku 1948. Právo na vstup do jiné země v ní však stanoveno není (Wihtol de Wenden, 2020, s. 9).

Pojem migrace vyjadřuje pohyb, stěhování či přesídlování lidí a může být permanentní, dočasný, dobrovolný či nedobrovolný (Henig, 2007). Autor rozděluje migraci na základě několika hlavních kritérií, jako je umístění (mezinárodní a vnitrostátní migrace), příčina (dobrovolná a nedobrovolná migrace) a časový rámeček (permanentní a dočasná migrace). Wihtol de Wenden (2020) poukazuje na důležitost přemýšlet o povaze environmentální migrace a zvážit, zda má povahu nutnou či dobrovolnou.

Terminologického slovník Ministerstva vnitra České republiky (2023) rozděluje mezinárodní migraci na emigraci a imigraci. Termín imigrace je v tomto slovníku definován jako *změna místa pobytu směrem na území jiného než domovského státu; imigrace je procesem, při němž se na území států usídlují cizinci.*

Emigrace znamená násilné dlouhodobé a většinou trvalé narušení či přerušování bezprostředních svazků s dřívějším prostředím, v němž člověk dlouhou dobu žil. Právem hovoří někteří o vykořenečství. Dle autora jde o velké životní rozhodnutí, které sebou nese velkou dávku odpovědnosti vůči sobě, i svým blízkým a jen silný motiv a přesvědčení mohou vést k úspěšnému procesu emigrace (Diamant, 1995, s. 18).

V současné době globalizace je jen málo zemí, které by nebyly zatíženy jakoukoliv migrací, a to jak mezinárodní, tak uvnitř států (Wihtol de Wenden, 2020). Autorka zmiňuje, že zejména po hospodářské krizi v roce 2008, byl tento trend na výrazném vzrůstu a k tomuto širokému proudu se v průběhu posledních 20 let přidal proud uprchlíků z méně rozvinutých zemí do celého světa.

Vašečka (2007) uvádí, že v současné době dochází k proměnám v migraci a v budoucnu se očekává ještě větší změna etnického složení našich zemí. Autor upozorňuje, že ne každý migrant přichází legálně, a ne každý je přínosem. Podle něj samotná migrace není hlavním problémem, ale spíše způsob, jakým přistupujeme k migraci a jak se k ní stavíme.

5.1 Migrace v České republice

Po demokratických změnách a vstupu do Evropské unie se Česká republika stala součástí demokratického západu a zvýšila se její atraktivita (Halász, 2012).

Až do roku 1989 nebyla obtížná pouze legální emigrace, ale také byly omezené možnosti usídlení cizinců v Československu (Freidingerová, 2015). Podle autorky byl jediným případem de facto imigrace přítomnost vojáků Varšavské smlouvy a studentů či dělníků spřátelených zemí Rady vzájemné hospodářské pomoci, převážně z Kuby, Vietnamu, Mongolska, Angoly, Sovětského svazu a zemí Středního a Blízkého východu.

Rok 1989 byl v České republice charakterizován zlomem, kdy do té doby republiku opouštěli vlastní občané, kteří neměli žádnou šanci legálně se vrátit (Drbohlav, 2010). Autor uvádí, že v roce 1990 začal být proces migrace obousměrný a v celku rychlým tempem byl patrný návrat osob, kteří opustili republiku jako útěk před komunismem (obr. 23).

Obrázek 23: Emigrační a imigrační trendy na našem území za posledních sto let

Zdroj: IROZHLAS (Interaktivní grafika, 2018)

V tomto období také začal proces vstupu Česka do struktur evropské unie a odrazil se i v oblasti migrační politiky (Drbohlav, 2010, s. 73).

V roce 2000 vstoupily v platnost dva klíčové zákony, zákon o pobytu cizinců na území České republiky 326/99 Sb. a zákon 325/99 Sb. o azylu (Horáková, 2004).

Jedním z hlavních cílů bylo vytvořit prostředí pro rozvoj vztahů mezi komunitami v reakci na rostoucí počet cizinců v Česku, a proto byl v roce 1999 zpracován první vládní dokument s názvem Zásady koncepce integrace cizinců na území České republiky (Jánská, 2007). Z hlediska institucionálního byla integrace cizinců od roku 1999 přiřazena k pravomocem Ministerstva vnitra (Chmelíčková et al., 2018).

Vstup České republiky do Evropské Unie v roce 2004 přinesl pro migrační politiku nové hledisko, a to rozdílný legislativní přístup k občanům Evropské Unie, Evropského hospodářského prostoru a Švýcarska na jedné straně a ke státním občanům třetích zemí na straně druhé (Jánská, Drbohlav 2008).

V souvislosti se vstupem České republiky do EU byla přijata novela azylového zákona, která implementovala do českého práva dvě evropské směrnice a zohlednila rovněž nařízení rady, kterým se stanovují postupy a podmínky pro určení odpovědného členského státu v případě žádosti o azyl, takzvaný Dublin (Drbohlav, 2010).

V době začátku nové migrační éry v roce 1990 cizinci představovali asi 0,3 % populace Československa, v roce 2008, kdy jsme součástí schengenského prostoru, tento podíl vzrostl v České republice na 3,9 % (Drbohlav et al., 2010). V roce 2021 byl podíl cizinců na obyvatelstvu 5,8 % (Cizinci v ČR, ČSÚ, 2022). Následující rok tento podíl vzrostl na 10 % (Čtvrtletní zpráva o migraci, MVČR, 2023).

5.2 Migrace ze zemí Blízkého východu do ČR

Tento text se zaměřuje na region, který zahrnuje oblast východního Středomoří a Perského zálivu, tedy samotný Blízký východ, jenž zahrnuje země: Egypt, Palestinu, Izrael, Libanon, Sýrii, Kypr, Turecko, Saúdskou Arábii, Jordánsko, Jemen, Omán, Spojené arabské emiráty, Katar, Bahrajn, Kuvajt, Irák a Írán (Felčer, 2019). Autor dále zmiňuje, že termín "Střední východ" vznikl pod vlivem angličtiny a přesná lokalizace často přináší obtíže. Mimo uvedené země zahrnuje tento region také státy Zakavkazska, Střední Asie, Afghánistán a někdy i Pákistán (Humphreys, 1997).

V českém jazyce je správným překladem termínu "Middle East" název "Blízký východ" (Beránek, 2022). Autor poukazuje na možnost záměny obou pojmů a vysvětluje, že někdy se region nazývá souhrnně jako Blízký a Střední východ. Autor dále uvádí, že v minulosti byl region označován jako "Přední východ", avšak toto označení bylo nepřesné, protože neexistovalo specifikované "Zadní východ" jako vymezené území.

Podle Černého (2015, s. 6)) je *Blízký východ v souladu s prvním postojem tradičně líčen jako nekonečně zaostalá část světa, kde jsou malé ostrůvky modernity, pokrokovosti, vzdělanosti a západní kultury utopené v moři středověké ignorance, tmářství a islámem podporovaného zpátečnictví*. Longrigg a Jankowski (1963) podobně uvádí, že tento region je vystaven schizofrennímu napětí, když se snaží přijít s moderními trendy, ale zároveň je stále silně spojen s tradicí.

Podle rozsáhlé studie Arab Human Development Report (2009) je základním problémem zaostalosti arabského světa kombinace tří nedostatků: nedostatek svobody, nedostatek emancipace žen a nedostatek vzdělání. Studie dále informuje, že v regionu přetrvávají autoritářské režimy a nesvoboda, nedochází k demokratizaci a prosazování liberálních ústavních principů a podobně se dostatečně rychle nezlepšuje postavení žen.

Migrace z regionu, o který se tento text zajímá, u nás probíhala již za socialismu (Yegar, 1997). Především z politicky spřátelených zemí přicházeli do socialistického Československa mladí lidé, aby zde studovali, a část z nich se zde poté i usadila (Topinka, 2015). Autor dále uvádí, že od otevření hranic v 90. letech migrace začala ještě více narůstat a přicházeli k nám i migranti z jednotlivých zemí Blízkého východu, k jejichž heterogenitě dále přispěli i turisté v lázeňství a žadatelé o mezinárodní ochranu. Stříbrná, (2019) uvádí, že přestože jsou jejich počty oproti migrantům ze zemí bývalého východního bloku stále poměrně nízké, jsou to právě oni, kdo vyvolávají v obyvatelích naší republiky největší obavy. Podle Burgerové (2015) příčina tohoto neodůvodněného strachu veřejnosti v Česku pravděpodobně spočívá v nedostatečných informacích společnosti o této komunitě v zemi.

5.2.1 Imigrace ze zemí Blízkého východu do Československa

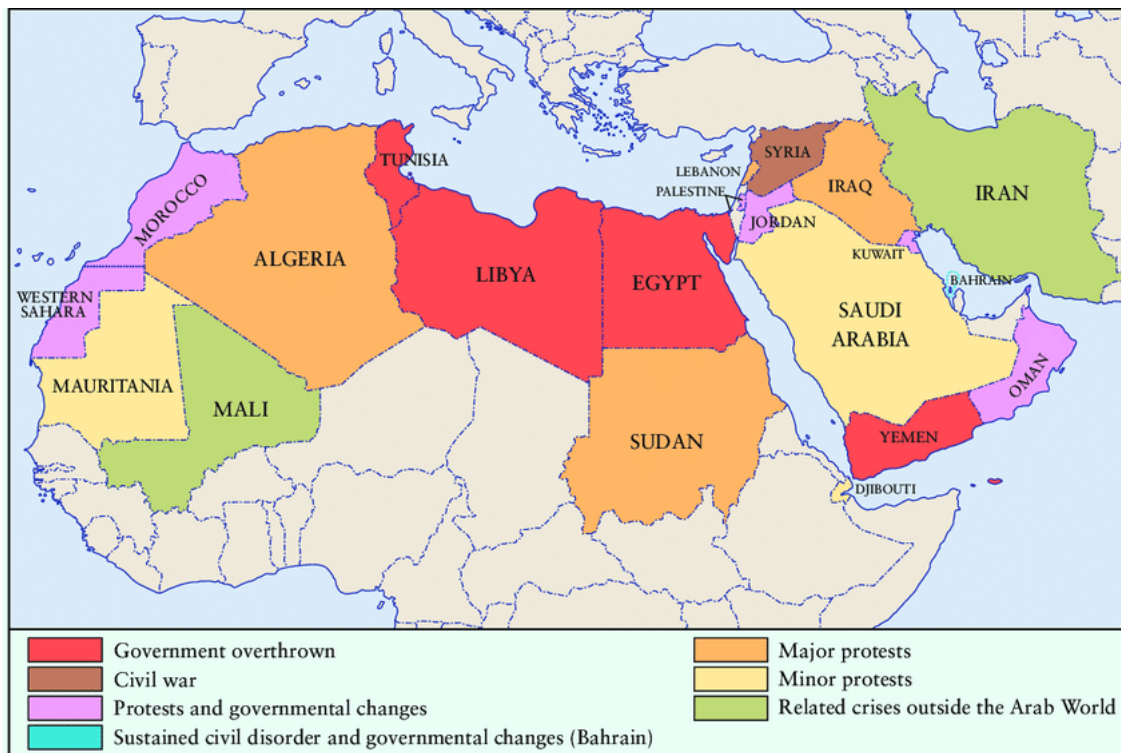
Československo nemělo na rozdíl od západoevropských a jihoevropských států s imigrací osob z Blízkého východu téměř žádnou historickou zkušenost (Topinka, 2015). Až do 50. let dvacátého století se v zásadě omezovala pouze na diplomaty, jejich doprovod a ojedinělé studenty (Yegar, 1997). Počet migrantů z Blízkého východu narostl až v době socialistického Československa (1960-1990), díky politickým vztahům a obchodnímu partnerství se spřátelenými arabskými režimy (Zídek a Sieber, 2009). V druhé polovině 50. let začali v rámci dohod do Československa přijíždět studenti, které vysílaly spřátelené národně socialistické strany (Mendel et al., 2007). Po ukončení studia se mnozí rozhodli zůstat v Československu, založili rodiny a získali české státní občanství (Topinka, 2015).

5.2.2 Imigrace ze zemí Blízkého východu do České republiky

Po revoluci v roce 1989 nebyla Česká republika připravená na nárůst počtu cizinců, neměla dobře zpracovanou legislativu, a tudíž ani podmínky pro zařazení migrantů do společnosti (Kušnířáková, Čížinský, 2011). Autoři uvádí, že ke sjednocení s unijními zákony a upevnění legislativy došlo až po vstupu do Evropské unie. Přesto však Česká republika přijala přísnou vízovou politiku a zabraňovala tak početnějšímu přistěhovalectví z Blízkého východu (Murad, 2009). V období 2001–2008 došlo k výraznému nárůstu počtu cizinců v Česku, přičemž se mírně zvýšil i počet imigrantů a azylantů převážně z blízkovýchodních zemí (Drbohlav et al., 2010). Příchod nových přistěhovalců obohatil různorodost imigrantů a přispěl k dynamickému rozvoji blízkovýchodní komunity (Topinka, 2015). Nejčastější žádosti o azyl ze strany Egypta a Turecka byly ministerstvem vnitra vyhodnoceny jako ekonomicky motivované, s cílem zneužít azylový proces pro vstup do České republiky a následně do dalších zemí EU, a proto byly zamítnuty (Roční zpráva v oblasti migrace a integrace cizinců, MVČR, 2006). Mnoho z nich bylo také zadrženo při pokusu nelegálně překročit hranice a dostat se zpravidla do Německa, Rakouska, Velké Británie nebo severovýchodních zemí (Roční zpráva v oblasti migrace a integrace cizinců, MVČR, 2006). V tomto období se však na ně neobracela téměř žádná mediální ani veřejná pozornost a bylo o nich mluveno pouze v rámci lázeňského cestovního ruchu a v souvislosti s policejními opatřeními a problematikou uprchlictví. (Topinka, 2016).

5.2.3 Imigrace mezi roky 2010–2015

Na rozdíl od předchozích let se diskusím o přistěhovalectví ze zemí Středního a Blízkého východu začala věnovat čím dál větší část populace, a to zejména po tzv. uprchlické krizi roku 2015 (obr. 24), se stala významným politickým tématem téměř všech českých stran (Čermáková et al., 2016). Do konce roku 2015 do Evropské unie dorazilo více než 1,1 milionu migrantů převážně z Blízkého východu (Roční zpráva v oblasti migrace, MVČR, 2015). Mezi tři nejčastější státní příslušnosti v migrační vlně do Evropy v roce 2015 patřila Sýrie, Afghánistán a Irák (Roční zpráva v oblasti migrace a integrace cizinců, MVČR, 2015). Sedláková (2016) k tomuto uvádí, že i přes skutečnost, že Česká republika nebyla jejich zamýšlenou destinací, média podle existujících studií prezentovala tuto migraci jako úzce spojenou s domácím děním. Statistiky Ministerstva vnitra České republiky (Roční zpráva v oblasti migrace, 2015) uvádějí, že nejvíce nelegální migrace bylo zjištěno u státních příslušníků Sýrie (2 016 osob), následovali Kuvajťané (591), Afghánci (585) a Iráčané (404). Nelegální pobyt u státních příslušníků Kuvajtu, stejně jako u občanů Saúdské Arábie a Libye, byl spojen s překročením povolené doby pobytu během léčby v českých lázeňských centrech (Cizinci v ČR, ČSÚ, 2016).

Obrázek 24: Arabské jaro

Zdroj: Mendel (2015)

5.2.4 Současná imigrace ze Středního a Blízkého východu

Z údajů Českého statistického úřadu (Cizinci v ČR, 2016) a Ministerstva vnitra (Počty cizinců, 2023) vyplývá, že v Česku v roce 2015 legálně pobývalo přes 6 000 občanů z blízkovýchodních zemí, přičemž v roce 2023 se tento počet více než zdvojnásobil. Statistiky samozřejmě nezahrnují neregulérní migranty, ani rodinné příslušníky přistěhovalců, kteří již mají české občanství a trvale zde žijí (Topinková a Topinka, 2016). Blízkovýchodní komunita v České republice je rozmanitá, jak z hlediska zemí původu, tak kulturních zvyků, což je patrné z tabulky níže (tab. 3).

Tabulka 3: Cizinci z Blízkého východu v Česku

Zdroj: Vlastní tabulka vytvořená na základě dostupných dat ČSÚ (Cizinci v ČR, 2023)

Název státu	Občanů celkem	přechodně	Trvale	Muži	ženy
Afganistán	537	128	409	74	54
Bahrajn	16	8	8	9	7
Egypt	1701	700	1001	1365	336
Írán	1310	1091	219	690	620
Írák	626	248	378	420	206
Izrael	1503	864	639	910	593
Kypr	215	129	86	124	91
Jemen	229	96	133	132	97
Jordánsko	430	267	163	313	117
Kuvajt	20	9	11	18	2
Katar	0	0	0	0	0
Libanon	444	201	243	315	129
Omán	117	34	83	84	33
Palestina	211	87	124	128	73
Saudská	94	62	32	75	19
S.A. E	11	8	3	10	1
Sýrie	1570	763	807	978	592
Turecko	5000	4091	1130	3598	1402

Ze sledovaného regionu se migranti v Česku soustřeďují v okolí velkých měst, nejvíce pobývají v hlavním městě Praze (Burgerová, 2015). Zpravidla nevytvářejí velké skupiny, ale spíše utvářejí menší komunitní sítě a žijí rozmístěni po různých lokalitách a nedochází tak ke vzniku ghett (Topinka et al., 2016). Zvláštním případem je přítomnost arabské komunity v Teplicích, kterou studie Kostkové et al. (2017) podrobně analyzovala.

Studie uvádí, že v této komunitě trvale žijí Arabové z Jemenu, Palestiny, Libanonu, Sýrie, Egypta a Tuniska a mnozí z nich přicestovali do země prostřednictvím stipendijních pobytů a následně našli zaměstnání v Teplicích, kde poskytují služby v lázeňských zařízeních. Jak uvádí Linhartová et al. (2016), každý rok do Teplic přijíždí tisíce občanů z Kuvajtu, Saúdské Arábie a dalších zemí na léčebné pobyty, které často trvají déle než 90 dnů. Autorka zmiňuje, že zatímco trvale usazená arabská komunita v Teplicích nemá problémy s integrací do většinové společnosti, návštěvníci z arabských zemí vyvolávají negativní reakce místních obyvatel svým chováním.

Topinka (2016) uvádí, že významným rozdílem mezi českou muslimskou menšinou a menšinou v západní Evropě je její integrace a otevřenost veřejnosti. Heřmanová a Faryadová (2012) dále uvádějí, že vzhledem k různorodosti české muslimské populace není pozorováno vytváření uzavřených enkláv, kde by se vyskytovaly sociální problémy spojené s chudobou a nezaměstnaností. Topinka (2016) dále zmiňuje, že velký význam má i skutečnost, že občané z arabských zemí, ve srovnání s ostatními státy, představují v České republice především vzdělaní lidé, kteří projevují snahu o integraci do naší společnosti.

5.3 Migrace jako obtížná životní situace

Migrace, tedy odchod ze země trvalého pobytu, představuje pro každého jedince zátěžovou a velmi náročnou situaci ovlivňující lidskou psychiku (Křivánková, 2017). Dle autorky, každý jednotlivec může těmto zatěžujícím situacím přikládat různou míru uvážení. Diamant (1995) k tomuto uvádí, že v případě neustále se stupňující míry subjektivního vnímání negativních pocitů zatěžujících psychiku dochází k jakémusi nevyrovnání se se situací, a může tak vyústit k potížím s psychickou stránkou osobnosti. Imigranti často prožívají psychickou zátěž, která zahrnuje frustraci, stres a traumatické zážitky, které odrážejí kritickou situaci v jejich životě (Křivánková, 2017).

Opuštění vlasti, ať již z jakýchkoli důvodů, lze považovat za proces, dlouhodobě zatěžující individuuum (stres) tím, že je staví do nových situací, na něž se musí přiměřeně a rychle přizpůsobit v zájmu sebezáchovy, uchování osobní integrity, duševního zdraví, kvality života, produktivity a tvořivosti (Diamant, 1995, s. 162).

5.3.1 Frustrace

Jestliže se zacílenému chování individua postaví do cesty překážka a je tak znemožněno dosažení cíle, vzniká situace frustrace, tedy situace bariéry. Situace frustrace vyvolává totiž různé negativní emoce (neuspokojení, zklamání, pocit neúspěchu atd.) a napětí z neuspokojené potřeby (Nakonečný, 1997, str. 38).

Melgosa (1997) popisuje frustraci jako reakci na stres, důsledek neschopnosti řešit nějaký problém. Příčiny vzniku frustrace dělí na vnitřní a vnější. Mezi vnější řadí příčiny sociální – chyby druhých a neshody ve vztazích s druhými, a příčiny fyzické – nefunkční prostředky a mechanické problémy. Jako příčiny vnitřní uvádí osobnost, která často podléhá frustracím, osobní neschopnost nebo nekompetentnost, špatné nebo nedostatečné plánování, nedostatečně vynaložené úsilí a ztrátu motivace (Melgosa, 1997).

Podle Hartla (2009) lze spojit pojmy tolerance a resilience. Tolerance můžeme chápat jako schopnost vyrovnávat se s obtížnými situacemi, zatímco resilience je označována jako nezdolnost nebo houževnatost. Autor dále zdůrazňuje, že zdravé sebepojetí a sebeúcta, schopnost sociální interakce, kritické myšlení a odolnost vůči nátlaku jsou klíčové faktory související s tolerancí a resilience.

5.3.2 Stres

Obecně je imigrace do nového prostředí považována za velmi závažný akt, hluboce zasahující do života člověka. “Stres z migrace” je mnohdy přirovnáván k situacím, jimž musí člověk čelit např. v případě úmrtí blízkého člena rodiny, rozvodu nebo např. při velkém osobním zadlužení. Přestože je velmi obtížné generalizovat, skuteční žadatelé o azyl a uprchlíci musí pravděpodobně čelit v tomto ohledu největším obtížím. Do nového prostředí totiž přicházejí nedobrovolně, mnohdy absolutně nepřipraveni a bez jakýchkoliv osobních kontaktů a materiálních i finančních prostředků (Drbohlav, 2001, s. 23).

Vznik stresu je způsoben stresory, což vyjadřuje zdroje, které podporují jeho vznik a rozvoj (Nakonečný, 1997). Autor uvádí, že tyto stresory mohou působit z vnějšího, ale i vnitřního prostředí jedince. Křivánková (2017) k tomuto uvádí, že především stresory působící z vnějšího prostředí, například z pracovního, nebo z kontaktu s majoritní společností, vyvolávají pocity izolace a odcizení od majoritní společnosti, a tato situace tak dopadá na psychiku jednotlivců.

Existuje mnoho popisů a přístupů k zvládnání stresu. Každý jedinec si může najít svou vlastní cestu, která mu nejvíce vyhovuje. Jedním z těchto přístupů je tzv. "stress management" nebo také "coping", který slouží k zvládnání stresu (Hartl, 2009). Autor uvádí, že tento postup umožňuje jednotlivcům účinně reagovat na stresové situace a nalézt strategie, které jim pomáhají překonávat stres

Oproti frustrační toleranci, jako hladině frustrace, kterou je jedinec schopen zvládnout, je stresová tolerance v psychologickém slovníku vysvětlena jako *tolerance vznikající v důsledku přerušovaných stresů, tj. příležitostným vystavením stresu s následným zotavením při aktivní snaze o zvládnutí situace* (Hartl, 2009, s. 622).

5.3.3 Trauma

Cizinci přichází na naše území s různými zraněními, traumaty a potřebami.

Trauma je definováno jako *psychické poškození, duševní úraz, který má za následek funkční poruchy, někdy i organické změny* (Hartl, 2009, s. 626).

Hartl (2009) dále dělí psychické trauma na jednorázové, vyvolané například smrtí blízké osoby, znásilněním apod. a trauma drobnější, opakující se, vyvolané rodinnými hádkami, arogancí na pracovišti, traumatizujícím vlivem učitele, či jiné autority.

Rozvoj posttraumatické poruchy je jistě podmíněn závažností děsivého prožitku, ale souvisí také s předchozí duševní stabilitou, dobrým nebo naopak narušeným dosavadním duševním vývojem a do značné míry také i s dědičně podmíněnou odolností (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 306)

5.3.4 Krize

Krize je *situace selhání dosavadních regulativních mechanismů, nefunkčnost v oblasti biologické (spánek, potrava), psychické (ztráta smyslu života), sociální (život s druhými). Je definována jako výraz pro extrémní psychickou zátěž, nebezpečný stav, životní událost* (Hartl, 2009, str. 278).

Diamant (1995, s. 167)) v souvislosti s migrací uvádí: *dvojitá loajalita k zemi původu a k zemi, v níž se emigranti usadili, neschopnost definitivně zvolit a určit svou pozici k zásadním otázkám životním a politickým, navozuje pocit nejistoty a determinuje k vnitřní krizi.*

5.4 Migrační politika

Základním koncepčním rámcem migrační politiky České republiky je „Strategie migrační politiky České republiky“ z roku 2015, která vymezuje sedm prioritních oblastí:

- integraci
- nelegální a návratovou politiku
- azyl
- vnější dimenze migrační politiky
- volný pohyb a schengenskou spolupráci
- legální migraci a mezinárodní a evropské závazky v oblasti migrace (Strategie migrační politiky ČR, 2015)

Aktualizovaná strategie postihuje všechny klíčové aspekty problematiky migrace a je vhodným nástrojem upravujícím migrační politiku v České republice (Strategie migrační politiky ČR, 2015).

6 Integrace

Aktualizovaná Koncepce integrace cizinců (Zásady koncepce integrace cizinců na území ČR) vymezuje integraci jako *proces, ve kterém se domácí obyvatelstvo a přistěhovalci sjednocují do jedné společnosti. Je to vzájemný proces, který vyžaduje jak přizpůsobení se cizinců na straně jedné, tak vytvoření podmínek pro integraci přistěhovalců do přijímající společnosti na straně druhé.*

Drbohlav et al. (2010, s. 110) dále uvádí: *V ideálním případě integračního procesu by migranti měli ve společnosti zaujímat stejné postavení jako členové majoritní populace.*

Sartori (2000) přijímá skeptický postoj k integračnímu procesu a tvrdí, že pokud skupina nemá zájem být integrována během procesu integrace, nedojde k integraci vůbec: *Je totiž zcela zjevné, že, jedná-li se o imigranty nejrůznějších typů, nemůže být jejich integrace prováděna podle téže receptury* (Sartori, 2000, s. 69).

Podle Šiškové (2001) existuje řada různých způsobů, jak se jednotlivci přizpůsobují novým podmínkám v nové společnosti, přičemž tato adaptace je ovlivněna mnoha faktory, včetně imigrační politiky dané země. Autorka zdůrazňuje, že kulturní a fyzická blízkost mezi migranty a obyvateli cílové země, touha po úspěšném začlenění do majoritní společnosti, charakter bydlení, historie migračních pohybů, geografická poloha a vzdálenost zdrojové země od cílového místa jsou také faktory, které ovlivňují adaptaci.

Právní úprava integrace cizinců v rámci Evropské unie zůstává nadále v pravomoci jednotlivých členských států, přestože azylové a migrační systémy dosáhly pokročilého stupně harmonizace (Chmelíčková, 2018). Autorka podotýká, že chybí právní harmonizace prostřednictvím sekundárních právních aktů.

Ministerstvo vnitra České republiky (2022) uvádí, že nezastupitelnou roli na poli integrace cizinců v České republice mají Centra na podporu integrace cizinců, která jsou dostupná v každém kraji (Čtvrtletní zpráva IV, 2022). Centra bezplatně poskytují širokou škálu služeb, včetně sociálního a právního poradenství, kurzů českého jazyka, sociokulturních kurzů, tlumočení a od roku 2021 také pořádají adaptačně-integrační kurzy, které jsou povinné pro vybrané skupiny cizinců (Čtvrtletní zpráva IV, MVČR, 2022).

V rámci zemí Evropské unie se obecně považuje za ideální stav integrace, která probíhá v různých sférách (Freidingerová, 2015):

- ekonomická integrace – dosažení ekonomické nezávislosti
- sociální integrace – budování nových vztahů s členy hostitelské společnosti, spolu s péčí o rodinný život
- jazyková integrace – získání základní jazykové dovednosti hostitelské společnosti
- kulturní integrace – respektování norem a zvyklostí, pochopení místní kultury, udržování vlastních kulturních tradic, vykonávání náboženských praktik a dalších aspektů.
- občansko-politická integrace – respekt ke klíčovým hodnotám, zákonům a kulturním prvkům, zejména jazyk hostitelské země, aktivní zapojení do společenského života, projev zájmu o okolí a snaha o aktivní přispívání k tomu, co je ovlivňuje (Freidingerová, 2015).

6.1 Typy integrace

Lesthaeghe (2000) popisuje čtyři možné výsledky procesu začleňování do společnosti: marginalizaci, separaci, asimilaci a integraci. Autor uvádí, že marginalizace znamená ztrátu etnické identity bez současného začleňování do společnosti. Naopak, během procesu asimilace dochází k opuštění etnické identity, ale se sjednocením s celkovou společností. Separace je dle autora charakterizována odmítáním přijímající společnosti a současně vykazuje silné příslušenství k vlastní etnicitě a integrace je přijatelným kompromisem, který spočívá v konvergenci s moderní společností, přičemž je zachována etnicita. Topinka (2015, s. 61) namítá: *v rámci tohoto konceptu je zjevné, že podléhá výrazné politizaci, kdy je například považována a preferována integrace jako ideální výsledek společného soužití. Nicméně sociální skutečnost je mnohem komplexnější než to, abychom ji zredukovali na pouhé čtyři výsledky začlenění.* Autor dále zmiňuje, že úplná asimilace je pro migranty obtížná, téměř nemožná. Rákoczyová a Pořízková (2009, s. 24) také konstatují *naprostá asimilace ani není možná, například pokud jde o rasovou či etnickou odlišnost.* Topinka (2015) poznamenává, že semiasimilace, jako forma neúplné asimilace, je strategie, která migrantům umožňuje snadněji se přizpůsobit českému prostředí.

Sociální integrace přistěhovalců se odehrává v mikro, mezo a makro sociálním kontextu (Rákoczyová a Pořízková, 2009). Autorky uvádí, že na mikroúrovni se soustřeďuje na interakce mezi jednotlivci. Na meziúrovni se již rozvíjejí vztahy mezi skupinami a institucemi, které vycházejí ze vzájemné závislosti mezi přistěhovalci a domácím obyvatelstvem. Autorky dále uvádějí, že procesy na makroúrovni jsou ovlivňovány neosobními mechanismy, které nejsou přímo spojeny s jednotlivými akcemi jednotlivců nebo skupin v dané lokalitě.

6.2 Indikátory míry integrace

Rada Evropské unie v roce 2016 ve svých závěrech týkajících se rozvoje společné politiky v oblasti integrace třetích zemí státních příslušníků legálně pobývajících na území Evropské unie projevila svůj názor, že integrace těchto osob je: *oboustranným procesem založeným na vzájemných právech a odpovídajících povinnostech legálně pobývajících státních příslušníků třetích zemí a hostitelské země*. Podle závěrů Rady Evropské unie je integrace víceúrovňový proces, který zahrnuje individuální, rodinnou, komunitní a státní dimenzi a ovlivňuje všechny oblasti života a může trvat déle než jednu generaci (Závěry rady a zástupců vlád členských států..., Rada Evropské unie, 2016). *Pro úspěšnou integrační politiku je nezbytné zapojení místních, regionálních a národních institucí, které s imigranty komunikují, jak ve veřejné, tak soukromé sféře* (Závěry rady a zástupců vlád členských států..., Rada Evropské unie, 2016).

Esser (2000) zdůrazňuje, že integraci imigrantů do hostitelské společnosti je třeba chápat jako specifický případ sociální integrace. Autor uvádí, že v tomto kontextu mohou být použity různé koncepty, jako je umístění, akulturace, interakce a identifikace, jako nástroje k lepšímu porozumění procesu, kterým imigranti procházejí při adaptaci na nové prostředí. Sociální integrace imigrantů je procesem, ve kterém dochází k jejich začleňování a akceptaci do klíčových institucí, vztahů a hostitelské společnosti, jak uvádějí Bosswick a Heckmann (2006). Autoři upozorňují, že v této interakci má hostitelská společnost větší moc a prestiž, a proto navrhuje, aby byla integrace konceptualizována následujícím způsobem:

- Strukturální integrace: Imigranti jsou začleňováni do místního a regionálního kontextu
- Kulturní integrace: Tato forma integrace se týká změny jednotlivcov chování, myšlení a postojů
- Interaktivní integrace: Imigranti jsou přijímáni a začleňováni do primárních a sociálních vztahů
- Identifikační integrace: Vyjadřuje se prostřednictvím pocitů sounáležitosti a identifikace s etnickou, regionální, místní a národní skupinou (Bosswick a Heckmann, 2006).

Tímto způsobem autoři poskytují různé perspektivy a aspekty, které by měly být zohledněny při pochopení a dosahování sociální integrace imigrantů. Drbohlav (2010) dále zmiňuje, že v některých případech lze do integračního procesu přidat vnější sféru, kterou lze popsat jako postoj přijímající společnosti.

6.3 Zásady politiky vlády v oblasti migrace

Česká republika při formování migrační politiky uplatňuje zásady migrační politiky, které byly formulovány ve Strategii migrační politiky České republiky, přijaté dne 29. července 2015 usnesením vlády České republiky (Zásady politiky vlády v oblasti migrace). V rámci strategie je definováno sedm prioritních zásad, které tvoří hlavní tematické okruhy v oblasti migrace (Zásady politiky vlády v oblasti migrace):

- integrace cizinců: *„ČR dostojí povinnosti zajistit občanům v rámci své migrační politiky klidné soužití s cizinci a díky účinné integraci zabrání vzniku negativních sociálních jevů“*
- nelegální migrace a návratové politiky: *ČR zajistí bezpečnost svých občanů a efektivní vynucování práva v oblasti nelegální migrace, návratové politiky a organizovaného zločinu spojeného s převaděčstvím a obchodováním s lidmi*
- mezinárodní ochrany: *ČR dostojí svým závazkům v oblasti azylu a zajistí flexibilní kapacity svého systému*
- vnější dimenze migrační politiky: *ČR posílí aktivity s cílem pomoci uprchlíkům v zahraničí a s tím související prevenci dalších migračních toků, včetně podpory rozvoje zemí při zvládnutí migračních krizí*

- volného pohybu osob v EU a schengenská spolupráce: *ČR bude prosazovat udržení výhod volného pohybu osob v rámci Evropské unie a v schengenském prostoru*
- legální migrace: *ČR podpoří legální migraci, která je pro stát a jeho občany přínosná tak, aby Česká republika mohla pružně reagovat na potřeby svého pracovního trhu i reflektovat dlouhodobé potřeby státu*
- mezinárodních a evropské závazků České republiky v oblasti migrace: *ČR dostojí mezinárodním a evropským závazkům v oblasti migrace a aktivně se zapojí do celoevropských debat a hledání společných řešení* (Strategie migrační politiky, 2015).

Tyto zásady jsou dále rozpracovány v souladu s cíli, kterých chce vláda v oblasti migrace dosáhnout na vnitrostátní i evropské úrovni (Strategie migrační politiky, 2015).

6.3.1 Koncepce začlenění cizinců v České republice

V dokumentu nazvaném Koncepce integrace cizinců lze nalézt informace o postoji státu k začleňování cizinců do české společnosti, které zahrnují úkoly reflektující aktuální vývoj situace ve společnosti a identifikované potřeby integrace cizinců (Chmelíčková et al., 2018).

Od roku 1999 je integrace cizinců zařazena do pravomoci Ministerstva vnitra (Integrace cizinců, MVČR, 2023). Chmelíčková et al. (2018) uvádí, že v historickém kontextu, od roku 1989, nebyla integrace podrobněji upravována. Autoři uvádí, že v zákoně o pobytu cizinců č. 123/1992 Sb. nebyla o integraci ani zmínka a zákon o uprchlících č. 498/1990 Sb. obsahoval pouze omezenou regulaci integračních opatření, která stát nabízel osobám, jimž byl udělen azyl, kdy se jednalo pouze o možnost účastnit se bezplatných kurzů českého jazyka.

Tato koncepce se zaměřuje na různé skupiny, včetně občanů třetích zemí, občanů EU, osob s mezinárodní ochranou (především v rámci Státního integračního programu), osob s dočasnou ochranou (zejména v souvislosti s invazí Ruské federace na Ukrajinu) a majoritní společnost (Integrace cizinců, MVČR, 2023). Dle této koncepce žadatelé o mezinárodní ochranu nejsou považováni za cílovou skupinu (Integrace cizinců, MVČR, 2023).

Mezi hlavní priority při integraci cizinců patří: získání znalosti českého jazyka, dosažení ekonomické nezávislosti, orientace ve společnosti prostřednictvím adaptačně-integračních kurzů, podpora vztahů mezi různými komunitami skrze multikulturní festivaly, interkulturní asistenti a projekty neziskových organizací a postupné nabývání práv v závislosti na délce pobytu, které poskytují právní jistotu a motivaci pro integraci do společnosti (Zásady koncepce integrace cizinců na území ČR).

Cíle integrace, dle Ministerstva vnitra České republiky, zahrnují zapojení cizinců do společnosti, podporu vzájemného soužití a předcházení problémů soužití s majoritou, prevenci vzniku uzavřených komunit, prevenci sociálního vyloučení cizinců, zaměření na integraci 2. a 3. generace a důraz na integraci v krajích a obcích (Zásady koncepce integrace cizinců na území ČR).

Od svého vzniku zahrnuje Koncepce integrace cizinců úzkou spolupráci s řadou resortů a partnerů, včetně Ministerstva vnitra, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva průmyslu a obchodu, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstva kultury, Ministerstva pro místní rozvoj, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva financí a dalších (Integrace cizinců, MVČR, 2023). Mezi partnery patří také kraje, obce, nestátní neziskové organizace, akademická sféra a další subjekty, jako jsou zaměstnavatelé a školy (Zásady koncepce integrace cizinců na území ČR).

6.3.2 Státní integrační program

Státní integrační program je zakotven v zákoně o azylu v příslušných paragrafech 68, 69 a 70. V § 68 je uvedena charakteristika tohoto programu: *Státní integrační program je program zaměřený na pomoc azylantům a osobám požívajícím doplňkové ochrany při zajištění jejich začlenění do společnosti. Státní integrační program zahrnuje zejména vytvoření předpokladů pro získání znalosti českého jazyka a zajištění bydlení* (zákon.č.325/1999Sb., o azylu).

Státní integrační program je klíčovou součástí zákona o azylu (§ 1) a přispívá k integraci osob s mezinárodní ochranou do české společnosti. Tento program zahrnuje spolupráci různých ministerstev, včetně Ministerstva vnitra, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva práce a sociálních věcí, stejně jako obce, církve, nevládní organizace a další subjekty (Státní integrační program, 2023).

Implementace státního integračního programu a poskytování integračních služeb spadá do odpovědnosti Správy uprchlických zařízení Ministerstva vnitra České republiky, jak je stanoveno v §92c zákona č. 325/1999 Sb., o azylu. Podle § 68 tohoto zákona jsou zajištění bydlení a výuka českého jazyka uvedeny jako hlavní složky státního integračního programu pro osoby s mezinárodní ochranou. Avšak Chmelíčková (2018) poznamenává, že tento seznam je demonstrativní a vláda má pravomoc rozšířit rozsah integračních opatření na základě příslušného usnesení. Rozhodnutí o státním integračním programu náleží vládě v souladu s ustanovením § 68 odstavec 2 zmíněného zákona.

Podle informací Ministerstva vnitra (Integrace držitelů mezinárodní ochrany, 2023) je účast na integračních opatřeních dobrovolná.

Podle Chmelíčkové (2018) byl přístup k integračním opatřením pro obě kategorie osob s mezinárodní ochranou srovnáván především prostřednictvím kvalifikační směrnice z roku 2011. Autorka uvádí, že tato směrnice významně sjednotila obsah práv a povinností pro tyto dvě skupiny osob, kdy její článek 34 vyžaduje, aby členské státy Evropské unie zajistily vhodná integrační opatření pro azylanty a osoby s doplňkovou ochranou (Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/95/EU ze dne 13. prosince 2011). Dítko (2020) zdůrazňuje, že tato směrnice neupřesňuje konkrétní obsah integračních opatření, což znamená, že odpovědnost za integraci osob s mezinárodní ochranou plně náleží jednotlivým členským státům Evropské unie. Autor dále zmiňuje, že nedávno se Evropská komise začala zabývat otázkou integrace státních příslušníků třetích zemí a vydala doporučení ohledně integrace v rámci Akčního plánu k integraci osob ze třetích zemí.

V roce 2016 byla schválena nová koncepce státního integračního programu. (Státní integrační program, 2023). Podle informací Ministerstva vnitra České republiky (Nový koncept SIP, 2023) je hlavní inovací tohoto programu zavedení individuálního integračního plánu, který se připravuje ve spolupráci s osobou s mezinárodní ochranou a dalšími zúčastněnými subjekty integračního procesu. Ministerstvo vnitra (Nový koncept SIP, 2023) dále uvádí, že integrační služby specifikované v individuálním plánu mohou být poskytovány po dobu 6 až 12 měsíců.

7 Sociální práce s cizinci

V další části textu jsou součástí pojmů imigrant a uprchlík. Pro lepší pochopení celkovému kontextu je imigrant podle Trouсила (2007) definován jako jedinec, který dobrovolně nebo nedobrovolně přechází z jednoho geografického prostředí do druhého, s výraznými rozdíly v přírodních, jazykových, kulturních a sociálních charakteristikách. Uprchlíka lze podle Sotoniakové (2002) považovat za synonymum imigranta, protože jejich problémy jsou obvykle velmi podobné, i když často závažnější než u dobrovolných a dočasných imigrantů.

Podle Pastrňáka (2008) do kategorie migrantů patří jedinci, kteří se dobrovolně přesunují mimo svou vlast na dobu delší než 1 rok. Tato skupina zahrnuje širokou škálu lidí, včetně uprchlíků z chudých rozvojových zemí, špičkově vzdělaných počítačových expertů nebo žen, které se stěhují do země svého manžela.

Novotná a Schimmerlingová (1991) označují prvotní koncept sociální práce s cizinci fenoménem 90. let, kdy došlo k výraznému nárůstu migrace a zvýšenému přílivu uprchlíků a navrátilců a stát se snažil zajistit jejich materiální potřeby. Autorky zmiňují, že tato oblast sociální práce, která neměla v naší zemi dlouhou tradici, vyžadovala úsilí kvalifikovaných sociálních pracovníků, jejichž role spočívala především v sociálně výchovném působení na tyto menšinové skupiny a současně bylo nezbytné pracovat s okolní většinovou komunitou, aby tyto skupiny byly přijaty a integrovány.

Podle Matouška et al. (2010) se sociální práce s migranty původně zaměřovala především na žadatele o azyl a azylanty, kteří byli umístěni v pobytových, nebo integračních střediscích, avšak s rozvojem migrace a integračních programů, se zaměření sociálních služeb postupně posunulo směrem k podpoře začleňování cizinců s různými druhy pobytu. Toto zaměření se především týkalo občanů třetích zemí, kteří měli dlouhodobý nebo trvalý pobyt na území České republiky, jak uvádí Wimmer et al. (2020).

Podle Trouсила (2007) má sociální práce v souvislosti s problematikou imigrace klíčovou roli, která přesahuje opatření v oblasti legislativy ze strany politických reprezentantů. Autor zdůrazňuje, že tato oblast sociální práce má zvláštní význam ve srovnání s ostatními oblastmi její činnosti.

Maslen a Brnula (2004) tvrdí, že oblast sociální práce s imigranty umožňuje lepší poznání vlastních hranic a limitů sociálních pracovníků, včetně jejich tolerance a schopnosti udržet nadhled. Podle autorů tato oblast také umožňuje rozpoznat předsudky vůči odlišnosti, vlastní stereotypy a seznámit se se zvyky, obyčejí a hodnotami jiných kultur, což je i klíčové pro poskytování kvalitní pomoci.

Kuric (1997, s. 23) vymezuje tři role sociálního pracovníka: *první z nich je role reprezentanta společnosti (státu), dále role, obhájce klienta vůči společnosti, třetí pak role zprostředkovatele mezi uprchlíky a majoritou, role předpokládající vyváženost mezi loajalitou ke klientovi a loajalitou ke státu, resp. společnosti.*

Sociální práce s imigranty by měla, vedle poskytování psychosociální pomoci, klást důraz na komunitní práci, jak zdůrazňuje Pastrňák (2008). Je také důležité, jak uvádí Skalková (2007), podporovat interkulturní vzdělávání většinové společnosti i samotných pracovníků v pomáhajících profesích. Dle autorky je zároveň nutné se zaměřit na socio-kulturní a politickou integraci imigrantů, kdy Trousil (2007) poznamenává, že tato integrace je zvláště důležitá pro udržení demokratického režimu v daném státě.

Práce sociálního pracovníka s imigranty, zejména s uprchlíky, je považována za jednu z nejnáročnějších profesí v oblasti pomoci, zejména z hlediska psychické zátěže, jak uvádí Rozumek (2007). V této práci může dojít k projevům syndromu vyhoření, zejména kvůli častým neúspěchům, s nimiž se sociální pracovník setkává při svých snahách, například při asistenci v azylovém procesu, kdy chybná rozhodnutí nebo doporučení sociálního pracovníka v této oblasti mohou mít negativní důsledky, jak upozorňuje Rush (2003).

Sociální práce závisí na tom, ve které etapě integrace ji provádíme. Jiná je v přijímacím středisku, jiná v azylovém zařízení, a ještě jiná v lokalitě, kam imigrant přišel s nadějí a obavami, jak ho lokální společenství přijme. Jiná práce je s těmi, kteří jsou generací rodičů, kteří k nám přišli a váží si každé příležitosti uplatnit se, a jiná je s jejich dětmi, které se u nás již narodily a nárokují si stejné příležitosti jako naše děti. A ještě jiná je ve vztahu k těm, kteří k nám nepřišli jako žadatelé o udělení mezinárodní ochrany, ale přicházejí na přechodnou dobu pracovat a časem se rozhodnou zůstat v zemi (Vašečka, 2007, s.1).

Kalayci (2002) upozorňuje, že problematika výchovy dětí v rodinách přistěhovalců je velmi složitá, kdy rodiče se často snaží najít rovnováhu mezi dvěma protichůdnými cestami – podporovat integraci svých dětí do nové společnosti a zároveň udržovat a předávat tradiční kulturní hodnoty své původní kultury. Podle autora je tato situace způsobena zejména nejistotou v právním postavení imigrantů a narůstajícími konflikty mezi generacemi v rámci rodiny.

Podle Günterové (2010) je v sociální práci důležité zohlednit kulturní prostředí, ze kterého imigrant pochází, a na základě toho přizpůsobit přístup sociálního pracovníka a celý proces práce s klientem. Autorka zdůrazňuje, že znalost původního kulturního prostředí imigranta je základním předpokladem pro respektování jeho odlišnosti.

Dvořáková et al. (2007) určuje mezi výukovými cíli studia sociální práce s migranty, které by měli studenti aplikovat v praxi: schopnost motivovat imigranty a uprchlíky k aktivnímu zapojení do společnosti v souladu s jejich schopnostmi, stejně jako schopnost efektivně ovlivňovat společnost tak, aby byly vytvořeny podmínky a příležitosti pro aktivní účast migrantů a uprchlíků.

Sociální práce s imigranty se bude jevit jako stále důležitější součást sociálních služeb evropských společností. Tento druh sociální práce je výjimečný potřebou systémově zakotvit svá opatření a aktivity do politicky-kulturního rámce dané společnosti, výrazným rizikem vyhoření pomáhajících profesí důsledku časté bezvýchodnosti situace imigranta, který nezískal politicky či humanitární azyl a velmi vysokými nároky na sebereflexi pomáhajícího pracovníka a cele společnosti (Trousil, 2007, s. 110).

7.1 Sociální práce v rámci státních zařízení

V oblasti podpory integrace cizinců se Česká republika, konkrétně její veřejná správa, po mnoho let zaměřovala především na tzv. státní integrační program (Wimmer et al., 2020). Autoři uvádí, že tento program se zaměřoval zejména na poskytování podpory v oblasti bydlení a výuky češtiny pro azylanty.

Za problematiku mezinárodní migrace a azylu v České republice je odpovědné ministerstvo vnitra (Bajer, 2007). Odbor azylové a migrační politiky je zodpovědný za plnění úkolů v oblasti azylu, uprchlictví, koncepce imigrační politiky, regulaci vstupu a pobytu cizinců, oblasti integrace cizinců a schengenské spolupráce (Hajšman, 2007).

Hajšman (2007) dále uvádí hlavní cíle Odboru v oblasti azylové problematiky, kterými jsou poskytování účinné ochrany a pomoci cizincům v souladu s podmínkami vymezenými v zákoně o azylu, a zároveň zabránit účelovému zneužívání institutu azylu.

Wimmer et al. (2020) uvádí, že v případě ostatních cizinců byl stát dříve omezen na poskytování omezené, a ne vždy pravidelné podpory prostřednictvím vybraných programů a projektů, často realizovaných nevládními organizacemi. Šilhanová (1995) k tomuto uvádí, že tyto programy zahrnovaly sociální služby, právní poradenství, vzdělávací aktivity, volnočasové aktivity a dobrovolnickou službu. Wimmer et al. (2020) dále uvádí, že v posledních deseti letech se však zvýšila snaha o systematický přístup, který je nejvýrazněji viditelný v činnosti Center pro podporu integrace cizinců. Správu a provoz těchto center nejčastěji zajišťuje Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra, nicméně v některých krajích jsou tato centra spravována nestátními neziskovými organizacemi (Centra na podporu integrace cizinců, SUZ, 2017). Hlavní činnosti těchto center zahrnují poradenství (sociální, právní), kurzy češtiny, kurzy sociokulturních dovedností a společensko-prezentační aktivity (Centra na podporu integrace cizinců, SUZ, 2017).

Český stát podporuje aktivity i mimo tyto centra, a to prostřednictvím dotačních programů, které zahrnují sociální služby pro cizince, integraci cizinců (včetně výuky češtiny, sociálního a právního poradenství, výzkumné a analytické činnosti a vzdělávání lektorů a učitelů) a programy financované z evropských fondů (Národní dotační titul, MVČR, 2023).

Práce sociálních pracovníků poskytuje široké spektrum možností, jako je asistence při řešení naléhavých problémů, včetně různých registrací, hledání zaměstnání, zajištění školní docházky pro děti či vybavení bytu (Wimmer, 2020). Autor dále uvádí, že sociální pracovníci se musí vypořádávat s mnoha otázkami svých klientů najednou, a často jich přijímají více, což jim brání v komplexním zaměření na jednu osobu nebo rodinu.

Logger et al. (2006) uvádí, že ačkoli cizinci nejsou „de iure“ našimi občany, mnoho z nich má touhu být s námi spojeno, a proto by měla být stanovena jasná a transparentní pravidla, jak dosáhnout občanství, nebo rovnocennější postavení. Autor dále zmiňuje, že je klíčové motivovat cizince v jejich snaze o začleňování a umět ocenit jejich úsilí.

K tomu uvádí Čerychová a Faltová (2022), že integrace je vzájemný proces, což znamená, že míra požadavků ze strany přijímající společnosti by měla odpovídat míře práv a příležitostí pro migranty. Autorky uvádí, že to platí i pro aktivity, kde úsilí většiny by mělo být odpovídající úsilí migrantů.

Günterová (2010) dále uvádí, že sociální pracovníci, kteří působí ve státních institucích, se denně setkávají s klienty, a tato přímá interakce jim umožňuje udržovat s nimi blízký kontakt. Autorka poukazuje na skutečnost, že při budování důvěry ze strany klientů může být překážkou právě to, že jsou zaměstnanci instituce.

7.2 Sociální práce nestátních neziskových organizací

Podle Pastrňáka (2008) se sociální pracovníci, kteří působí v neziskových organizacích, většinou specializují na terénní práci, která je založena na spolupráci a vzájemné důvěře. Günterová (2010) doplňuje, že sociální pracovníci v neziskových organizacích mají omezené pravomoci ve srovnání se státními zaměstnanci, avšak přinášejí možnost alternativní podpory. Stejně tak Polonyová (2004) poznamenává, *sociální pracovníci nestátních organizací by měli být jakýmsi protipólem přístupu sociálních pracovníků státního sektoru.*

Trousil (2007) dále uvádí, že nevládní neziskové organizace v současnosti hrají v českém prostředí důležitou roli při práci s imigranty, kdy poskytují širokou škálu služeb, a zároveň vyvažují často příliš byrokratický přístup ze strany představitelů státní správy a samosprávy vůči imigrantům.

Wimmer (2020) k tomuto uvádí, že působení nevládních organizací zůstává nepostradatelné, a to nejen v oblasti poskytování služeb, ale *jejich činnost je zásadní, ať už jde o odborné a politicky nezávislé sociální a právní poradenství, vzdělávání, informování, asistenci a obhajobu práv, nebo aktivit zaměřených na informování české veřejnosti, revizi stávajících politik, advokacii, lobbování za práva migrantů a vytváření celkově transparentnějšího prostředí* (Wimmer, s. 21, 2020).

Pro pracovníky neziskových organizací je klíčová vzájemná provázanost, spolupráce a komunikace s ostatními aktéry procesu integrace, jako jsou vládní a veřejné instituce, zaměstnavatelé a pracovníci dalších neziskových organizací (Trbola a Rákoczyová, 2011).

Podle Rozumka (2007) je odpovědnost v oblasti pomoci uprchlíkům jasně vymezena, a to prostřednictvím příslušného ministerstva, které je zodpovědné za konkrétní aspekty imigrace a uprchlictví a v případech, které nespádají do pravomoci státní správy, se vypisují grantová řízení. Trousil (2007) klade otázku, zda nevládní neziskové organizace, které často disponují omezenými finančními prostředky a spoléhají na dobrovolníky, mají dostatečné podmínky a perspektivu. Rozumek (2007) však konstatuje, že situace v této oblasti se výrazně zlepšila. Veřejnost se obecně více uvědomuje skutečnou hodnotu práce neziskových organizací, které již nejsou vnímány pouze jako skupinky nadšenců. Autor zdůrazňuje, že tyto organizace jsou schopny pracovat zcela profesionálně a jsou rovnocennými partnery státní správy. Dunajová (2007) uvádí, že každý návrh novely cizineckého zákona je podroben důkladnému přezkoumání mimo standardní připomínková místa a zohledňuje také připomínky nevládních organizací.

S cílem posílit hlas nevládních organizací působících v oblasti migrace a uprchlictví bylo vytvořeno Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty (Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty, 2023). Toto konsorcium aktuálně zastřešuje osmnáct organizací, které poskytují migrantům humanitární pomoc, nabízejí právní a sociální poradenství a pořádají vzdělávací akce zaměřené na posilování mezikulturního dialogu (Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty, 2023).

7.3 Specifika sociální práce s cizinci

Pastrňák (2008) uvádí, že při sociální práci s klienty různých etnických skupin je důležité zohlednit rozdílná očekávání daná jejich kulturou. Křikavová (1990) zmiňuje příklad muslimské kultury, kde převažuje patriarchální struktura a muži obvykle očekávají úctu a respekt ze strany ostatních členů rodiny. Autorka se domnívá, že je tak možné očekávat, že muži v této kultuře budou více respektovat sociálního pracovníka muže. Mueller (1997, s. 162) dále uvádí: *v rámci sociální práce s cizinci se zohledňují sociální a kulturní systémy, které mohou být pro Evropana nevýznamné*. Heřmanová a Faryadová (2012) podotýkají, že ve velké míře se na úspěšnosti integračního procesu podílí samotný přístup cizince.

Podle Trouсила (2007, s. 109), *sociální pracovník, který přichází jako jeden z prvních do styku s imigranty z prostředí s odlišným pojetím správného života, může jen s velkými problémy opustit v procesu pomoci vlastní kulturní vzorce*.

Podle Kurice (1997) je žádoucím cílem vzdělávání profesionálů poskytujících pomoc reflektující odborník. Podle Trouсила (2007) je důležité, aby si byl sociální pracovník vědom, že nese morální normy a hodnoty své kultury a snažil se naučené modely chování přehodnotit, aby byl schopen vykonávat svou práci s otevřeností a respektem, bez předsudků a stereotypů. *Člověku lišícími se etnickou příslušností nerozumíme, nedomluvíme se s ním, neznáme zvyklosti kultury, k níž patří jeho práva, jeho úprava zevnějšku nám může připadat nevhodná či směšná, je jiný.* (Pastrňák, 2008, s. 5). Autor poukazuje na to, že nejen těmito aspekty je ztížena práce sociálních pracovníků, kteří pracují s cizinci.

Podle Trboly a Rákoczyové (2011) je klíčové správně identifikovat aktuální problémy klienta a rozpoznat jeho neuspokojené potřeby při aktivitách zaměřených na podporu integrace přistěhovalců. Pastrňák (2008) zdůrazňuje, že je důležité neomezovat se pouze na problém klienta, ale zohlednit také situace, ve kterých se imigrant nacházel. K dosažení toho autor uvádí, že sociální pracovník by měl projevovat empatii, být obeznámen se sociokulturními a geopolitickými souvislostmi a mít komunikační dovednosti. Omastková a Wasserbauerová (2007) pak identifikují několik významných sociokulturních specifik, včetně změny sociálního zařazení, odlišných významů gest, jazykové bariéry a rozdílného pojetí rolí mužů a žen v původní společnosti.

Kurice (1997) poukazuje na to, že pomáhající pracovníci by měli zkoumat a reflektovat problémy vyplývající z interakcí mezi imigranty a většinovou společností, která na ně reaguje. Zejména *v rámci komunitních aktivit činit opatření k tomu, aby odstraňovala předsudky vůči příchozímu obyvatelstvu zprostředkováním kontaktu s většinou kulturou* (Trousil, 2007, s. 108). Günterová (2010) uvádí, že sociální pracovníci se snaží poskytovat vzdělávání a přednášky o různých kulturách s cílem osvětlit a podpořit porozumění těmto rozdílům, zejména prostřednictvím neziskových organizací. *Sociální pracovník musí proto dobře znát české prostředí, příslušné zákony a právní předpisy, současně by měl ovládat některý ze světových jazyků a být seznámen s kulturním rámcem, který mohl formovat klientovu osobnost a chování* (Günterová, 2010, s. 333). Autorka poukazuje na skutečnost, že sociální pracovník působí jako prostředník mezi klientem a českou společností.

Jednou z největších potíží jsou komunikační problémy. Člověk, který nemá potřebné jazykové kompetence, se bude v sociálních situacích hůř orientovat, nebude schopný rozumět, následkem toho se dostává do role sociální handicapovaného jedince (Pastrňák, 2008, s. 5). Autor dále uvádí, že komunikace nabývá, při setkávání lidí z různých zemí a kultur, nového rozměru a její úspěch závisí na vzájemné znalosti kultury, zejména kulturních odlišností, které mohou významně ovlivňovat její průběh. Kalayci (2002) podotýká, že školení v oblasti interkulturní komunikace by mělo být poskytnuto nejen sociálním pracovníkům, kteří se zabývají problémy imigrantů, ale také všem profesím poskytujícím pomoc. Dle Pastrňáka (2008, s. 44) jsou tyto kompetence míněny jako schopnost či umění správně zacházet s protichůdnými tendencemi a konflikty mezi kulturami. Kalayci (2002) dále zmiňuje, že hlavním cílem interkulturní sociální práce je odstranění diskriminace, předsudků, rasismu a nepřátelství vůči cizincům. Analýzy interkulturních kompetencí pomáhajících pracovníků by se tak měly stát standardním ukazatelem kvality sociálních služeb, k čemuž by měly patřit i schopnosti politického vzdělávání na bázi výkladu ideových východisek „západní“, resp. demokratické, politické kultury (Trousil, 2007. s. 109).

Sociální práce zaměřená na imigranty má za cíl řešit aktuální sociální situaci klientů a předcházet vzniku konfliktních situací (Sotoniaková, 2004). Podle autorky jsou poskytovány různé sociální služby, včetně psychosociálního, právního a administrativního poradenství, technické podpory, poskytování materiální pomoci a zprostředkování lékařské péče. Uherek (2003) dodává, že součástí těchto služeb je také nabídka volnočasových aktivit. Autor zdůrazňuje, že proces integrace imigrantů prostřednictvím práce s dětmi je zvláště důležitý v rámci těchto volnočasových aktivit, protože rodiče často považují úspěchy svých dětí za své vlastní.

Metody, které sociální pracovník při práci s klienty využívá, jsou především rozhovor s klientem, pomoc s dokumenty, vyjednávání, doprovod, koordinační činnost, konzultace s odborníky, kontakt s dalšími institucemi a organizacemi a pomoc v krizové situaci (Pastrňák, 2008, s. 58-59).

V publikaci Dvořákové et al. (2007) jsou zmíněny další metody, které mohou být použity v sociální práci. Mezi ně patří interkulturní komunikace, koučování a práce s dobrovolníky. Podle Baláže (2012) může významně přispět k dosažení sociálního začlenění cizinců použití aplikované teorie sítí. Autor uvádí, že sociální pracovníci mohou prostřednictvím nástrojů síťové analýzy lépe identifikovat vztahy a aktéry v sociálním prostředí cizinců, což jim umožní přesněji definovat problémy a navrhovat a implementovat intervence.

Příchodem k nám imigranti mění své sociální postavení a ocitají se v životní nejistotě. Pokud se jim navíc nedaří integrovat se do společnosti, mohou jim přibýt psychické problémy, jako je apatie, ztráta smyslu života, deprese (Vašečka, 2007, s. 1). V souvislosti s těmito psychickými problémy by měl být sociální pracovník schopen provádět základní krizové intervence (Pastrňák, 2008). Podle Troušila (2007) jsou potřeby imigrantů z velké části podobné potřebám většinové společnosti, avšak jejich situace je ztížena v důsledku zmíněných problémů. Existuje specifický problém spojený s pocitem, že člověk nepatří nikam, což často vede k idealizaci dřívější komunity a předchozího způsobu života (Sotoniaková, 2004). Při práci s uprchlíky je třeba brát v úvahu fakt, že každá emigrace je vysoce stresující a traumatizující zkušenost. Je proto nutná maximální trpělivost a citlivost. Důvěru je možné získat až na základě častého kontaktu s klienty a dlouhodobé práce s nimi (Günterová, 2010, s. 339).

Sociální práce má nejbliže k utrpení imigrantů, a proto nesmí opomíjet svou aktivizační roli (Morgensterová a Šulová, 2007). Podle Baláže (2012) je tato role jedním z hlavních cílů sociální práce s cizinci, společně s podporou jejich sociálního začleňování. Autor zdůrazňuje, že cílem sociální práce s cizinci není pouze jejich začlenění do sítě sociálních služeb. Vašečka (2007) doplňuje, že sociální pracovníci pomáhají imigrantům integrovat se a aktivizovat se v konkrétním místním společenství.

Sociální práce hraje nezastupitelnou roli při poskytování pomoci při zprostředkování zaměstnání (Troušil, 2007). Autor upozorňuje, že imigranti často nemají potvrzení o svém dosaženém vzdělání ve své zemi původu nebo jim jejich vzdělání není uznáno, což má za následek jejich zařazení mezi nekvalifikovanou pracovní sílu.

7.3.1 Etické zásady sociální práce s cizinci a jejich cíle

Sociální pracovníci by měli dodržovat etický kodex, který je specifikován v Etickém kodexu sociálních pracovníků České republiky, kde jsou stanoveny etické zásady a pravidla, která řídí chování sociálních pracovníků ve vztahu ke klientům, kolegům a zaměstnavatelům (Wasserbauerová a Omastková, 2007). Jedna z typických zásad Etického kodexu je respektovat jedinečnost každého člověka bez ohledu na jeho původ, etnickou příslušnost, rasu, barvu pleti, mateřský jazyk, věk, zdravotní stav, sexuální orientaci, ekonomickou situaci, náboženské a politické přesvědčení a bez ohledu na to, jak se podílí na životě společnosti (Pastrňák, 2008). V práci s imigranty se etické principy příliš neliší od principů v práci s jinými klienty, přičemž klíčovým je individuální přístup k jednotlivým osobám (Wasserbauerová a Omastková, 2007). Sociální pracovník jedná tak, aby chránil důstojnost a lidská práva svých klientů a poskytoval pomoc bez jakékoliv formy diskriminace (Pastrňák, 2008). Pro práci s klientem je důležitá jeho důvěra v pracovníka a zachování důvěrnosti informací (Wasserbauerová a Omastková, 2007).

V práci s přistěhovalci je více než v jiných oblastech sociální práce důležité mít vědomí etické zodpovědnosti sociálních pracovníků vůči společnosti. Trousil (2007) upozorňuje, že úspěšná integrace imigrantů silně závisí na ochotě sociálních pracovníků angažovat se ve prospěch celé komunity a podílet se na legitimním ovlivňování politické reprezentace.

V sociální práci s uprchlíky Günterová (2010, s. 335) doporučuje řídit se těmito etickými principy: *Respekt k sociálním zvyklostem jiných osob, důvěrnost, zásada neškodit a spravedlnost (rozdělovat pomoc bez ohledu na náboženství, příslušnost k rase, národnosti a sounáležitost s určitou skupinou).*

8 Metodologie výzkumu

8.1 Výzkumný cíl a výzkumná otázka

Tato práce si klade za cíl zjistit, jak jsou integrováni cizinci ze Středního a Blízkého východu v České republice a v jakých oblastech může cizincům dle subjektivního vyjádření pomoci sociální pracovník.

Praktická část je prostřednictvím fenomenologického rozhovoru zaměřena na historii života dotazovaných, představujících vybrané cizince ze Středního a Blízkého východu z různých etnických skupin. Následně popisuje celý proces integrace.

Výzkumná otázka byla položena takto:

VO1: Jaké faktory se podílí na integraci cizinců ze Středního a Blízkého východu v České republice?

Zastřešující otázka byla podkladem pro formulaci dílčích výzkumných otázek, jejichž zodpovězení vedlo ke zjištění vztahu k původní vlasti, případně zkušeností s integrací blízkovýchodní přistěhovalecké komunity do české společnosti.

8.2 Výzkumná strategie

V této bakalářské práci byla využita strategie s využitím Interpretativní fenomenologické analýzy (dále IPA), která patří mezi základní přístupy kvalitativního výzkumu (Hendl, 2016). Přístup čerpá ze základních principů fenomenologie, hermeneutiky a idiografie (Pietkiewicz & Smith, 2012). Zaměřuje se na zkoumání prožitých zkušeností jednotlivců a jejich proces porozumění těmto zkušenostem. Na druhé straně, hermeneutika se zabývá teorií interpretace a snaží se odhalit záměr a význam jednotlivců, kteří sdělují informace o svých prožitých zkušenostech (Smith et al., 2009). Tento analytický přístup se snaží generovat bohaté a podrobné popisy subjektivní zkušenosti jednotlivce se zkoumanými jevy (Pietkiewicz & Smith, 2012).

Pro realizaci byly využity polostrukturované kvalitativní rozhovory, které byly zvoleny jako vhodné pro pružný dialog. Počáteční otázky byly připraveny předem a v průběhu rozhovoru byly přizpůsobeny odpovědím dotazovaných a vynořujícím se tématům. Tím bylo umožněno se hlouběji věnovat jednotlivým konceptům. Účastníci se tak mohli na dané téma podrobněji vyjádřit a vyobrazit své dojmy, zkušenosti a názory.

8.2.1 Postup analýzy IPA

Data byla analyzována podle principu IPA

V analýze dat postupují dle obecného analytického postupu IPA, který popisují Smith, Flowers a Larkin (2009) následovně:

0. fáze: Reflexe vztahu k tématu výzkumu: výzkumník reflektuje vlastní vztah k tématu výzkumu.

1. fáze: Čtení přepisu rozhovoru a opakovaný poslech nahrávky: první krok analytického postupu podněcuje aktivitu zájmu o data. Výzkumník se dívá na svět očima respondenta, rozvíjí se tzv. *insider's perspective*

2. fáze: Záznam poznámek a komentářů: výzkumník po stranách textu zapisuje asociace, otázky a souhrny. Komentáře se dělí do třech typů:

- a) deskriptivní poznámky – zaměřují se na obsah sdělení a na strukturu vlastních myšlenek
- b) lingvistické – zaměřují se na specifické vyjadřování informanta, včetně metafor
- c) konceptuální – mají interpretativní charakter, musí vycházet z postojů informanta.

3. fáze: Formulování vznikajících témat: výzkumník pracuje s komentáři a redukuje do výstižných témat, které se budou během dalších rozhovorů shrnovat do konceptů sdílejících společný význam. Kritériem pro zařazení témat do finálního konceptu je jejich frekvence v datech, ale i hojnost a dynamičnost osvětlovat danou zkušenost (Smith a Osborn, 2003).

4. fáze: Hledání vztahů mezi tématy: Hledání souvislostí a vztahů mezi zformulovanými tématy. Výsledkem může být seznam hlavních témat s podtématy, která se pod ně seskupují dle výzkumníkova interpretačního klíče.

5. fáze: Analýza dat dalších případů: dle bodů 1 až 4.

6. fáze: Hledání souvislostí mezi případy: výzkumník hledá odpovědi na otázky: Jaká je souvislost mezi zkušenostmi všech respondentů? Jak se téma z jednoho případu vztahuje k jinému? Které téma mezi jednotlivými analýzami působí jako nejsilnější? Výstupem této fáze může být tabulka či graf znárodňující vztahy mezi tématy a jeho ilustrace, jak se projevuje u jednotlivých respondentů. Zásadní místo zde hraje interpretace, která je úzce zakotvená v textu a je dílem výzkumníka.

Cílem analýzy v IPA je stylizování témat na základě pravidelností v narativních datech zachycujících podstatu fenoménu, který je předmětem výzkumu (Willig, 2001).

8.3 Výzkumný soubor

Autoři Interpretativní fenomenologické analýzy doporučují pro studentské výzkumy soubor obsahující pět až šest respondentů (Smith, Osborn, 2007). Řiháček et al. (2013), uvádí, že je podstatné, aby dobře reprezentoval zkoumaný fenomén.

Výzkumný soubor představují cizinci vybraných státních příslušností ze zemí Středního a Blízkého východu, jako je Afghánistán, Jemenská republika, Irák a Libanon. Vzhledem k velikosti a rozmanitosti oblasti Středního a Blízkého východu nebylo možné na základě tohoto výzkumného souboru definovat široce platné závěry, avšak relativní homogenita informantů z hlediska délky pobytu na území, sociálního statusu a dosaženého vzdělání, umožnila získat data, která poukázala na zajímavé tendence vyskytující se napříč touto sociální skupinou.

8.4 Výběr informantů

Výběr informantů ve výzkumu byl účelový, na základě dostupnosti, s intencí na zemi, odkud přicházejí, nebo kde mají státní občanství. Informanti pocházejí z různých etnických skupin a společnou charakteristikou je, že se zdržují na území České republiky více než deset let a navazují spolupráci s cizineckou policií, což bylo skutečností kritéria výběru. Dalo se předpokládat, že znalost informantů by mohla mít pozitivní vliv na otevřenost rozhovorů, ochotu poskytnout informace a podpořit důvěru v tazatele. Pro účel této bakalářské práce bylo zvoleno pět informantů vybraných státních příslušností ze zemí Středního a Blízkého východu, kdy velikost souboru byla stanovena v souladu s doporučeními pro provedení výzkumu IPA, aby bylo možné provést hloubkovou analýzu dat případ od případu.

Charakteristika výzkumná souboru

Ve výběru informantů se nachází lidé různých oborů, konkrétně: lékaři, technický specialista, tlumočnick a automobilový technik.

Za účelem zachování anonymity byla informantům pro potřeby studie přidělena fiktivní jména.

Seznam informantů je uveden v následující tabulce (tab. 4):

Tabulka 4: Charakteristika komunikačních partnerů

Jméno	Pohlaví	Věk	Vzdělání	Země původu	Ekonomická aktivita	Účel pobytu
Farid	muž	58 let	VŠ	Afghánistán	Technický specialista	azyl
Saleh	muž	58 let	VŠ	Jemen	Tlumočnick	studium
Yak	muž	53 let	VŠ	Irák	Lékař	studium, azyl
Rabih	muž	47 let	SŠ	Libanon	OSVČ	rodinný
Balal	muž	53 let	VŠ	Jemen	Lékař	studium

Zdroj: Vlastní tabulka vytvořena na základě dostupných dat informantů

8.5 Sběr dat

S komunikačními partnery byly provedeny hloubkové polostrukturované rozhovory, které byly provedeny v období od ledna 2023 do března 2023 (příloha 5-9). Osobní rozhovory se odehrály v domácím prostředí, zbývající v prostředí pracovním a jeden rozhovor byl uskutečněn v neutrálním prostředí kavárny. Rozhovory byly se souhlasem respondentů nahrávány a následně přepsány. V průměru trval jeden rozhovor zhruba hodinu, kdy do tohoto času nebyla zanesena doba nutná k navázání kontaktu, získání souhlasu k rozhovoru, vysvětlení pravidel a čas věnovaný diskusím před a po rozhovoru mimo samotnou nahrávku. Všechny rozhovory byly vedeny v českém jazyce (příloha 1).

Níže (tab. 5) je uvedena délka trvání jednotlivých rozhovorů.

Tabulka 5: Délka trvání rozhovoru

Informátor	Délka rozhovoru
Farid	01:34:50
Saleh	01:20:30
Balal	00:49:30
Yak	00:55:09
Rabih	00:48:30

Zdroj: Vlastní zpracování na základě nahrávky rozhovoru

8.6 Etické aspekty výzkumu

Všechny osobní údaje byly v rámci bakalářské práce zpracovány v souladu s nařízením Evropského parlamentu a Rady EU 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES. Při sběru dat byla zajištěna anonymita a z účasti na výzkumu neplynula pro informanty žádná rizika.

Informanti byli seznámeni s cílem a závěrem bakalářské práce a souhlasili, aby jimi poskytnuté informace byly využity pro její potřeby. Dále byli informováni o anonymním poskytování a zpracování osobních údajů. Další relevantní informací pro ně bylo, že rozhovory budou nahrávány, přepsány a následně smazány z nahrávacího zařízení. Splněním všech těchto podmínek byl získán ústní informovaný souhlas.

8.7 Reflexe vlastních zkušeností s daným tématem

Během této fáze se výzkumník zaměřuje na kvalitní sebereflexi, aby odhalil vliv vlastních postojů a předpokladů na celý proces zkoumání a porozumění danému tématu (Smith & Shinebourne, 2012).

Důvodem pro výběr tohoto tématu je primární zájem o toto téma, které nachází odezvu ve společnosti, a také osobní motiv proniknout do života vybraných komunit na našem území. Vzhledem k vývoji politického a bezpečnostního prostředí ve světě se objevily obavy ohledně zachování našich kulturních identit.

Rostoucí zájem o komunitu z jihozápadní Asie na veřejné a politické úrovni bylo mojí motivací k tomu, abych se alespoň částečně zabývala touto menšinou a zapojila se do procesu integrace.

Vzhledem k politickým událostem ve světě, jako je uprchlická krize a válečné konflikty na Blízkém východě, je pravděpodobné, že se muslimská komunita na našem území rychle rozroste. Majoritní společnost však na tuto možnou integraci nereaguje příliš vstřícně, což může být ovlivněno jak mediální prezentací, tak i zkušenostmi z jiných evropských států.

Pro úspěšný proces integrace je nezbytné mít velmi dobré povědomí o skupině, která má být začleněna, a porozumět jejím úmyslům k pobytu. Je důležité přistupovat ke skupině s ohledem na její náboženské a kulturní tradice. Integrace přistěhovalců a uprchlíků do hostitelské společnosti a jejich udržitelný návrat do původní domoviny jsou předmětem hlavních diskusí na všech úrovních. Právě zkušenosti a subjektivní pocity, při procesu integrace, mají značnou hodnotu pro tuto práci.

Sřet lidí z různých kultur bude potřeba v budoucnu, ne-li hned začít řešit. Postoje Čechů k cizincům se vyznačují neznalostí a nedůvěrou, a k tomuto obrazu přispívají nemalou měrou i média. Vzhledem ke svému povolání, kde s cizinci často pracuji, a jednak vzhledem k osobnímu odbornému zájmu o práci v sociální oblasti, bych se ráda přiblížila životu a myšlenkám těchto lidí, a mimo jiné zkusila zhodnotit, zda se představy českých lidí o našich arabských spoluobčanech potvrzují či nikoli.

8.8 Rizika výzkumu

Na začátku této části by bylo dobré poukázat na určitá omezení, která nastala během výzkumu. Hlavním omezením byla časová nespolehlivost komunikačních partnerů a také občasné odmítnutí rozhovoru. Několikrát se stalo, že tazatel dorazil na dohodnuté místo, přičemž mu bylo telefonicky oznámeno, že z různých důvodů není možné plánovaný rozhovor uskutečnit. Toto jejich rozhodnutí bylo respektováno. Je důležité zdůraznit, že při zajišťování rozhovorů bylo nutné se vyrovnávat s řadou překážek, kdy se muselo přistoupit na možnost jiné percepce a hodnoty času, které mohou být v rozdílných kulturách, rozdílně vnímány.

Další limity prováděných výzkumů byly spatřovány v obsahu otázek o možnostech dosažení trvalého pobytu, azylu či občanství. Respondenti se neustále pohybovali v kruhu odpovědí bez zaměření na detaily, protože se báli sdělit liknavost a časovou náročnost celého procesu získání pobytového statusu, neboť tazatel pro ně byl představitelem tohoto systému. Dalším omezením práce bylo, že rozhovory byly zdlouhavé z důvodu protahování a obalování odpovědí. Tento jev lze vysvětlit neochotou, nebo obavou cizinců odkrýt své soukromí a pocity, nebo se zabývat otázkami, které sami nemají vyjasněné, a které v nich vyvolávají nepříjemné pocity. Důvodem by mohla být rozpolcenost ve vnímání některých problémů. Někteří respondenti měli omezené jazykové schopnosti a objevovaly se tak obavy, že by se vše mohlo stát zdrojem nepřízně vůči nim samým, a to především na základě svých zkušeností s interakcí s českými úřady, které vnímají s respektem.

9 Výsledky výzkumu

Každý případ byl zpracován samostatně s využitím dat z rozhovorů. Text byl pečlivě pročítán a během tohoto procesu byly zapsány asociace a komentáře na pravý okraj (příloha 2). Při tomto postupu bylo dbáno na to, aby v poznámkách nebylo vkládáno vlastní vnímání. V druhé fázi byly tyto komentáře redukovány na témata (příloha 3), která byla následně shrnuta do konceptů (příloha 4), které sdílely společný význam. Identifikovaná témata, spolu s odpovídajícími citacemi, byla zaznamenána a uspořádána do tabulky metodou číslování řádků (příloha 3). V tabulce byla zahrnuta pouze témata spojená s určitou hodnotou sledované zkušenosti. Poté byla vytvořena integrativní tabulka (příloha 4), která obsahovala zastřešující témata, jež refleктоvala zkušenosti celé skupiny, spolu s odpovídajícími citacemi.

9.1 Analýza a interpretace jednotlivých informantů

9.1.1 Farid

Farid v současné době zastává na území České republiky významnou funkci a je členem několika organizací, které se zabývají integrací cizinců. Na území České republiky pobývá 30 let, a je jedním z prvních azylantů na území České republiky, který se zařadil do společnosti jiného státu. Rozhodnutí uprchnout ze země původu bylo motivováno základní potřebou bezpečí. Jeho důležitými hodnotami jsou pracovitost, houževnatost a cílevědomost. Tyto vlastnosti mu pomohly k samostatnosti a soběstačnosti, a díky tomu se jeho život v České republice vždy vyvíjel pozitivním směrem. Jak sám uvádí: *pracovítí lidé zvládnou žít kdekoliv. Od prvního měsíce, co tady žiji, tak pracuji.* Pracovních pozic za třicet let vystřídal hned několik. Farid je opravdu silná osobnost. Česko považuje za svůj domov.

Nejvýraznější témata (všechna identifikovatelná témata s citacemi jsou uvedena v Příloze 2):

- Potřeba bezpečí
- Anticipace
- Bez vazby na svou komunitu
- Práce na sobě

Interpretace Farid

Farid pochází z Afghánistánu, ale v České republice žije již 30 let. Do České republiky přišel se svou rodinou, manželkou a ročním synem v roce 1992. Domovem rodiny byl Afghánistán. Bylo to místo, kde žili se svými příbuznými, přáteli a blízkými. Budovali zde svoji profesní kariéru i osobní život. Farid měl vysokoškolské vzdělání, pracoval ve státní správě, byl nezávislý, soběstačný muž. K jejich domovu patřily mnohé vazby – nejen s konkrétními lidmi, ale i s místem samotným. Afghánistán byl pro ně domovem, místem bezpečí a jistoty. Situace v Afghánistánu nebyla nikdy úplně klidná a bezpečná. Postupně se však ještě více komplikovala. Vyhrotila se až do podoby válečných konfliktů.

Válka měla na život v zemi negativní vliv. Situace se pro některé členy rodiny stala natolik neúnosnou, že se rozhodli opustit svůj domov. Jako hlavní příčinu toho, že se dostala rodina do Čech, vidí jako náhodu, respektive osud, i když určitou představu a znalosti o ČR Farid měl a další informace získal od známého, který v České republice získal azyl. Čechy si zamiloval, přišlo mu zde vše podobné jako v rodné zemi, ale nechtěl původně v Čechách zůstat, chtěl se vrátit domů, ale hodnota bezpečí rodiny zvítězila. Byl zvyklý na velké město (Kábul 2,5 mil. obyvatel), v okrajových částech se nemohl realizovat. Díky jeho vytrvalosti a trpělivosti se jeho život v ČR vždy vyvíjel pozitivním směrem.

V jeho případě k pozitivní zkušenostem přispěla skutečnost, že byl vysokoškolsky vzdělaný a v poměrně krátké době ovládal český jazyk. O sociální dávky nežádal, možná z důvodu neznalosti jejich existence, chtěl si na své potřeby vydělat vlastní prací a děti chtěl taktéž živit bez pomoci státu. Farid navrhl, *že je nezbytné zvýšit finanční podporu neziskovým organizacím a jazykovým školám, aby mohly rozšířit nabídku bezplatných kurzů a adekvátně odměnit odborníky. Tato potřeba se především týká právníků, kteří by jinde mohli získat mnohem vyšší příjmy.*

Další připomínka se týkala nedostatku pracovníků, kteří, jak uvedl, *V mnoha organizacích je zaměstnáno jen na částečné pracovní úvazky. Je zřejmé, že sociální pracovníci nemohou zvládnout tento rozsáhlý úkol sami. S tímto jsou spojeny také omezené hodiny, ve kterých jsou dostupní pro veřejnost. Problémem je, že tímto způsobem nemohou poskytnout dostatečný počet služeb, které by byly potřebné.*

9.1.2 Saleh

V době Československa přicházeli do země mladí lidé z Jemenu, kteří přijeli studovat v rámci spolupráce se socialistickým Jižním Jemenem. Zpočátku se pro tyto studenty stalo náročné překonat překážky, které čestí občané často pocítují při setkání s cizinci. Pocházeli ze země, která v současnosti trpí válečným konfliktem. Saleh přijel v roce 1987 jako stipendista a poté odešel pracovat do rehabilitačního zařízení, které poskytuje služby i klientům z arabských zemí. Zde působí jako překladatel z arabského jazyka. Saleh je vzdělaný člověk, který se seznámil se životním stylem a mentalitou Čechů a vytvořil si o nich vlastní názor. Nemá problémy s přizpůsobením se většinové společnosti, na rozdíl od rekreačních návštěvníků ze zemí Perského zálivu, kteří se neadaptují na místní podmínky. Jeho rozhodnutí opustit rodnou zemi bylo motivováno touhou po hlubším přístupu ke vzdělání. Jak sám uvádí: *U nás nebylo možné studovat obory jako filozofie, ekonomie a mnoho dalších.* Česká republika pro něj znamená důležitou hodnotu – bezpečí, ale zároveň se nedokáže smířit s nedostatkem širších sociálních vazeb a ztrátou sítě podpory a pomoci v případě potíží, kterou dříve poskytovala pouze rodina. Přestože zde strávil několik desítek let a má zde rodinné vazby, jeho přítomnost a integrace do české společnosti nebyly považovány za klíčové důvody pro udělení státního občanství. Saleh zmiňuje, že *velkým problémem je represivní nastavení zákonů.*

Nejvýraznější témata (všechna identifikovatelná témata s citacemi jsou uvedena v Příloze 2):

- Studium
- Bod zlomu
- Bariéry a výzvy
- Vím, že musím
- Stesk po domovu
- Česko jako místo k životu

Interpretace Saleh

Saleh pochází z Jemenu, ale v České republice žije již 36 let. Do České republiky přicestoval v roce 1987, prostřednictvím studijních výměn, na základě mezinárodních dohod. Jemenská republika byla dokonce považována za prioritní v rámci české rozvojové spolupráce. *Potom se vytvořil dotazník, do kterého spřáteleného státu chceme přijet a komise rozhodla.* Jeho domovem byl Jižní Jemen, místo, kde žil se svými příbuznými, přáteli a blízkými. *V Jemenu nebylo problém žít, nebyť velkého sucha, které ovlivňovalo život všech lidí.* Jemen byl pro něj bezpečným domovem, vše bylo hrazeno státem, zdravotnictví i vzdělání bylo zdarma, i když se převážně zaměřovalo na výuku městských chlapců. *Ale prosím vás, mluvíme o Jižním Jemenu, což byl vlastně socialistický stát v područí Sovětského svazu.* První krok, tedy rozhodnutí opustit zemi původu, byl u Saleha charakterizován přístupem ke vzdělání. *„My jsme zde studovali ekonomii, filozofii a mnohé jiné obory, které u nás nebylo možno hlouběji studovat.“* Saleh se sám zmiňuje o nespravedlivém systému v Jemenu, kde má možnost studovat hlavně mládež z privilegovaných vrstev. Jeho stínem na pohodě je nepřítomnost nejbližších, postrádá velkou rodinu, na kterou byl doma zvyklý, a která by ho zde podpořila v okamžiku potíží. *Cítím se tady dobře, jako doma, ale nepřítomnost nejbližších je pořád stínem na pohodě, kterou tady mám.* Saleh nechtěl původně v Čechách zůstat, chtěl se vrátit domů, ale hodnota bezpečí zvítězila. *Nikdo nechce zpět domů do Jemenu. Kdo nemusí tak se nevrátí.* Situace v Jemenu se však během jeho studijního pobytu zkomplikovala a vyhrotila se do podoby válečných konfliktů, země se stále potýká s mnoha obtížemi, včetně hladu, který postihuje velkou část jeho obyvatelstva. *V Jemenu je válka, a není možné jet na návštěvu, a ani oni nemohou sem, což způsobuje značné utrpení i pro Saleha.* Rodinu v době studia navštěvoval, ale od roku 2014 již nelze. *Musí se tam přes Egypt a Omán, je to dlouhá a nebezpečná cesta. Od roku 2014 je všechno v rozpadu.* V českém prostředí řeší Saleh problémy spojené s pracovními povinnostmi. Vše se navíc děje pod určitým stresem a tlakem. Musí pracovat denně, včetně víkendů a svátků, u nich doma pracují méně hodin a mají více volna. *Tady u vás prostě stres, když nebude příjem, bude špatně. V Jemenu je schopna se postarat rodina, tady musíte mít práci, mít příjem a platit sociální a zdravotní, jinak jste na ulici.* V České republice vnímá život jako pohodlnější díky dobře fungujícímu státnímu systému, kvalitní infrastruktuře a dostupnosti zdravotní péče. Zde se cítí svobodný a respektovaný jako jednotlivec.

Tady je pohoda v tom, že člověk může jít kam, chce, kdy chce a dělat si co chce, když nedělá problémy, bordel na ulicích a mezi lidmi to je pohoda. V Jemenu nesvoboda a šikanování. V Jemenu naopak, jak Saleh uvádí, chybí spravedlnost, a jeho zaostalost je kombinací nedostatku práva, svobody a nedostatku vzdělání. V regionu stále přetrvávají nedemokratické režimy a omezení svobody, nenastává proces demokratizace a uplatňování liberálních principů zakotvených v ústavě. Problém je v tom, že neexistuje zákon, který by upravoval právní vztahy mezi lidmi. Život v České republice přináší Salehovi jednu velice významnou hodnotu. Touto hodnotou je bezpečí. Jedná se o hodnotu, která je pro život velice důležitá a v Jemenu je v současné době tato hodnota výrazně ohrožena. My vidíme kdekoliv v arabském světě tak u Jemenu vidíme, že tu vůdčí stranu nikdo neovládá, ta jede sama sebou a páchá zločiny na obyvatelích, a nikdo jí nekontroluje, ta si žije neohroženě ze životů prostých občanů. Jediný pozitivní na Jemenu vnímá Saleh svou obšírnou rodinu. Pro život v Jemenu je typická vzájemná otevřenost. Lidé se často navštěvují, tráví spolu hodně času, klidně celé dny, nikdy se nestane, že nemá na čaj, nebo jídlo. Jediný dobrý zážitek z Jemenu vnímá Saleh zdraví rodiny, vztahy uvnitř rodiny a jejich jakási spokojenost. U nás v rodině jsou vztahy výborné, když toto uvnitř rodin nefunguje, je to problém. Velkým problémem je pro Saleha represivní nastavení zákonů v České republice. Cítí se frustrovaný ze zamítnuté žádosti o státní občanství České republiky, kterým chtěl formálně završit svůj integrační proces. Jediné, co tak jsme dlouho čekali, na občanství nevíme proč, když tady člověk 20 nebo 25 let bydlí a splníte všechny podmínky pro pobyt, proč vám nedají občanství a nevyhoví Vám. Je to trošku byrokratický systém zdlouhavý a tvrdý. Saleh měl v minulosti dluh na veřejném zdravotním pojištění a jednalo se o dluh již uhrazený. Dodržování povinnosti v oblasti veřejného zdravotního pojištění je tak důležité, že ani vysoká míra rodinné integrace nebo dlouhodobý pobyt v České republice nejsou považovány za dostatečné důvody pro její prominutí. Svým nedostatečným povědomím si tak ztížil život, protože nebyl seznámen s povinností přihlásit se k veřejnému zdravotnímu pojištění po získání trvalého pobytu. Tím pádem se mu nakupily dluhy a nevědomky se stal dlužníkem. Neznalost práv a povinností cizinců, vnímá jako velký problém, uvádí, že těžko se orientují i právníci, zákony jsou nepřehledné. Ale celkově Saleh hodnotí život tady, jako klidný, Vše se tu dá dělat, vše je povoleno, každý si může dělat, co chce, hlavně, když neškodí někomu jinému. Pro nás je důležité, chování jiných lidí netyranizování a šikana, jako v Jemenu. A příznivě vnímá i kontakt s českými úřady, který má svůj řád a jasnou organizaci při vyřizování administrativních záležitostí v porovnání s některými arabskými státy.

Cizinecká policie mě kontrolovala, vždycky mě zastihla na uvedené adrese, napsala vše pozitivně, že jsem slušný člověk, nedělám nepořádek. Hodnotu práce vnímá Saleh pouze jako ekonomickou nutnost, dalo by se říci, jako stresující faktor, jako prostředek k zajištění svého přežití a financování svých základních potřeb. Vnímá ji spíše jako zdroj stresu a tlaku. Pokud by přestal pracovat, obává se, že by se ocitl bez domova a prostředků k životu. Lze konstatovat, že vnímání hodnoty práce je subjektivní a rozdílné mezi lidmi a kulturami. To, co jednotlivce motivuje a co považují za cenné, se může různit. Toto je jedna z okolností života v České republice, na kterou si stále nemůže zvyknout. *Já osobně jsem spokojeny a jsem v pohodě, že mám práci, a nemít ji, tak jsem ve stresu, protože bych neměl možnost, jak platit výdaje, včetně bytu školy dítěte, prostě všechno to, co člověk potřebuje ke spokojenému životu. Je práce, je klid, když není je zle.* V případě Saleha k pozitivním zkušenostem s adaptací na nové prostředí přispěla skutečnost, že se v poměrně krátké době ovládal český jazyk, díky intenzivnímu jazykovému vzdělávání, které bylo součástí přípravných kurzů na studium, a také finanční nezávislosti díky podpoře jemenské ambasády i České republiky. Celý tento proces usnadnil jeho sociálně ekonomickou integraci v České republice. V rámci studijního prostředí byl samostatný a finančně nezávislý, proto ani nevyhledával pomoc od státu a organizací a spoléhal se na poskytované stipendium. Jak sám uvádí *Staral jsem se sám o sobe, člověk si pomůže sám, než kontaktovat nějaký orgán a nevládní organizace, nebo sociální pomoc.* V Jemenu je podobná společnost, takže životní podmínky jsou zde pro něj příznivé, a existují zde různé příležitosti. *My jsme samozřejmě z Jemenu byli na společnost zvyklí, holky, pití, to vše nám není cizí, což je podobné jako v Čechách. U nás je to možná trošku volnější způsob života.* Saleh nemá tendence sdružovat se s ostatními v rámci své komunity. Důvodem je dostatek sociálního kontaktu s ostatními cizinci z jiných zemí, ale také s Čechy. Jak sám uvedl, *S lidmi ze své země původu se příliš nestýkám, protože nemají mnoho společných zájmů a návyků.* Saleh je zástupcem skupiny arabských muslimů s vysokou úrovní vzdělání, kteří dlouhodobě pobývají v Česku. Jeho vyprávění částečně odhalilo jeho osobní příběh. Saleh si oceňuje především klid a bezpečí. Oceňuje především to, že se jeho dětem dostane kvalitního vzdělání a zdravotní péče. Saleh vnímá vzdělání především jako příležitost ke zlepšení životního postavení svých dětí, což jim umožňuje dosáhnout lepších pozic, než by měli v Jemenu. Postrádá však velkorodinu, na kterou byl doma zvyklý. *Z našeho pohledu islámu je základem rodina, to se možná dodržuje u nás, ale když se podívám na Českou republiku, tak tady je 10 miliónů lidí a vazby minimální, každý sám pro sebe.*

Mezi negativními aspekty života v Česku Saleh zmiňuje nedostatek soudržnosti mezi lidmi a rodinami, nedostatek mezilidské solidarity a soucitu, a také problematický způsob, jakým se někdy děti chovají k svým rodičům, nebo prarodičům. Příčiny spatřuje v absenci náboženství. Saleh je schopen z oblasti každodenního jednání slevit ze své víry, ale stále zůstává oddán Islámu jako celku a pečuje o svou etnicko kulturní identitu. Saleh působí velice rozvážně a klidně, ale jsou zde úskalí, které mu sužují život, zejména pocit z nedostatečného finančního zabezpečení rodiny, což může být dáno vnímáním tradice muslimských mužů, povinností zabezpečit vlastní rodinu. O sociální pomoc nebo dávky si nikdy nežádal, klade důraz na důležitost zodpovědnosti za svůj život, spoléhá se na vlastní síly, namísto čekání na pomoc od státu, potažmo od organizací. *člověk musí sám, než kontaktovat nějaký orgán a nevládní organizace, nebo sociální pomoc.* Důvodem k tomuto může být, že pochází ze země, kde má sociální systém zcela jinou podobu, ale i jeho „muslimství“. Získáním českého občanství chtěl eliminovat jeho cizost, alespoň formálně chtěl být občanem rovným českým občanům. *Kdybych měl občanství, měl bych právo na cestování, volení a další práva. Máme s manželkou trvalý pobyt, to ano, ale občanství je prostě nedostupné. Když tady člověk 20 nebo 25 let bydlí a splníte všechny podmínky pro pobyt, proč vám nedají občanství a nevyhoví Vám.*

9.1.3 Yak

Yak do České republiky přišel v 90. letech 20. století jako student, našel si zde práci, založil rodinu a stal se plnohodnotným členem české společnosti. Je významnou osobností lékařství. Vyprávění s ním částečně otevřelo jeho životní příběh. I když život v České republice mu zpočátku přinesl mnoho problémů, zajistil mu uskutečnění dávného snu, stát se lékařem. Jak sám uvádí, *uskutečnění snů bez námahy a bez oběti by nebyl sen, ale pouhé přání.* Tento vysněný cíl z dětství mu v domovské zemi, kde má vystudovanou farmacii, nevyšel. S velikým štěstím se dostal na 1. lékařskou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, kterou zdárně ukončil a následně získal atestaci. Působí jako lékař národního sportovního týmu. Jeho významnými hodnotami jsou pilnost, odhodlání a vytrvalost, které mu umožnily dosáhnout nezávislosti a soběstačnosti. Zisk státního občanství v roce 2005 bylo pro Yaka formálním završením integračního procesu.

Nejvýraznější témata (všechna identifikovatelná témata s citacemi jsou uvedena v Příloze 2):

- Otevřenost novým možnostem
- Naděje změny
- Vím, že musím
- Pomoc a podpora
- Výzvy a příležitosti
- Hodnota vzdělání
- Životní změny

Interpreta Yak

Yak pochází z iráckého Kurdistánu, kde po ukončení vysokoškolského studia, oboru farmacie pracoval v nemocnici, kam, v důsledku irácko-iránské války, začala proudit pomoc z celého světa. OSN a jiné humanitární organizace zásobovaly nemocnici zdravotnickým materiálem. Právě prostřednictvím organizace Lékaři bez hranic byla Yakovi nabídnuta možnost studovat medicínu v cizině. Tím se uskutečnil jeho dávný sen, stát se lékařem. V zemi původu mu chyběly vhodné pracovní příležitosti, nebo možnosti k osobnímu růstu. *Pak přišla zpráva do centra Lékařů bez hranic z Francie, že zítra na nás budou přímo na hranici čekat zástupci kurdského institutu v Paříži.* Do České republiky přicestoval za účelem studia v roce 1992. Při dobrovolném opuštění země mu pomohl Kurdský institut v Paříži na apel francouzské vlády. Brzy se jeho studijní cesta proměnila v dlouhodobý pobyt. S dávkou štěstí se dostal na Karlovu univerzitu. Jazykové kurzy, které byly součástí přípravných kurzů na studium, hrály klíčovou roli při usnadňování jeho sociálně ekonomické integrace. Navazující studium pak bylo příležitostí si češtinu dále zdokonalovat. Díky příchodu do nové země se však dostal do zcela jiné sociální pozice, než kterou měl v domovské zemi. Jak sám uvedl „Musel jsem se podívat realitě do očí a rozhodnout se, *Proto jsem musel najít odvahu sám v sobě se překonat a najít si svůj způsob života.* Dalo by se hovořit o kulturním šoku na základě nedorozumění ohledně detailů každodenního života. Pro lepší a snadnější adaptaci v novém prostředí bylo pro Yaka přínosem, že si vytvořil kladný citový vztah k novému prostředí.

Měl jsem v hlavě slova profesora, který měl na mě velký vliv, že pokud si chci zvyknout, adaptovat se na zdejší podmínky, musím přijmout zvyky zdejší společnosti, a proto jsem život prostě změnil a já jsem se také změnil.

Yak se musel vzdát některých prvků své původní kultury a identity a zároveň přijmout mnoho prvků české kultury a tradic. *Protože tyto dvě kultury nelze sloučit, mezi nimi není ani střední cesta.* Na začátku měl Yak potíže s vytvořením pozitivního postoje ke svému novému prostředí, ale díky motivaci, kladnému přístupu a aktivnímu přijímání situace se mu podařilo lépe se zapojit do života v nové zemi. *Vše se otočilo v lepší časy, práci se mi podařilo skloubit se školou, najednou jsem měl chuť do práce, do školy, do života.* Život v České republice mu však zavanul další problémy. Bylo to jednání na cizinecké policii, což vnímal jako jedno z jeho traumat, protože byla ohrožena jeho existence v České republice, a tím i jeho kariéra a životní sen. Rozhodl se proto požádat o azyl, což bylo jedinou možností, jak si na území zlegalizovat pobyt. Jeho psychické problémy se prohlubovaly z důvodu očekávání udělení azylu a nejistoty ohledně dalšího vývoje jeho situace v případě, že by azyl neobdržel, a také kvůli obavám z nuceného návratu do své země. *Byl jsem v krizi. Měl jsem chuť skočit pod vlak. Položil jsem si hlavu do dlaní a brečel jsem.* Tyto pocity byly důsledkem frustrace z nedostatečného finančního zabezpečení, které ho silně ovlivňovalo. *„Moje ekonomická agonie trvala po celý rok. moje finanční zajištění se prudce zhoršilo. Protože podle stipendijního řádu se stipendium vyplácí po dobu 6 let studia. Z finančních důvodů si nemohl dovolit žít v soukromí, byl odkázaný především na pomoc nestátních organizací, protože bydlel mimo zařízení Správy uprchlických zařízení. Obrátil jsem se na humanitární organizaci pro pomoc uprchlíkům a díky statusu uprchlíka získal svůj vlastní byt.* V tu dobu se setkal se svou životní láskou a po úspěšném dokončení studia, což byl pro něj jedním z nejkrásnějších okamžiků v životě, se rozhodli společně vydat na společnou životní cestu. Rozhovor poukázal na mnohé Yakovi vlastnosti. Těmito vlastnostmi jsou například cílevědomost a houževnatost, pilnost a odhodlání, které mu umožnily dosáhnout nezávislosti a soběstačnosti. Vyžadovalo to velkou námahu pevnou vůlí a hodiny ponocování ve studovnách nad knížkami a skripty. *Nic není jednoduché, nic není nemožné.* Mezi klíčové faktory, které Yakovi pomáhaly překonávat náročné situace, patřila zejména podpora a přítomnost jeho přátel a blízkých. *V zoufalství jsem se obrátil na jednoho profesora na fakultě. Chuť bojovat se pomalu vytrácela ztracením lásky, a to mně vnitřně zranilo, začal jsem chodit do mešity, kde jsem potkal svého kamaráda Kurda.*

Během krizových situací Yak nalézal útěchu také v náboženství. Vzdělání má pro Yaka významnou hodnotu, považuje jej za velký vklad do života a cestu k úspěchu. Oceňuje své vlastní vzdělání, a také klade důraz na vzdělání svých dětí. V roce 1998 dosáhl svého dětského snu, stát se lékařem, a cítí se zavázán České republice za to, že mu poskytla možnost uspět v oblastech jeho zájmů a profesí. Jedna z mála věcí, které v České republice postrádá je velká rodina, na kterou byl doma zvyklý. *Mám přes 80 příbuzných, 38 neteří a synovců, byli jsme stále pospolu, propovídali jsme si o víkendech celé noci, ta pospolitost v České republice ta tu není a vzájemná otevřenost.* Yak se aktivně zajímá o aktuální situaci v zemích svého původu. Pokud mu to čas dovolí, rád se účastní kulturních akcí své komunity, i když Kurdská komunita stále není v Česku tak početná zvláště ve srovnání s kurdskými komunitami u našich západních sousedů.

9.1.4 Rabih

Rabih, palestinský Arab, narozený v Libanonu, se rozhodl opustit Libanon kvůli obtížím, kterým Palestinci čelí v této zemi. V Libanonu jsou Palestinci oficiálně uznáni jako uprchlíci nebo vnitřně vysídlení a jejich status uprchlíka se přiznává i jejich potomkům až ve třetí generaci. Mnoho Palestinců žije v diaspoře a často jim je bráněno získat státní příslušnost. Rabih si vybral Českou republiku jako svůj cíl, protože zde viděl demokracii a možnost svobodného projevu. Cítil, že jako cizinec zde má svá práva, na rozdíl od toho, jak je jinde jako Palestinec vykořisťován. Po příjezdu do České republiky měl Rabih jen základní informace o této zemi, které mu poskytl jeho bratr. Postupně však začal objevovat jak pozitivní stránky, tak i mnohé obtíže života v této zemi. Postupem času si uvědomil, jaká očekávání může mít od majoritní společnosti, jak velký rozdíl existuje mezi jeho mateřským jazykem a českým jazykem, a že právě jazyk se stane velkou překážkou pro jeho integraci do místní společnosti a kultury.

Nejvýraznější témata (všechna identifikovatelná témata s citacemi jsou uvedena v Příloze 2):

- Cizincem ve své zemi
- Bariéra integračního procesu
- Bez pomoci státu
- Relativní lehkost

Interpretace Rabih

Rabih se narodil v Libanonu a je původem Palestinec, avšak nemá libanonské občanství. V roce 1996 přicestoval do České republiky za svým bratrem, který zde již měl vybudované rodinné a pracovní zázemí. *Byl zaveden nový zákon, že když v ČR jste měl někoho z rodiny s pobytem, tak jste dostal ten stejný.* Při příchodu do České republiky měl o této zemi jen základní informace, které mu bratr zprostředkoval. S relativní lehkostí získal trvalý pobyt na území sloučením na bratra. *Takže tím, že můj bratr měl trvalý pobyt, tak jsem dostal trvalý na sloučení s rodinou, což bylo kolem roku 1997.* Bratr mu poskytl pomoc při jeho ekonomické integraci. Od roku 1990 měl vlastní živnost a po příjezdu do České republiky začali spolu podnikat v automobilovém průmyslu. *Mně pomohl se vším hlavně brácha, který měl autobazar, kde mě zaměstnal a jezdil jsem s ním třeba do Rakouska kupovat auta, připravoval jsem je na prodej. Všechny peníze jsem si vydělal sám, od státu jsem nedostal nic.* Během času, prostřednictvím vlastních zkušeností, Rabih objevil, jak pozitivní stránky, tak i mnoho výzev, které život v této zemi přináší. Definitivní rozhodnutí zůstat v České republice přišlo až po 10 letech trvalého pobytu, během kterých Rabih pravidelně navštěvoval své rodiče, kteří vždy zaujímali první místo v jeho životě. *Myslel jsem si, že už tady zůstanu, ale nakonec jsem se vrátil zase zpátky do Libanonu, protože jsem nechtěl, aby tam zůstali rodiče sami. Tenkrát jsem měl sice trvalý pobyt na 10 let, ale tím, že jsem byl v Libanonu, tak jsem se musel každého půl roku vracet zpátky do ČR.* Rabih zdůrazňuje význam tradiční sjednocené rodiny, i když ne v tak striktním rozsahu, jak je to běžné v některých jiných státech Středního východu. Vybral si naši zemi s nadějí na zlepšení své ekonomické situace a zajištění lepší budoucnosti. Jako Palestinec se ve své rodné zemi cítil jako cizinec. Přicestoval do České republiky individuálně a postupně si zde vybudoval vlastní zázemí. Později se připojili další členové rodiny. V roce 2014 získal státní občanství spolu se svými dvěma nezletilými dětmi, kterým bylo uděleno ze zákona narozením na území. V Čechách si zvykl, dosáhl určitého postavení, založil rodinu a v roce 2017 se mu narodilo třetí dítě. Vrátit se do Libanonu už nechce, přizpůsobil se zdejšímu životnímu stylu a děti by ani nebyly ochotny odejít a žít v arabské zemi. *Už by si patrně jen těžko zvykaly na arabský svět, který se navíc v bezpochyby i změnil.* Jeho sourozenci žijí rozesteti po celém světě. Stejně tak se do zahraničí odstěhovali mnozí přátelé.

Významným faktorem subjektivního ztotožnění Rabiha s českou společností je podobnost kultury a charakteristik národa, o kterých se vyjádřil.

*Já jsem spokojen, společnost v Libanonu se příliš neliší, proto se mi zde žije velice krásně, mám možnosti, nemám názor, že by se zde žilo špatně. Historicky byl Libanon ovlivněn mnoha různými kulturami, což usnadňuje jeho obyvatelům snazší asimilaci do jakékoli jiné západní země. Libanonská komunita, která žije v České republice, není příliš odlišná od komunity v samotném Libanonu. Tato etnická skupina má podobné zvyky a chování jako ve své rodné zemi. Jeho nepříjemné zkušenosti z pobytu v České republice jsou spojené s jeho nedostatečnými znalostmi češtiny, což ho činilo neschopným komunikovat v běžných situacích. *Musel jsem pracovat, abych se uživil. V práci jsem byl mnohem víc než Češi, takže na kurzy češtiny jsem neměl čas. Proto neuměl vůbec, nebo co jsem pochytil od spolupracovníků. Cítil se někdy osaměle a izolovaně. Nebylo to pro mě vůbec jednoduchý, protože čeština byla a vlastně stále je pro mě velmi těžká. Zezačátku jsem se nemohl s nikým domluvit, což mě dost omezovalo, ale dost mi tenkrát pomohl můj brácha. Ale byl to pro mě opravdu velký problém.* Postupem času zjistil, jaká očekávání může mít od majoritní společnosti, jaký rozdíl existuje mezi jeho mateřským jazykem a češtinou, a že právě jazyk bude překážkou při integraci do místní společnosti a kultury. Trvalo to asi rok, rok a půl, ale hodně jsem na tom pracoval, protože jsem věděl, že pokud tady chci žít, musím se naučit mluvit a rozumět druhým, jinak tady nebudu moc jakkoliv fungovat. Zásadní rozdíl spočívá v tom, že arabština se zcela odlišuje od češtiny a pro ty, kteří neovládají latinku, je obtížné mluvit česky, protože neznají ani písmo a nemají žádné porozumění. Nicméně Rabih je multilingvistický, ovládá arabštinu, francouzštinu, angličtinu a také češtinu. *No mluvím anglicky, francouzsky, arabsky a snažím se česky, ale to neumím perfektně, ale to asi slyšíte.* To je způsobeno tím, že Libanon je známý svou vícejazyčnou společností a na rozdíl od většiny arabských zemí zde není pouze arabština oficiálním jazykem, ale také francouzština. Je běžným jevem, že lidé ve svém běžném hovoru míchají všechny jazyky, které ovládají. S diskriminací se nesetkal. *Ale já osobně jsem nikdy žádný velký problém neměl. Prodávám auta a za den mi přijde třeba devět lidí, kteří jsou v pohodě a desátý mi přijde starý pán, který se na mě ošklivě kouká a říká si, co tady dělám, ale to je člověk od člověka, chápu, že třeba ti staří lidé pro to nemají takové pochopení, neví, kde to je, jak je to daleko... Musím ale říct, že se mi to od té doby, co tu jsem stalo málokrát.**

Rabih uniká stereotypům. *Třeba u nás v Táboře jsem já, můj brácha a pan doktor ze Sýrie, který už je tady asi padesát let, a proto se mi tady tak líbí, ale samozřejmě když pojedete do Prahy, tak je tam Arabů mnohem víc., všichni, co žijeme v téhle zemi bychom si ji měli vážit.* Být jedním z mála Arabů v daném místě může nabídnout příležitost rozvíjet a vyjadřovat svou osobnost bez omezení předpokladů o arabské komunitě. Může tak být vnímán na základě svých individuálních vlastností a schopností, spíše než na základě svého původu. Méně Arabských obyvatel v jeho okolí může znamenat menší množství stereotypů a předsudků, kterým by mohl čelit. *Začnu tím, co je nejlepší tady, a to je klid. Bydlím poblíž Tábora a jsou tady moc hodní lidé a mám tu i spoustu známých. Je jedno, jestli mám za měsíc 1000,- nebo 10000, peníze tady neurčuji to, jestli se budu mít dobře nebo ne.* Svůj integrační proces formálně završil v roce 2014, kdy se stal občanem České republiky. *O občanství jsem si požádal v roce 2014, a to mi udělili během 2-3 měsíců. Ale manželka má stále občanství tam, a tady trvalý, protože dnes je ten proces už složitější, takže dělala test a teďka chodí do školy, aby dokázala splnit zkoušku z češtiny.* Adaptace byla pro Rabiha mnohem snazší díky bratrovi a jeho manželce, která pochází z Česka. *Já jsem to měl rozhodně jednodušší než ti, co sem přijedou a nemají tady nikoho. Můj brácha tady měl spoustu kamarádů, kteří se stali i mými kamarády, takže mi pomáhali a měl jsem se vždycky na koho obrátit.* Více času pracovně i soukromě tráví v komunitě Čechů než krajanů. *Mám tady pár kamarádů z Libanonu, přesně asi dva a zbytek mých kamarádů jsou Češi. Ale do nějaké skupiny nechodím.* Rabih klade velký důraz na vzdělání svých dětí, na školní docházku a z ní plynoucí povinnosti. Je to podmíněno tradicí, ze které vyplývá, že vzdělaný člověk dosáhne vyššího společenského postavení. Z vyprávění bylo patrné vnímání Česka jako místa k životu, protože je tady už zvyklý. *Mně je nejlépe tady. Už jsem byl skoro všude po EU, buď pracovně, nebo na dovolený, a v Česku se mi líbí nejvíce.* S ohledem na jeho životní styl a časté přesuny by bylo možné ho charakterizovat jako kosmopolitu, který se cítí jako doma na jakémkoli místě, kde pobývá po určitou dobu. *Já jsem tady proto, aby ty děti měly lepší život. Neznamená to, že v Libanonu by se dobře neměly, je tam bezpečno, fungují tam soudy, akorát teďka tam začala asi dva roky dozadu ekonomická krize, ale věřím, že to zvládnou, ostatně se tohle děje ve více státech.* Na druhou stranu uvádí „doma“ Tábor. *„I když jednu třeba pracovně do Rakouska tak se těším domů, tak myslím domů do Tábora.*

9.1.5 Balal

V současné době na území České republiky pracuje jako rehabilitační lékař. Není aktivně zapojen do práce v komunitě, ale spíše se začlenil mezi občany této země. Na území České republiky pobývá od roku 1985, kdy sem přišel dobrovolně za účelem studia. Jeho rozhodnutí opustit zemi původu nebylo motivováno hledáním bezpečí, ale snahou najít lepší životní podmínky. Vždycky měl touhu přijít do Evropy. V současnosti je již v České republice déle než v Jemenu a cítí se zde šťastný. Má zde svou manželku, děti a práci. Navzdory tomu pravidelně navštěvuje svou rodinu v Jemenu, kde má sourozence, ale v České republice necítí žádný zásadní nedostatek. Pro něj se Česká republika stala druhým domovem.

Nejvýraznější témata (všechna identifikovatelná témata s citacemi jsou uvedena v Příloze 2):

- Dobrovolné opuštění rodné země
- Studium
- Bod zlomu
- Víím, že musím
- Stesk a smutek po domovu
- Svěřená příležitost

Interpretace Balal

Balal se rozhodl jsem opustit svoji zemi jako student po ukončení gymnázia. *Chtěl jsem studovat v Evropě, protože to byla doma dobrá vizitka. „Akorát jsem tehdy nepočítal s tím, že tady už zůstanu. Odloučení od rodiny bylo náročné. Tím, že jsem byl nejstarší sourozenec, tak jsem měl velkou zodpovědnost, byl jsem vlastně taková pravá ruka mého otce. Zezačátku tady byla deprese, stesk po rodině. Člověk se najednou cítí úplně sám, tak jsem se chtěl asi po pěti měsících vrátit zpátky domů.*

Avšak postupem času, když se naučil česky a začal se lépe orientovat ve většinové společnosti, začaly se objevovat i pozitivní stránky. *Když jsme se naučili česky, tak to začalo být lepší. Protože když jsem v roce 87 přijel, tak tady uměl málokdo anglicky. Česky se naučil díky přípravnému jazykovému kurzu pro cizince. A pak mě poslali na Karlovu univerzitu, kde začal ten těžký boj. Spoustu z nás to chtělo vzdát, ale nechtěli jsme udělat ostudu rodině, protože doma každý čekal na to, až se vrátí doktor.* Balal se adaptoval za podpory a pomoci českých spolužáků, kteří mu pomáhali překonávat jazykové a kulturní rozdíly. *My jsme byli komunita jako studenti, takže nám hodně pomáhali čeští spolužáci s věcmi, kterým jsme nerozuměli.* Dostával stipendium jak z Jemenu, tak z české strany, neměl nouzi. Balal byl v pravidelném kontaktu s rodinou, každý rok jí navštěvoval, naposledy v roce 2014. *Cítím smutek, protože tam mám rodinu a příbuzné.* Českou republiku považuje za svůj domov, cítí se tady šťastný. *Vlastně tady žiji déle, než jsem žil v Jemenu. Mám tady i spoustu přátel, pracuji s nimi a moje rodina je částečně česká, takže se cítím integrován.* V Jemenu už na něj hledí jak na cizince. *Jeli jsme tam hned po škole a po osmi měsících jsem se bavil s tátou a řekl jsem mu, ať se nezlobí. Pochopil to, tak jsme se vrátili.* Balal nepatří do žádné komunity Jemenců, má mezi nimi pár přátel se kterými se navštěvuje, ale spíše z nostalgie. *Tím, že jsem přijel jako jednotlivec, tak jsem musel studovat češtinu, českou kulturu a díky tomu jsem se zapojil do společnosti a zbourala se bariéra mezi námi a českými lidmi. Ti, co přijedou v komunitě, tak zůstávají stejní, mají stejné chování a nezmění se.* Být Arabem v České republice přináší různé reakce. *Někteří lidé mají předsudky vůči Arabům a vnímají je jako potenciální nebezpečí. Ale lidé jsou zvědaví. Třeba když jsem šel jako mladý s kamarádem do hospody, tak na nás lidé koukali, pak jsme si popovídali a byli velmi přátelští. Myslím, že lidé to mají hodně spojené s filmy nebo informacemi ze světa.* V Česku mu chybí velká rodina, kterou uctívá. *V Jemenu se říká, že kdo se chce dostat do ráje, musí nejdříve získat přízeň rodičů. Tady mají lidé hodně práce a málo dětí. Tam je sedm dětí doma, tři nepracují, tak se starají o ostatní.* Je si vědom, že pokud chce někdo žít v České republice, musí se přizpůsobit, a hlavně mít práci. *Ale kdyby sem přijel mladý imigrant, tak mu řeknu, ať jede dál. Neznají tradice, zvyky, neumí jazyk a myslím si, že je u nich potom velké riziko, že začnou krást, znásilňovat holky, protože tohle nikdy neviděli.* Balalovo pozitivní zkušenosti jsou ovlivněny tím, že má vysokoškolské vzdělání v relativně krátké době se naučil český jazyk. Udělení českého státního občanství v roce 1998 bylo pro něj formálním zakončením procesu integrace. Vždy si sám vydělával na své potřeby prací. Jeho chování je klidné a vyvážené.

Jeho vyprávění odhaluje část jeho osobního příběhu. Cení si klidu a bezpečí, které se v Česku nachází. Velkou hodnotu přikládá také kvalitnímu vzdělání, které je poskytováno jeho dětem. *Mým dětem jsem nabízel, jestli chtějí studovat tady nebo v Německu, protože jsem chtěl, aby měly více ve vzdělání, jazyk, lepší platy a tak.* Vzdělávání vidí jako příležitost pro zlepšení životní situace a dosažení vyšších pozic. Mezi negativními aspekty života v Česku zmiňuje nedostatek soudržnosti mezi lidmi a rodinou, nedostatek mezilidské solidarity a empatie. *U nás se o Vánocích obejde asi deset domů a všichni se scházíme. Ale třeba i sousedé se navštěvují, hodně si pomáhají, a i v Islámu je, že blízký soused je lepší než dar.* Kritickým bodem je také problematické chování některých dětí vůči svým rodičům nebo prarodičům. *Mám českého kamaráda, který pomlouval svoje rodiče a nechápal jsem, jak tohle může říct. Ale to je výchovou.*

9.2 Analýza a interpretace celkových výsledků

Poté, co byly vytvořeny souhrnné tabulky pro každého informanta, bylo přistoupeno k identifikaci hlavních zastřešujících témat, která refleктоvala zkušenosti celé skupiny. V příloze č. 4 je k tomuto účelu uvedena integrační tabulka. Všechny citace těchto témat nejsou přímo uvedeny v tabulce (z důvodu přehlednosti), ale lze je nalézt v souhrnných tabulkách jednotlivých respondentů (příloha 3). Celkem bylo identifikováno 23 zastřešujících témat, ale brala jsem v úvahu pouze ty, která měla svá podtémata alespoň u tří respondentů ze skupiny. Výsledkem bylo 10 zastřešujících témat.

9.2.1 Česko jako místo k životu

Každý navázal nějaké vazby v České republice. Mají zde zázemí, a jistě nepočítají s návratem do svého domovského státu.

Farid – srovnáním došel k názoru, že pro rodinu a vzdělání dětí je Česká republika ten správný stát

Nabi – vzhledem ke svému postavení, kdy mu byl udělen azyl

Saleh – díky současné situaci v jeho rodném státě, zde má přívětivé podmínky

Rabih – má zde ekonomické i rodinné zázemí

Balol – má zde rodinné zázemí, je zde spokojený, zařadil se do společnosti

9.2.2 Cizincem ve vlastní zemi

Podobně jako v předchozím případě, všichni informanti souhlasili s tím, že ve své vlastní zemi se necítili jako plnohodnotní občané.

Farid – neexistence afgánského národa

Nabi – zejména během válečných období a období utlačování, kdy se necítí zařazen do většinového obyvatelstva svého rodného státu

Saleh – tam probíhají neustále války a je tam stále přítomné nebezpečí

Rabih – osoba z Palestiny v Libanonu je vnímána jako cizinec bez ohledu na místo

Balol – válka, nebezpečí, nedostatečná svoboda, pocity izolace a nepochopení

9.2.3 Základní hodnoty – houževnatost, cílevědomost a pracovitost

Většina informantů se shoduje na tom, že adaptace na život v České republice není vůbec snadná a vyžaduje cílevědomost, odhodlání a tvrdou práci. Zvláště studium českého jazyka je značnou překážkou kvůli neznalosti latinky.

Farid – několik let musel pracovat, aby byl alespoň na nule. Nyní pomáhá ostatním Afgháncům

Nabi – studium na lékařské fakultě Univerzity Karlovy, dostudovaný lékař

Saleh – pohybuje se ve světě obchodu, tlumočnick z arabského jazyka

Rabih – majitel firmy

Balol – rehabilitační lékař

9.2.4 Otevřenost novým možnostem

Všichni byli zklamáni životem, nebo hledali nové příležitosti a otevřeli se tak novým možnostem. Vydali se za novým životem, i když to mohlo znamenat ztrátu osobních vztahů a pout, aby našli nové možnosti a nový směr.

Farid – odešel bez vidiny dalšího vývoje života

Nabi – chtěl studovat v Evropě, neměl žádnou perspektivu

Saleh – studoval zde, nemohl se vrátit kvůli válce

Rabih – majitel autoopravny musel se naučit mluvit a rozumět druhým, aby mohl fungovat a prosperovat. V Čechách nevystačil se svým multilingvismem.

Balol – v Jemenu je špatná situace, proto lékař v Česku-neměnil by

9.2.5 Základním cílem Stát v Evropě

Čtyři z dotázaných osob měli zájem vycestovat do libovolného státu v Evropě s cílem rozvíjet svou osobnost.

Farid – odejel bez vidiny dalšího vývoje života do kteréhokoliv státu v Evropě

Nabi – Lékaři bez hranic nabídli studium v České republice

Saleh – pocházel ze státu v područí SSSR a jinde studovat nemohl

Balol – v Evropě viděl potenciál

9.2.6 Bod zlomu

Většina informantů se potýkala s problémy a obtížemi, které je vedly k myšlence vzdát se. Nicméně, stalo se něco, co je motivovalo pokračovat, a nakonec dosáhli úspěšného konce.

Farid – chtěl se vrátit domů, podmínky to nedovolily, tak zůstal, a už nechce zpět.

Nabi –původní žádost o azyl byla zamítnuta, ale náhle se objevil profesor z vysoké školy, který začal poskytovat podporu. Díky jeho intervenci mu bylo povoleno zůstat a pokračovat ve studiu na lékařské fakultě. Splnil si svůj dětský sen, stát se lékařem.

Saleh – kvůli válce v jeho domovské zemi neměl jinou možnost než pokračovat v České republice, oženil se a našel práci

Balal – na začátku nechtěl zůstat, po pěti měsících toužil vrátit se domů. Otec ho přesvědčil, aby vytrval a zůstal. Už by neměnil.

9.2.7 Práce na sobě

Většina respondentů se shodla na tom, že je důležité, aby každý pracoval na svém vlastním rozvoji a nečekal, že stát, ve kterém se momentálně nachází, jim automaticky pomůže. Stát není schopen poskytnout všem stejné příležitosti, a tak každý jedinec se musí sám věnovat své vlastní cestě k osobnímu růstu.

Farid – stát mu poskytl bydlení, ale vše ostatní musel zajistit svou vlastní prací

Nabi – stát mu poskytl pomoc a ubytování prostřednictvím studia, ale následně se musel sám začlenit do společnosti

Saleh – stát mu poskytl pomoc v podobě stipendia, a poté se také musel spoléhat na sebe

Balol – stát mu pomohl se studiem, a pak musel také sám

9.2.8 Podpora a pomoc

V podstatě všichni absolvovali jazykové školení a přípravu pro život v České republice, přičemž dva z nich absolvovali integrační program, avšak za odlišných podmínek a v jiném období.

Farid – dům za pomoci státu, bezplatné jazykové kurzy, státem řízená integrace

Nabi – azyl, stát mu poskytl bydlení a možnost uspět v oblastech svých zájmů – studium na lékařské fakultě

Saleh – stipendium na studium před rokem 1989. Podpora státu pro zahraniční studenty byla přívětivější. Pak vše jiné.

Balol – Česko jako učitel národů – vysněný obor, finanční podpora státu – stipendium

9.2.9 Hodnota vzdělání na společenském žebříčku

Čtyři z dotázaných souhlasili s tím, že díky vzdělání dosáhli na společenském žebříčku vyššího postavení.

Farid – vystudovaný strojař, studoval český jazyk a pracuje jako překladatel

Nabi – studium na lékařské fakultě, dostudovaný lékař

Balal – studium na lékařské fakultě, dostudovaný lékař

Saleh – zástupcem skupiny arabských muslimů s vysokou úrovní vzdělání, které mu otevřelo další možnosti uplatnění

9.2.10 Vím, že musím, výzvy

Většina dotázaných má jasný pohled na to, proč jsou zde a co je pohání. Mají určený směr svého života, který je pevně zakotven v jejich zkušenostech, a žijí s cílem dosáhnout toho, co je pro ně důležité.

Farid – aby udržel svůj standard, musí se snažit, aby zajistili rodinu, jak v běžném životě, tak studia dětí. *Nesmím být rozmazlený, musím se hodně snažit, abych něčeho dosáhl*

Saleh – *v České republice je státem postaráno, v Jemenu je vše na rodině*. Čelí zde ekonomickému tlaku-výzva mít dvě práce

Balol – *musím, aby se děti měli lépe, než jsem se měl já*

Lze konstatovat, že všichni informanti opustili svou zemi dobrovolně s nadějí na lepší život, a to z důvodu zajištění bezpečnosti, nebo získání lepšího vzdělání. Po příchodu do České republiky se museli z velké části spoléhat na své vlastní úsilí, protože situace v této zemi nebyla vždy příznivá. Některé potřeby jim pomohl zajistit stát, ale mnohé náročnosti a problémy museli řešit svou pracovitostí, snahou a osobní odhodlaností. Všichni poznamenali, že systém sociální pomoci v České republice je spíše zaměřen na uprchlíky, což bylo limitující pro jejich situaci, zejména pokud jde o učení českého jazyka bez znalosti latinky, což bylo jedno z nejtěžších překážek. Rovněž podmínky pro získání azylu nebo dlouhodobého pobytu na území republiky byly limitující stanovením českého právního řádu. Navzdory všem těmto výzvám se snažili začlenit do společnosti většinové populace a vytvořit si prostředí, které by podporovalo jejich budoucí život.

10 Diskuse

V této části práce se zaměřuji na rekapitulaci výsledků svého výzkumu a jejich porovnání s teoretickými základy představenými v teoretické části. Hlavním cílem práce bylo odpovědět na stanovenou výzkumnou otázku a domnívám se, že se to podařilo pomocí metody Interpretativní fenomenologické analýzy.

Výzkum byl realizován mezi cizinci ze Středního a Blízkého východu, kteří se zdržují na území České republiky již od první vlny migrace v 90. letech minulého století. Příchod na území byl ovlivněn faktory: dostupností studijního stipendia, přítomností již zde žijících příbuzných a podáním žádostí o mezinárodní ochranu. Z rozhovorů vyplývá, že mnoho účastníků před příjezdem nemělo o zemi výrazné povědomí a jejich výběr byl ovlivněn různými okolnostmi. Jejich pobyt se však brzy stal dlouhodobým a následně trvalým. Kromě jednoho účastníka všichni formálně zakončili svůj pobyt získáním českého občanství.

Migrace z daného regionu, který je předmětem zájmu tohoto textu, započala již v době socialismu (Yegar, 1997). Především z politicky přátelských zemí přišla do socialistického Československa skupina mladých lidí, kteří sem přišli studovat, část z nich zde zůstala usazena (Topinka, 2015). Autoři zmiňují, že po otevření hranic v 90. letech došlo k ještě větší síle migrace a začali k nám přicházet i migranti z různých zemí Blízkého východu, k jejichž heterogenitě dále přispěli turisté v lázeňství a žadatelé o mezinárodní ochranu. Topinka (2015) dále uvádí, že po dokončení studia se mnozí z nich rozhodli zůstat v Československu, založili si zde rodiny a získali české státní občanství.

Výzkumný soubor představují cizinci s vybranými státními příslušnostmi ze zemí Středního a Blízkého východu, jako je Afghánistán, Jemenská republika, Irák a Libanon. Blízkovýchodní komunita v České republice není homogenní, její rozmanitost je způsobena nejen různými zeměmi, ze kterých pocházejí, ale také odlišnými kulturními zvyky, které tito lidé vyznávají. Topinka (2015) uvádí, že případ imigrantů v České republice je dobrou ilustrací interakčního bohatství, geografické rozmanitosti a heterogenity muslimské komunity, která se nachází v jedné středoevropské národní státní jednotce.

Z výzkumu plyne, že délka pobytu a situace v době příjezdu do České republiky měly významný vliv na podmínky procesu integrace všech účastníků.

Zejména významným faktorem bylo období, kdy ještě platil zákon č. 123/1992 Sb., kde nebyla o integraci ani zmínka. Chmelíčková a kol. (2018, s. 33) uvádí: *Po historické stránce, od roku 1989, nebyla integrace podrobněji upravována. V zákoně o pobytu cizinců č. 123/1992 Sb. nebyla o integraci ani zmínka a zákon o uprchlících č. 498/1990 Sb. obsahoval pouze omezenou regulaci integračních opatření, která stát nabízel osobám, jimž byl udělen azyl, a jednalo se pouze o možnost účastnit se bezplatných kurzů českého jazyka.* Podle Wimmera (2020) byl stát v případě cizinců ohraničen na poskytování omezené, a ne vždy pravidelné podpory prostřednictvím vybraných programů a projektů, které často byly realizovány nevládními organizacemi.

Z výzkumu lze vyvodit, že obecně existuje malé povědomí o nestátních neziskových organizacích, a pouze jeden informant, který prošel azylovým procesem na začátku svého pobytu, má s jejich činností osobní zkušenost. Nicméně výsledky výzkumu prokázaly, že informantům se podařilo začlenit do společnosti díky jazykovému vzdělání, které získali prostřednictvím přípravných kurzů pro studium, nebo při vzdělávacích aktivitách v rámci Státního integračního programu. Z výzkumu vyplývá, že všichni měli možnost využití bezplatného kurzu českého jazyka, pouze jeden informant uvedl: *Měl jsem možnost nějakého kurzu nebo školy, ale nechtěl jsem to. Postupně jsem se jazyk učil mezi lidmi a se švagrovou, jezdil jsem za kamarády do Prahy, protože tady u nás v Táboře uměli většinou lidi jen český jazyk a v Praze bylo více mladých lidí a tam jsem mohl mluvit třeba anglicky.* V rámci Státního integračního programu nabyt jazykových dovedností informant, který uvedl: *Integrační program mně pomohl s tím bydlením, a ještě nějaký kurz češtiny, a oni pro nás v Ústí nad Labem udělali nějaké 3 měsíce, a taky mně hodně pomohl, jako ten integrační program, jako žadateli o azyl, jako bydlet v domě ve vesnici Brtnice a seznámit se s českým jazykem. Já jsem byl jeden z mála uprchlíků, který jako hned po 3 měsíce mohl komunikovat v český jazyk, ale samozřejmě s chybami, ale zvládl jsem za 3 měsíce komunikovat, protože moji základ byly ruský jazyk, a když jsem nemohl v češtině, já jsem to načal jako v ruštině.*

Chmelíčková et al. (2018) uvádějí, že od počátku 90. let byly bezplatné kurzy českého jazyka, které byly řízeny Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Pro realizaci těchto opatření byly pověřeny nevládní organizace, které působily na celém území České republiky, včetně integračních azylových zařízení.

Výzkum potvrdil, že klíčovým faktorem byla schopnost komunikovat v češtině a dorozumívat se v ní, zejména díky poskytnutým jazykovým kurzům. Další participaci na integračních opatřeních informanti nevyužili, což může být způsobeno podle Rozumka (2007), tím, že k rozvoji integračních programů a k výraznému zlepšení situace v této oblasti docházelo až v průběhu času s rozvojem migrace do České republiky. Přičemž informanti z výzkumu byli již integrováni převážně vlastním přičiněním a svým aktivním přístupem k celému procesu. Podle Topinky (2015) je imigrant, který projevuje snahu naučit se český jazyk, pracuje a aktivně se angažuje při budování a rozvoji sociálních vazeb s českými občany, mnohem pravděpodobnější, že dosáhne úspěšné integrace než ten, kdo se neučí češtinu a neovládá jazyk, není ekonomicky aktivní a omezuje své vztahy pouze na vlastní komunitu. Jeden informant uvádí: *Jako na druhou stranu tady je tak, že všechno musí dělat stát, ale udělejte něco pro stát. Nikdy jsem se nebál pracovat, a snažil jsem se i učit, proto jsem si našel práci a naučil jazyk, a snažil se včlenit do společnosti sám, našel jsem si kamarády mezi Čechy, a oni my pomohli v dalším hledání z této životní situace.* Podobný postoj mají i ostatní z dotazovaných, jak je uvedeno v záznamech rozhovorů. Toto potvrzuje i Novotná a Schimmerlingová (1991), kdy označují prvotní koncept sociální práce s cizinci fenoménem 90. let, kdy byl zaznamenán významný nárůst migrace a v reakci na tyto migrační vlny, uprchlíky a navrátilce, stát zajišťoval pouze jejich materiální potřeby. Kušníráková, a Čížinský (2011) uvádí, že po revoluci, v roce 1989, nebyla Česká republika připravená na nárůst počtu cizinců, neměla dobře zpracovanou legislativu, a tudíž ani podmínky pro zařazení migrantů do společnosti.

Výzkum naznačuje, že respondenti sami aktivně řešili své nedostatky v sociální integraci a nezávisle na organizacích hledali cesty ke zlepšení. Společným rysem všech bylo jejich vzdělání, které obecně považují za klíčový faktor přispívající k jejich osobnímu úspěchu, a dále aktivní snaha o začlenění do naší společnosti. Většina problémů spojených s integrací, přístupem ke vzdělání a nezaměstnaností informanty neovlivňovala. Chmelíčková et al., (2018) zmiňují, že i když je integrace cizinců do společnosti zájmem státu a obyvatel, stejně jako zájmem samotných cizinců, není vnímána jako povinnost, ale spíše jako nabídka a využití integračních opatření závisí na rozhodnutí jednotlivého cizince. Obdobně hovoří i Heřmanová a Faryadová (2012) o úspěšnosti integračního procesu, která je z velké části ovlivněna samotným přístupem cizince. Tyto autorky uvádějí, že muslimští přistěhovalci v České republice, kde není tato komunita příliš rozsáhlá, jsou schopni se bez výraznějších problémů do majoritní společnosti začlenit.

Nicméně tato skupina, jak uvádí Topinka (2015), může čelit problémům spojeným s integrací, které vycházejí z postojů hostitelské společnosti k etnicky, kulturně nebo nábožensky odlišným skupinám. Výzkumem bylo zjištěno, že s těmito rezervovanými postoji se setkali tři informanti. *V Česku vás občas neberou jako stejně rovného občana, mají ošklivé pohledy...ale teďka už je to mnohem lepší. Hodně jsem se bál, aby moje děti neměli nějaké problémy, ale to se naštěstí nestalo. Ale v tom roce 1987 zde byly takové skupiny lidí, kteří za námi chodili i na koleje a my se báli jít na diskotéku, aby nás nezabili... A právě jednoho z Jemenu shodili z vysoké zdi, zlomili si ruce nohy, vyléčil se a už tady nechtěl zůstat...*

Dle výpovědi informantů však mohou nastat potíže u nově příchozích imigrantů, jejichž situace je obtížnější právě kvůli absenci jazykové integrace a provází je minimální vybavenost sociálním, kulturním a ekonomickým kapitálem. Jeden z informantů uvádí: *Neznají tradice, zvyky, neumí jazyk a myslím si, že je u nich potom velké riziko, že začnou krást, znásilňovat holky, protože tohle nikdy neviděli.*

Výzkum naznačuje, že organizace zaměřené na pomoc cizincům mohou sehrávat klíčovou roli při podpoře jejich začleňování do společnosti. Někteří z informantů naznačují, že sociální pracovníci mohou přinést významné výhody zejména po příjezdu cizinců do hostitelské země, kdy se jejich hlavním zájmem stává uspokojení základních lidských potřeb, které v jejich původním prostředí nebylo obtížné dosáhnout. V novém prostředí se však s tímto úkolem potýkají s výzvami a složitostmi. Často operují s omezenými finančními prostředky a omezenými možnostmi, kdy by potřebovali určitou podporu a pomoc při orientaci v nové zemi a při obnově určitého zázemí a životních jistot.

Podle Rozumka (2007) je práce sociálního pracovníka s imigranty, zejména s uprchlíky, jednou z nejnáročnějších profesí v oblasti pomoci, zejména z hlediska psychické zátěže. Rush (2003) dále uvádí, že se zde může projevit syndrom vyhoření, zejména vzhledem k časté neúspěšnosti sociálního pracovníka ve svých snahách, například při asistenci v azylovém procesu, kdy jeho chybná rozhodnutí nebo doporučení mohou mít nežádoucí důsledky.

Říhová (2016) zmiňuje existenci organizací, které nabízejí kurzy zaměřené na adaptaci a integraci cizinců, jako je například program nazvaný "Vítejte v ČR". Tyto kurzy jsou financovány Ministerstvem vnitra a jejich hlavním cílem je posílit informovanost a samostatnost cizinců po jejich příchodu do nové země.

Účastníci těchto kurzů, tedy migranti, získávají informace o právních předpisech týkajících se pobytu, zaměstnání, vzdělání, podnikání a pojištění. Kurzy také slouží k navazování důležitých kontaktů, například s cizineckou policií nebo integračními centry.

Podle zákona o sociálních službách má každá osoba nárok na poskytnutí základního sociálního poradenství ohledně možností řešení nepříznivé sociální situace, bez ohledu na její pobytový status. Jeden z informantů, který je členem organizace zabývající se integrací cizinců, zmiňuje, že vzhledem k rozsahu cílové skupiny a jejímu růstu, existuje také vysoká poptávka po právním poradenství, avšak čekací doba ve službách neziskových organizací se z důvodu omezených kapacit často pohybuje kolem dvou týdnů. To však může být problematické, protože lhůty ve správním řízení jsou obvykle stanoveny na 14 dnů, což znamená, že migranti mohou čelit situaci, kdy jim pomoc ze strany organizací není dostupná včas.

Klíčovým pojmem výzkumu je integrace. Výzkum zkoumal překážky, kterým museli informanti při integraci čelit, a jakým směrem se jejich model soužití ubíral (separace, integrace, marginalizace).

Podle konceptu integrace, proces začleňování do společnosti může vyústit ve čtyři různé výsledky – marginalizace, separace, asimilaci a integraci (Lesthaeghe, 2000). Autor uvádí, že marginalizace je ztráta etnické identity bez začleňování do společnosti. V případě asimilace dochází k ztrátě etnické identity, avšak na rozdíl od marginalizace je to spojeno s procesem začlenění do širší společnosti. Naopak, separace je charakterizována odmítnutím přijímající společnosti a zároveň projevuje silnou příslušnost k vlastní etnické skupině. Integrace je vyvážený kompromis, který je přijatelný pro všechny zúčastněné strany.

Výzkum se zabýval tím, jak informanti vnímají své postavení v rámci české společnosti, a zaměřoval se na důležité faktory, které ovlivňovaly jejich proces integrace, jako je postoj společnosti a okolí, vztah k hostitelskému prostředí, udržování kontaktů s domovinou, uplatnění se, zapojení do veřejného života, životní cíle a perspektivy, pocit bezpečí a představy o trvalosti pobytu.

Výsledky výzkumu naznačily, že díky jazykovým dovednostem, které získali prostřednictvím přípravných kurzů, nebo v rámci Státního integračního programu, se informantům podařilo úspěšně začlenit do společnosti.

Tato schopnost jim pomohla stát se aktivními členy sociálního, společenského i ekonomického systému. Všechny informace získané od informantů naznačují, že vzdělání obecně považují za klíčový faktor, který přispívá k jejich osobnímu úspěchu. Dalším důležitým faktorem je stabilní rodina, která je primární sociální vazbou a hraje významnou roli při identifikaci s jejich domovem v České republice. Systém vztahů, který si všichni informanti vytvářeli v hostitelské zemi, se taktéž ukázal jako důležitý faktor, který ovlivňoval jejich chování. Díky své práci a studiu měli pravidelné kontakty s hostitelskou společností, se kterou udržovali přátelské vztahy a trávili spolu volný čas. Všichni tak měli vynikající osobní předpoklady pro úspěšnou integraci díky svému zájmu, otevřenosti a touhou po úspěšném začlenění do majoritní společnosti. Dalo by se konstatovat, že všichni na našem území pobývají již tak dlouho, že projevují známky asimilace. Podobně Topinka (2015) uvádí, že existuje specifická skupina bývalých vysokoškolských studentů, kteří přišli na území ještě za dob Československa, a díky svému vzdělání dosáhli vyššího sociálního postavení. Autor zmiňuje, že časté uzavírání manželství s českými ženami vedlo k jejich setrvání v České republice, a že jejich schopnost adaptace se projevovala nejen v osvojení si českého jazyka, ale také v přijetí místní kultury a ústupků z náboženství, což se projevilo například konzumací vepřového masa a piva. Právě k jejich schopnosti začlenění autor uvádí, že je tato první generace často zkoumána z perspektivy asimilace.

Mezi podpůrné mechanismy přispívající k integraci informantů do hostitelské společnosti patřilo i vytváření sociálních sítí. Jednak se může jednat o systém vztahů, které si vytvářeli v zemi příchodu, a které následně ovlivňovaly jejich chování, a jednak o migrační sítě které je spojovaly s migranty ze zemí původu. Z rozhovorů vyplynulo, že právě podpora a přítomnost přátel a blízkých pomáhaly informantům překonávat náročné situace. Toto potvrzuje i Baláž (2012), který uvádí, že může významně přispět k dosažení sociálního začlenění cizinců použití aplikované teorie sítí. Z rozhovorů vyplynulo, že mnoho participantů před příjezdem nemělo o zemi velké povědomí a výběr byl ovlivněn řadou okolností. Jako významné se jevilo především dostupnost studijního stipendia, doporučení známého, nebo již zde žijící příbuzní. Právě poslední dva důvody odkazují k vytváření migračních sítí.

Podle Šiškové (2001) je rozhodnutí opustit zemi původu ovlivněno různými faktory, mezi něž patří demografické charakteristiky, politický systém, systém sociálního zabezpečení, náboženské složení, ekonomický rozvoj, přístup ke vzdělání a některé další faktory.

Pokud některé z těchto faktorů, nebo jejich kombinace jsou omezující, a zároveň existuje příznivý vliv regionálních migračních tradic, jedinci nebo rodiny se rozhodují žít v jiné zemi.

Z výsledků výzkumu je zřejmé, že každý z informátorů prošel procesem integrace, přičemž každý z nich měl odlišné motivace k migraci. Tyto motivace se lišily od bezpečnostní situace v jejich rodných zemích, až po touhu splnit si svůj sen a přijít do Evropy studovat, založit rodinu a začlenit se do nového společenství. U všech informátorů bylo rozhodnutí opustit svou rodnou zemi dobrovolné a založené na vlastním rozhodnutí, což lze převážně přisoudit nutnosti životní ekonomické jistoty. Všichni se shodují, že neprojevují lítost nad svým rozhodnutím opustit svou rodnou zemi, a naopak vycházejí ze svých zkušeností z původního státu. Přitom často čelili nebezpečí, které se dotýkalo i jejich rodinných příslušníků.

Mezi další faktory při zajištění jejich práv a ochrany informantů patřily i právní předpisy týkající se migrace a azylového řízení. Postupné nabývání těchto práv bylo odvislé od doby jejich pobytu na území, resp. od statusu pobytu. Avšak u jednoho informanta několik desítek let trvající pobyt na území, ani vysoká rodinná integrace nebyly shledány jako klíčové důvody udělení státního občanství. Jak sám uvedl *Velkým problémem je represivní nastavení zákonů*. Dalšímu byl zamítnut azyl, kdy v zamítavém stanovisku měl uvedeno, že důvody, které udává, nestačí k tomu, aby člověk v České republice mohl dostat status uprchlíka. Drbohlav (2010) k tomuto zmiňuje, že v letech 1990–2008 byl azyl udělen jen čtyř procentům z celkových počtu žadatelů. Günterová (2010) dále uvádí, že malé procento úspěšnosti žadatelů o azyl v České republice kritizuje jak Vysoký komisař pro uprchlíky OSN, tak nevládní organizace. Autorka zmiňuje, že v rámci celé Evropské unie je systém nastaven tak, aby byly příležitosti k získání mezinárodní ochrany mnohem vyšší.

Logger et al. (2006) podotýká, že i když cizinci nejsou „de iure“ našimi občany, mnozí z nich touží být s námi propojeni. Proto je důležité stanovit jasná a transparentní pravidla pro získání občanství nebo rovnocenného postavení. Autor také zdůrazňuje, že je klíčové motivovat cizince v jejich snaze o začlenění a umět ocenit jejich úsilí. Všichni informanti získali na území trvalý pobyt, což jim zaručilo získání veškerých sociálních práv včetně přístupu do veřejného zdravotního pojištění. Možnost požádat o státní občanství jim následně přineslo veškerá politická práva a také povinnosti občana České republiky.

Avšak jeden informant, kterému byla žádost zamítnuta, se cítí demotivován a uvádí: *Kdybych měl občanství, měl bych právo na cestování, volení a další práva. Máme s manželkou trvalý pobyt, to ano, ale občanství je prostě nedostupné. Když tady člověk 20 nebo 25 let bydlí a splní všechny podmínky pro pobyt, proč vám nedají občanství a nevyhoví Vám.*

Cesta do Evropy za vysněným cílem byla u některých informantů náročná a strastiplná a jejich začátky těžké. Jeden z informantů uvádí: *Jazyk se mi zdál neuvěřitelně těžký, pochyboval jsem o tom, že se ho naučím. Kultura jídla byla jiná. Rozdíly v obou kulturách se postupem času zdály být čím dál větší a markantnější. Měl jsem pocit samoty a izolovanosti. Obě kultury byly hodně daleko od sebe na to, aby se jeden mohl do druhého integrovat. Byl jsem zklamaný z evropskému způsobu života, z liberalismu a ze svobody, která mi přinesla největší nesvobodu. Byl jsem zoufalý, neměl jsem se na koho obrátit. Byl jsem v krizi. Měl jsem chuť skočit pod vlak. Položil jsem si hlavu do dlaní a brečel jsem.*

Další informant uvádí podobně: *To znamená, že nějakou dobu jsme museli na sobě pracovat, aby mi dostaneme aspoň na nula a potom od nuly začínat dál to je prostě před sebou.*

Opuštění vlasti, ať již z jakýchkoli důvodů, lze považovat za proces, dlouhodobě zatěžující individuum (stres) tím, že je staví do nových situací, na něž se musí přiměřeně a rychle přizpůsobit v zájmu sebezáchovy, uchování osobní integrity, duševního zdraví, kvality života, produktivity a tvořivosti (Diamant, 1995, s. 162).

Jedna z dílčích výzkumných otázek se zabývala přínosy, které informanti přisuzují svému životu v České republice.

Všichni informanti vyzdvihují klidný život v demokratické společnosti, který jim nabízí různé možnosti. Oceňovali svobodnou atmosféru, ve které mohou svobodně vyjadřovat své názory, včetně politických, a kde jsou jim zajištěna práva jako imigrantům. Tyto aspekty představují naději, která jim ve svých domovských zemích chyběla. Je zcela bez pochyby, že podmínky pro život v České republice jsou pro všechny informanty daleko příznivější než v jejich původních zemích.

Lze tedy konstatovat, že jejich pobyt v České republice vyvážil veškeré strasti a utrpení, které zažili během své cesty za snem a lepším životem. Informanti plně přijali individualistické principy moderní společnosti a jejich pozornost upoutal méně svázaný životní styl.

Ve studii Arab Human Development Report (2009), která byla připravena pod záštitou OSN je uvedeno, že základním kořenem zaostalosti arabského světa je kombinace tří nedostatků. Jedná se o nedostatek svobody, nedostatek emancipace žen a nedostatek vzdělání. Studie dále informuje, že v regionu přetrvávají autoritářské režimy a nesvoboda, nedochází k demokratizaci a prosazování liberálních ústavních principů a podobně se dostatečně rychle nezlepšuje postavení žen.

Společným mottem všech informantů by mohlo být: Migrace je podnět pro změnu a zároveň výzvou tyto změny překonat.

Jak uvedl jeden informant: *„Uskutečnění snů bez námahy a bez oběti by nebyl sen, ale pouhé přání.“*

11 Závěr

V dnešní době je stále důležitější problematika migrace, která vyplývá z nerovnoměrného politického a ekonomického rozdělení ve světě a konfliktů válečného a náboženského charakteru. Proces integrace migrantů do společnosti přináší výhody jak pro ně samotné, tak pro celou společnost. Nicméně, úspěšná integrace vyžaduje aktivní přístup jak migrantů, tak i přijímající společnosti. Přejít do nového prostředí je pro každého jednotlivce stresující, a zvládnutí tohoto stresu závisí na mnoha faktorech.

Bakalářská práce se zaměřovala na integraci cizinců ze Středního a Blízkého východu v České republice. Cílem práce bylo zjistit, jak jsou tito cizinci integrováni a v jakých oblastech může sociální pracovník poskytnout pomoc podle jejich subjektivního hodnocení.

Teoretická část obsahuje osm kapitol. První kapitola poskytuje základní statistické údaje o cizincích a jejich pobytu v České republice. V následující kapitole je představena situace národnostních a etnických menšin v České republice, které byly zahrnuty do kvalitativního výzkumu. Třetí kapitola se zaměřuje na nejdůležitější legislativu týkající se cizinců, jako je zákon č. 325/1999 Sb. o azylu, zákon č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců, zákon č. 186/2013 Sb. o státním občanství České republiky, Ženevskou úmluvu o právním postavení uprchlíků ve znění Newyorského protokolu a Dublinský systém jako právní mechanismus. Čtvrtá kapitola se zaměřuje na migraci, která představuje zásadní situaci v životě jednotlivce. Během této situace se jedinec aktivně snaží adaptovat a integrovat se do nové společnosti. Následující kapitola podrobně zkoumá proces integrace do nového prostředí. Poslední kapitola se věnuje sociální práci v oblasti integrace cizinců. Zaměřuje se na aktivity a strukturu státních institucí a neziskových organizací specializujících se na problematiku migrantů. V této kapitole jsou podrobně popsány role, úkoly a etické zásady sociální práce s cizinci, včetně cílů podpory a usnadnění integrace do nového prostředí.

Praktická část se zaměřuje na historii života vybraných cizinců ze Středního a Blízkého východu z různých etnických skupin a popisuje proces jejich integrace. Pro výzkum byly použity polostrukturované kvalitativní rozhovory, které se zaměřovaly na fenomenologický přístup.

Výběr respondentů byl účelový a závisel na jejich dostupnosti a státním občanství zemí původu. Celkem se výzkumu zúčastnilo pět respondentů, kteří reprezentovali různé státní příslušnosti ze Středního a Blízkého východu.

Pro účely výzkumného šetření byla formulována výzkumná otázka:

Jaké faktory se podílí na integraci cizinců ze Středního a Blízkého východu v České republice?

Z výzkumu vyplývá, že vzdělání, ekonomická stabilita, sociální začleňování, rodinné vazby a podpora místních obyvatel přispívaly k úspěšné integraci všech informantů. Výsledky naznačují, že všichni informanti jsou dobře integrováni, jsou ekonomicky nezávislí a projevují znalosti a orientaci ve společnosti. Podpora sociálního pracovníka hraje důležitou roli při začleňování cizinců, avšak může být ovlivněna jazykovými bariérami, kulturními rozdíly a předsudky ve společnosti. V rámci muslimské kultury, která je často postavena na patriarchální struktuře, je pravděpodobné, že sociální pracovník muž bude mít větší respekt u mužů, kteří jsou součástí této kultury.

Informanti ze Středního a Blízkého východu, kteří patří k menší komunitě v České republice, zažili relativně snadnou integraci do většinové společnosti. Tato plynulá integrace byla výsledkem menšího počtu příslušníků této komunity v daném prostředí, kde interakce s českou společností byla převážně osobní a neprovázely ji formální prvky či závažné problémy. Díky omezenému počtu příslušníků této komunity docházelo k sociálnímu kontaktu, jak s ostatními cizinci z jiných zemí, tak s českými občany. Výzkum potvrdil, že informanti se příliš často nestýkali s lidmi ze svého původního místa, protože neměli mnoho společných zájmů a návyků. Nicméně způsob, jakým se tato komunita utváří, se výrazně liší od komunit v zahraničí a s narůstajícím počtem příslušníků je pravděpodobné, že se situace změní a mohou se objevit nové problémy a rizika.

Rozhodnutí jednotlivých respondentů využívat dostupná opatření k integraci záviselo na jejich osobních preferencích. Nicméně v současné době se přístup k integraci zásadně mění s povinnými kurzy a vyššími jazykovými požadavky. Jeden z respondentů poznamenal, že současný systém je ve srovnání s vlastní zkušeností striktnější. Sám v minulosti nemusel navštěvovat jazykový kurz kvůli pracovnímu vytížení.

Při své ekonomické činnosti měl dostatečný sociální kontakt s českými občany a jazyk se učil prostřednictvím interakce. Výhodou bylo, že po svém příchodu do České republiky měl vytvořenou podpůrnou sociální síť prostřednictvím rodinných příslušníků.

Všichni informanti hodnotili postoj lidí kolem nich, kteří se snažili pomáhat, jako velmi pozitivní, zejména si vážili jejich motivace a důvodů, proč přišli do nové země a proč chtějí zůstat. Přestože se občas setkali s negativními reakcemi kvůli své odlišnosti, tato zkušenost je nepoškodila, naopak si ji zapamatovali a usilovali o to, aby se stali plnohodnotnými členy společnosti.

V devadesátých letech Česká republika nebyla dostatečně připravena na nárůst cizinců a měla nevhodné podmínky pro jejich integraci. Sociální práce se zaměřovala především na žadatele o azyl a azylanty, zatímco podpora ostatních cizinců s dlouhodobým nebo trvalým pobytem byla omezená a nepravidelná. S rozvojem migrace a integračními programy se situace výrazně zlepšila. Výzkum ukázal, že respondenti byli již většinou integrováni díky vlastnímu úsilí, snaze a učenlivosti. Z výzkumu také vyplývá, že obecně existuje nízké povědomí o nestátních neziskových organizacích a pouze jeden z informantů měl s nimi osobní zkušenost. Další informant uvedl, že v mnoha organizacích jsou sociální pracovníci omezeni v dostupnosti a nemohou zvládnout tento rozsáhlý úkol sami, což označil za nedostatek v poskytované podpoře.

Výzkum ukazuje, že sociální pracovníci mohou přinést významnou hodnotu a pozitivní dopad, zejména po příjezdu cizinců do hostitelské země, kdy čelí náročným a komplikovaným situacím ve společnosti, často s omezenými finančními prostředky a omezenými možnostmi. Takoví jedinci se navíc potýkají s jazykovými bariérami, kulturními rozdíly a společenskými předsudky. V novém prostředí potřebují podporu a pomoc při adaptaci a obnovení svého životního zázemí a jistoty. Informant z Afghánistánu, který velmi dobře rozumí těžkostem spojeným s prvotním začleněním, díky svým dlouholetým zkušenostem života v české společnosti, projevil svou osobní iniciativu a založil organizaci s cílem poskytovat podporu a pomoc krajanům.

Výzkum také poukazuje na důležitost subjektivního aspektu integrace, který zahrnuje emocionální vztah k nové zemi, dobrovolnost v procesu začlenění a sílu vztahů mezi primárními charakteristikami, jako je etnická a náboženská identita. Všichni informanti měli příznivé individuální předpoklady pro úspěšné začlenění díky svému zájmu, otevřenosti, ústupkům a vyššímu sociálnímu statusu.

Většina výzev souvisejících s integrací, přístupem ke vzdělání, nebo nezaměstnaností, se na tyto jedince nevztahovala, avšak i mezi nimi se občas objevily obtíže způsobené postoji hostitelské společnosti k jedincům s odlišnou etnickou, kulturní nebo náboženskou identitou.

Dalo by se konstatovat, že všichni na našem území pobývají již tak dlouho, že projevují známky asimilace. Jejich integrace v České republice byla ovlivněna několika faktory, jako jsou právní předpisy týkající se migrace, azylového řízení a integrace, které jim poskytly práva a ochranu. Klíčovou roli sehrála schopnost komunikovat v češtině a jazyková komunikace obecně, což jim umožnilo zapojit se do sociálního, společenského a ekonomického systému. Dále vysoká úroveň vzdělání, ekonomická stabilita a podpora ze strany místních obyvatel také přispěly k úspěšnému začlenění do nového systému vztahů v hostitelské zemi. Stabilní rodinné prostředí hrálo významnou roli jako primární sociální vazba a přispělo k identifikaci s Českou republikou jako domovem.

Všichni informanti se rozhodli opustit svou zemi na základě vlastního rozhodnutí, což bylo motivováno především touhou po ekonomické jistotě. Nikdo z nich nelituje, ba naopak, vycházejí ze svých zkušeností ze svého původního státu. U některých informantů bylo toto rozhodnutí spojeno s bolestí a celý proces byl pro ně velmi emotivní. Následovalo období několika měsíců plné nejistoty v novém světě, kdy nevěděli, co je čeká, a jak vše dopadne. Nicméně, tato náročná zkušenost je vyvážena úspěchem informanta z Afganistánu, který se nyní jako legitimní občan České republiky úspěšně uplatňuje a aktivně pomáhá svým krajanům při získávání pobytu nebo azylu a usnadňuje jim proces integrace. Dva z informantů se rozhodli opustit svůj domov kvůli pocitu nejistoty a bezpečí. Jeden z nich úspěšně dokončil studia a nyní je uznávaným lékařem. Jeho cesta za tímto cílem byla náročná a strastiplná. Druhý měl při svém příchodu do České republiky podpůrnou sociální síť v podobě rodinných vazeb, což mu bylo velmi užitečné při ekonomických aktivitách a sdílení know-how. Dva z informantů se dobrovolně rozhodli studovat v bývalém Československu a v průběhu času se rozhodli zůstat. Informant z Afghánistánu a druhý z Iráku prošli procesem státem řízené integrace, avšak ani jeden z nich tento proces neposuzoval výhradně pozitivně, přesto byly získány pozitivní ukazatele týkající se jejich následného začlenění.

Beze sporu jsou podmínky pro život v naší republice pro všechny tyto informanty značně lepší než v jejich původní zemi. Lze konstatovat, že pobyt v České republice vyvážil veškeré strasti a utrpení, které zažili během své cesty za snem a lepším životem. Někteří jsou však na našem území již tak dlouho, že projevují známky asimilace. Lze konstatovat, že všichni z informantů si plně začlenili individualistické principy moderní společnosti a jejich pozornost upoutal méně svázaný život.

Správné začleňování migrantů přináší výhody jak pro migranty samotné, tak pro celou společnost. Migrace představuje vyrovnávání nerovnováhy v přirozeném měřítku obyvatelstva v rozvinutých regionech. Kromě toho přináší kulturní a vědecké přínosy různých národností, což vede k vytváření multikulturní společnosti. Migrace také přispívá k učení se tolerance obyvatel vůči jiným etnikům, k vyplňování nedostatku pracovní síly a ke snižování rasových rozdílů díky smíšeným partnerským vztahům.

Celkově lze konstatovat, že integrace migrantů je výzvou, kterou je třeba řešit komplexně s aktivním zapojením různých aktérů, s cílem zajistit koordinovaný a komplexní přístup. Je však důležité zvyšovat povědomí pracovníků v sociálních službách o možnostech pomoci migrantům, včetně těch, které nejsou explicitně stanoveny platnou legislativou. Důležitým krokem je šíření informací o možnostech odstraňování jazykové bariéry a kulturních rozdílů prostřednictvím služeb interkulturních pracovníků a pracovníc. Tímto způsobem lze úspěšně integrovat cizince do společnosti a vytvořit multikulturní prostředí, které přináší výhody pro všechny zúčastněné.

Prostřednictvím zpracování této bakalářské práce se mi podařilo rozšířit a zdokonalit své teoretické znalosti v dané problematice. Musím objektivně zhodnotit, že tento výzkum mi poskytl mimořádně cenné poznatky a jsem velmi ráda, že jsem se ho mohla zúčastnit.

Domnívám se, že informace uvedené v textu budou užitečné pro ty, kteří projevují zájem o téma integrace cizinců. Tímto výzkumem se naskýtá možnost lépe porozumět životu a myšlenkám cizinců pocházejících ze Středního a Blízkého východu.

12 Seznam použitých zdrojů

1. ARSAN, A., 2018. *Lebanon: A Country In Fragments* [online]. Oxford University Press [cit. 2023-5-19]. ISBN 1849047006. Dostupné z: <https://tinyurl.com/46t3epa7>
2. *Afghánistán*, [online]. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Aktualizováno: 12.07.2023 [cit. 2023-5-16]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/4xdajfxw>
3. Arab Human Development Report on Population Pressures and Desertification, 2009. *Population and development review*. Oxford: Wiley Subscription Services, 35(3), 653-658. DOI: 10.1111/j.1728-4457.2009.00301.x. ISSN 0098-7921.
4. BADE, K.J., 2005. *Evropa v pohybu: evropské migrace dvou staletí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. Utváření Evropy. ISBN 80-710-6559-5.
5. BAJER, P., 2007. Počet udělených azylů se neustále zvyšuje. *Sociální práce: časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci*. 2007(2), 3-4. ISSN 1213-6204.
6. BALÁŽ, R., 2012. Využití teorie sítí při sociální práci s cizinci. *Sociální práce/Sociálna práca*. Brno: ASVSP, 12, 92-101. ISSN 1213-6204.
7. BERÁNEK, T., Akademie Lidé a Země: Blízký východ, Střední východ nebo Přední východ? *Lidé a země: zeměpisný a cestopisný měsíčník* [online]. Praha: © 2001–2023 Czech News Center, 2022(11) [cit. 2023-4-18]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/5fz2jtac>
8. BOSSWICK, W., HECKMANN, F., 2006. *Integration of Migrants: Contribution of Local and Regional Authorities* [online]. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions [cit. 2023-5-19]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/bdhcddcv>
9. *Bulletin: Společnost česko-arabská*, 2018. Praha: Společnost česko-arabská. ISSN 1803-9227. ISSN-1803-9227. Dostupné také z: <http://www.czech-arab.org>
10. BUREŠ, J., 2008. *Main characteristic and development trends of migration in the Arab world*. Prague: Institute of International Relations. ISBN 978-80-86506-71-5. Dostupné také z: <https://tinyurl.com/mrz3vyjy>

11. BÜRGEROVÁ, Z., 2015. Muslimská komunita v Praze a občanská společnost. In: ČERNÝ, K. *Nad Evropou půlměsíc. I.: muslimové v Česku a západních společnostech*. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, s. 64-93. ISBN 978-80-246-3066-3.
12. *Centra na podporu integrace cizinců*, [online]. Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra. ©2017 [cit. 2023-5-19]. Dostupné z: <https://www.suz.cz/co-delame/provoz-zarizeni/>
13. *Centrum Khayrallah pro studia libanonské diaspory Domov*, © 2023. [online]. NC State University. Raleigh [cit. 2023-7-26]. Dostupné z: <https://lebanesestudies.ncsu.edu/news/>
14. *Cizinci v České republice: Foreigners in the Czech Republic*, [2001] -. Praha: Scientia. Souborné informace. ISBN 978-80-250-3048-6.
15. *Creative Commons: Snímky*, 2019. [online]. Creative Commons. [cit. 2023-7-26]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/vr2wcm3j>
16. ČEJKA, M., 2005. *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Brno: Centrum strategických studií. ISBN 80-903333-9-7.
17. ČERMÁKOVÁ, E., JANKŮ, T., LINHARTOVÁ, L., 2016. Polistopadový islám: muslimové v České republice. In: TOPINKA, D. *Muslimové v Česku: etablování muslimů a islámu na veřejnosti*. Brno: Barrister & Principal, s. 23-35. ISBN 978-80-7485-115-5.
18. ČERNÝ, K. ed, 2015. *Nad Evropou půlměsíc*. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-3066-3.
19. ČERYCHOVÁ, P., FALTOVÁ, M., *Analýza dostupnosti vybraných sociálních služeb v hl.m. Praze pro migranty*. [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí. 21.4.2022 [cit. 2023-7-16]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/3fmdzuhj>
20. *Člověk v tísní: Afghanistan*, [online]. Člověk v tísní: People in Need. Praha [cit. 2023-5-19]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/afghanistan>

21. Čtvrtletní zprávy o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců v České republice za roky 2018-2023, [online]. Ministerstvo vnitra ČR. © 2023 [cit. 2023-6-23]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/2p9u5bth>
22. DIAMANT, J., 1995. *Psychologické problémy emigrace*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 208 s.
23. DÍTKO, J., 2020. *Zpravodaj Evropského integračního portálu*. [online]. Multikulturní centrum Praha. © 2016 [cit. 2023-7-19]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/mw9ca22w>
24. DRBOHLAV, D., 2001. Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb a pobyt (Alenky v kraji divů). In: ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: [my a oni v multikulturní společnosti 21. století]*. Praha: Portál, s. 18-28. ISBN 80-7178-648-9.
25. DRBOHLAV, D., 2010. *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-039-1.
26. *Dublinský systém*, 2023. [online]. Ministerstvo vnitra ČR. ©2023 [cit. 2023-6-16]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/dublinsky-system.aspx>
27. DUMPER, M. et al., 2006. *Cities of the Middle East and North Africa: A Historical Encyclopedia*. Santa Barbara: ABC-CLIO. ISBN 1576079198. Dostupné také z: <https://tinyurl.com/5n8cvkuj>
28. DUNAJOVÁ, B., 2007. Udelení doplňkové ochrany naráža na viaceré administratívne prekážky. *Sociální práce: časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci*. 2007(2), 56-57. ISSN 1213-6204.
29. *Důvodová zpráva Hospodářské Komory*, [online]. Hospodářská Komora ČR. © 2017–2023 [cit. 2023-4-19]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/2ed8huu8>
30. DVOŘÁKOVÁ, J. et al., 2007. *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*. V Praze: Triton. ISBN 978-80-7387-097-3.
31. EL HAMOUI, M., 2016. *Kulturní aktivity občanů libanonské národnosti žijících v ČR a jejich integrace*. Praha. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze.

32. ESSER, H., 2002. *Soziologie. Spezielle Grundlagen. Band 2: Die Konstruktion der Gesellschaft*. Campus Verlag [online]. Berliner Journal für Soziologie [cit. 2023-7-19]. ISSN: 0863-1808. Dostupné z: <https://tinyurl.com/33e528u2>
33. FARID, A., 2021. Afghánská komunita v Česku je malá, roztržitá a skoro neviditelná. *Slovo*. Praha: Slovo 21, 17(3), 4-5.
34. FELČER, P., 2019. *Imigrace ze zemí Blízkého východu a severní Afriky* [online]. Praha: Diakonie ČCE [cit. 2023-4-21]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/2bzcxf7>
35. FOKT, M., 2010. *Libanon se probírá z války*. Lidé a Země [online]. Praha, 59(11), 20-30 [cit. 2023-4-20]. ISSN 0024-2896. Dostupné z: <https://tinyurl.com/ebhpe478>
36. FREIDINGEROVÁ, T., 2015. *Bohouš a Dáša: Tváří v tvář migraci*. Praha: Člověk v tísní. ISBN 978-80-87456-75-0.
37. GABAL, I., 2002. *Migrace v rozšířené Evropě: konference na Pražském hradě 12.-14. září 2002 = Migration in an Enlarged Europe*. Praha, London: Ústav mezinárodních vztahů; ISBN 80-238-9199-5.
38. GOMBÁROVÁ, J., 2017. *Islámská kultura a její reflexe v Českých zemích*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-3338-1.
39. *Gulf/2000 Project*, [online]. Gulf/2000 Project. © 2020 [cit. 2023-7-19]. Dostupné z: <https://gulf2000.columbia.edu/index.shtml>
40. GÜNTEROVÁ, T., 2010. Sociální práce s uprchlíky. In: MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 2.vydání. Praha: Portál, s. 331-345. ISBN 978-80-262-0234-9.
41. HADDAD, R., *Speaking in Tongues. New Internationalist* [online]. Oxford, 2005 [cit. 2023-6-17]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/bdhawfd7>
42. HALÁSZ, I., 2012. *Medzinárodná migrácia, krajanía a volebné právo: podoba a volebné hranice moderného politického spoločenstva ve štátoch strednej Európy*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR. Ediční řada Ústavu státu a práva AV ČR. ISBN 978-80-87439-04-3.

43. HARTL, P., HARTLOVÁ, H., 2010. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-686-5.
44. HAYTAYAN, L., ed., Beirut Population: 1.8 million (rough estimate for post-2002). In: MICHAEL, R., DUMPER, T., BRUCE, E., STANLEY, T. *Cities of the Middle East and North Africa: A Historical Encyclopedia* [online]. s. 82-88 [cit. 2023-7-19]. ISBN 1576079198. Dostupné z: <https://tinyurl.com/43vecny9>
45. HENDL, J., 2016. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0982-9.
46. HENIG, D., 2005. Migrace. *Antropoweb* [online]. Plzeň: AntropoWeb, Katedra antropologie, Fakulta filozofická, Západočeská univerzita v Plzni, 2007, 3(2), 35-38 [cit. 2023-7-19]. ISSN 1801-8807. Dostupné z: <https://tinyurl.com/4t6t9u7h>
47. HEŘMANOVÁ, E., FARYADOVÁ, K., 2012. Efektivnost integrace muslimských minorit v zemích EU (se zaměřením na situaci v Česku). *Současná Evropa* [online]. Praha: Centrum evropských studií VŠE, 4(1), 111-32 [cit. 2023-7-19]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/mrxv24s2>
48. *Hodnocení dopadů regulace*, 2022. [online]. Ria.vlada.cz: Vše pro hodnocení dopadů regulace. 2023 [cit. 2023-7-26]. Dostupné z: <https://ria.vlada.cz/>
49. HORÁKOVÁ, M., 2004. Vývoj migrační politiky České republiky. In: *Za prací do Česka: zákony, statistiky, nelegální migrace, brain drain, mýty, klientský systém sankce*. Praha: Člověk v tísni, s. 12-13. Dostupné také z: <https://tinyurl.com/2kk522b8>
50. HOUSKA, M., Irácká komunita v České republice. *Bulletin Společnosti česko-arabské* [online]. Společnost česko-arabská, 2018, 25 [cit. 2023-7-19]. Dostupné z: <https://czech-arab.org/bulletin/4-bulletin-2018/>
51. *Human Rights Watch: Report About Anfal Campaign. Ba'athis and Kurds*, [online]. Human Rights Watch. 1993 [cit. 2023-6-19]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/ycx9rfzp>
52. *Humanitární a rozvojová pomoc*, ©People in Need. [online]. Člověk v tísni. [cit. 2023-5-19]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/2s45aeu9>

53. HUMPHREYS, A., 1997. *Middle East*. 2nd ed. Hawthorn: Lonely Planet. ISBN 0-86442-407-8. Dostupné také z: <https://tinyurl.com/5fnr4x4>
54. CHMELÍČKOVÁ, N., DLUHOŠOVÁ, H., PHAM, M., NOVÁK, P., 2018. Právní úprava integrace v České republice a základní reflexe bezpečnostních aspektů integrace. *Auc Iuridica* [online]. 2018(2), 31-47 [cit. 2023-7-16]. DOI: 10.14712/23366478.2018.4. ISSN 2336-6478. Dostupné z: <https://tinyurl.com/mrp56afz>
55. *Integrace cizinců*, [online]. Ministerstvo vnitra ČR. © 2023 [cit. 2023-5-20]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/4x9u4kph> Integrace držitelů mezinárodní ochrany, [online]. Ministerstvo vnitra ČR. © 2023 [cit. 2023-6-19]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/4j6bny7b>
56. *Interaktivní grafika*, © 1997-2023. [online]. IROZHLAS. Praha, 2018 [cit. 2023-7-26]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/data-interaktivni-mapa-100-let-ceskoslovenska_1810260711_cib
57. *Irák*, [online]. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Aktualizováno: 12.07.2023 [cit. 2023-5-16]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/yc5vz69n>
58. JÁNSKÁ, E., 2007. Adaptace/integrace imigrantů do majoritní společnosti: druhá generace cizinců a jejich rodičů v Česku. In: *Geografie-Sborník ČGS* [online]. Praha: Česká geografická společnost, s. 142-160 [cit. 2023-7-19]. Dostupné z: <http://geography.cz/2009/07/geograficka-bibliografie-cr/>
59. JÁNSKÁ, E., DRBOHLAV, D., © 2023. The Czech Republic. *International for Migration: Permanent or Circular Migration? Policy Choices to Address Demographic Decline and Labour Shortages in Europe* [online]. 2008, 35-72 [cit. 2023-7-19]. Dostupné z: <https://publications.iom.int/>
60. *Jemen*, [online]. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Aktualizováno: 12.07.2023 [cit. 2023-5-16]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/irak/index.html
61. KALAYCI, H., 2002. *Sozialarbeit mit Arbeitsmigrant/inn/en: Alternativen zur konventionellen Praxis*. Wien: WUV-Universitätsverlag. Dissertationen der Universität Wien. ISBN 3-85114-691-3. Dostupné také z: <https://tinyurl.com/ysdyhwzm>

62. *Konsorciium nevládních organizací pracujících s migranty: Integrace cizinců v Česku z pohledu nevládních organizací*, [online]. Konsorciium nevládních organizací pracujících s migranty. [cit. 2023-7-19]. Dostupné z: <https://migracnikonsorciium.cz/cs/>
63. KOPECKÝ, R., BAHBOUH, C., 2018. *Jemen: Al Jaman*. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd. ISBN 978-80-88099-18-5.
64. KOSTKOVÁ, P., et al., 2017. Sociální integrace Arabů v současných Teplicích. *Acta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni*. 9(3), 55-72. Dostupné také z: <https://tinyurl.com/45fef4es>
65. KRIUŠENKO, A., 2021. Integrace cizinců v Evropě: Afghánská komunita. *Slovo*. Praha: Slovo 21, 2021(1), 4-6.
66. KŘIKAVOVÁ, A., MENDEL, M., MÜLLER, Z., 1990. *Islám: ideál a skutečnost*. Praha: Panorama. Pyramida (Panorama). ISBN 80-7038-012-8.
67. KŘIVÁNKOVÁ, P., 2017. *Integrace rodiny z Blízkého východu do české společnosti: reflexe z perspektivy dobrovolníka*. Brno. Diplomová práce. Masarykova univerzita.
68. *Kurdové*, 2019. [online]. Encyklopedie migrace. 2017 [cit. 2023-5-29]. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofmigration.org/kurdove/>
69. KURIC, A., *Uprchlici a sociální práce*. [online]. United Nations Digital Library: Mír, důstojnost a rovnost na zdravé planetě. 1997 [cit. 2023-4-28]. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/483240>
70. KUŠNÍRÁKOVÁ, T., ČIŽINSKÝ, P., 2011. Dvacet let české imigrační politiky: liberální, restriktivní, anebo ještě jiná? *Geografie*. 116(4), 497-517. Dostupné také z: https://geografie.cz/media/pdf/geo_2011116040497.pdf
71. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 2006. *Vývojová psychologie*. 2.vyd. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 8024712849.
72. *Legislativa MVČR*, [online]. Ministerstvo vnitra ČR. © 2023 [cit. 2023-7-20]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/migrace-web-legislativa-legislativa.aspx>

73. LESTHAEGHE, R., ed., 2000. *Communities and Generations. Turkish and Moroccan populations in Belgium*. Brussels: VUB University Press. ISBN 90 5487 271.
74. *Libanon: Vývojové novinky, výzkum, data: Světová banka*, [online]. World Bank Group. © 2023 [cit. 2023-3-21]. Dostupné z: <https://www.worldbank.org/en/country/lebanon/overview>
75. *Libanon*, [online]. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. 2023 [cit. 2023-5-16]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/py766nad>
76. LINHARTOVÁ, L., et al., 2016. Muslimové jako klienti lázní a pacienti v nemocnicích. In: TOPINKA, D. *Muslimové v Česku: etablování muslimů a islámu na veřejnosti*. Brno: Barrister & Principal, s. 161-173. ISBN 978-80-7485-115-5.
77. LOGGER, C., PAULSEN, N., ROTHFUSZ, J., ed., 2006. *Integration and Citizenship: Integration of Immigrants and Refugees : Towards Citizenship in a Democratic Society*. Groningen: Hanzehogeschool Groningen. Dostupné také z: <https://tinyurl.com/2p9x3rh4>
78. LONGRIGG, S., JANKOWSKI, J., 2017. Výsledný teoretický model blízkovýchodní modernizace. In: ČERNÝ, K. *Velká blízkovýchodní nestabilita: arabské jaro, porevoluční chaos a nerovnoměrná modernizace 1950-2015*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, s. 23-25. ISBN 978-80-7422-595-6.
79. MACEK, Z., 1995. *Blízký a Střední východ po roce 1945*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1. Kapitoly z obecných dějin 20. stol. ISBN 80-7043-136-9.
80. MAREK, J., 2006. *Dějiny Afghánistánu*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny. Dějiny států. ISBN 80-7106-445-9.
81. MASLEN, J., BRNULA, P., 2004. *Sociálna práca s utečencami*. Bratislava: Občianske združenie Sociálna práca. Edícia sociálna práca – sociálna politika. ISBN 80-89185-06-1.
82. MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J., ed., 2010. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-818-0.

83. MCDOWALL, D., 2004. *A Modern History of the Kurds*. London: I.B.Tauris & Co. ISBN 9781850434160. Dostupné také z: <https://tinyurl.com/mt53aafp>
84. MCLAUGHLIN, D., 2011. *Jemen*. Brno: Jota. Průvodce (Jota). ISBN 978-80-7217-794-3.
85. MENDEL, M., 2015. *Arabské jaro: historické a kulturní pozadí událostí na Blízkém východě*. Praha: Academia. Orient (Academia). ISBN 9788020024749.
86. MENDEL, M., OSTŘANSKÝ, B., RATAJ, T., 2007. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1554-9.
87. *Mezinárodní ochrana*, 2022. [online]. Ministerstvo vnitra České republiky. © 2023 [cit. 2023-2-25]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/4wf6xyh9>
88. MORGENSTERNOVÁ, M., ŠULOVÁ, L., 2007. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1361-1.
89. MÜLLER, Z., 1997. *Islám: historie a současnost*. Praha: Svoboda. ISBN 80-205-0534-2.
90. MURAD, M., *Bezpečnostní aspekty irácké imigrace do ČR. Obrana a strategie* [online]. 2009, 9(2), 5-23 [cit. 2023-6-16]. ISSN 1214-6463. Dostupné z: <https://tinyurl.com/4s5bf4tj>
91. MURAD, M., MAREŠ, M., 2015. *Kurdská komunita v České republice* [online]. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 102(1) [cit. 2023-7-23]. ISSN 0009-0794. Dostupné z: <https://tinyurl.com/4vp5chr6>
92. Nabi, J., 2020. *Moga: příběh kurdského chlapce, který se chtěl stát lékařem*. Praha: Jonathan Livingston. ISBN 978-80-7551-156-0.
93. NAKONEČNÝ, M., 1997. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2.vydání. Praha: Academia. ISBN 8020006257.
94. *Národní dotační titul-cizinci*, [online]. Ministerstvo vnitra ČR: Efektivní veřejná správa. © 2023 [cit. 2023-7-3]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/3jm5rcm5>
95. *Narizení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 604/2013 ze dne 26. června 2013, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu podané státním*

- příslušníkem třetí země nebo osobou bez státní příslušnosti v některém z členských států, 2013. [online]. EUR-Lex. Úřad pro úřední tisky Evropské unie [cit. 2023-7-20]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/2uhfw5v8>*
96. *Narízení Rady (ES) č. 2725/2000 z 11. prosince 2000 o zřízení „EURODAC“, 2013. [online]. EUR-Lex. Úřad pro úřední tisky Evropské unie [cit. 2023-5-20]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/555zmf6>*
97. Nelegální vstup a pobyt osob na území ČR: Vývoj nelegální migrace cizinců v ČR, 2022. *Cizinci v České republice: Foreigners in the Czech Republic*. Český statistický úřad, (22), 224-233. ISSN 978-80-250-3278-7.
98. NOVOTNÁ, V., SCHIMMERLINGOVÁ, V., 1992. *Sociální práce: její vývoj a metodické postupy*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7066-483-5.
99. *Nový koncept SIP*, [online]. Státní integrační program. © 2023 [cit. 2023-6-20]. Dostupné z: <https://www.integracniprogram.cz/>
100. *Občané třetích zemí: Kdo je občan třetí země?* [online]. Ministerstvo vnitra České republiky. Praha, © 2023 [cit. 2023-3-16]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/kdo-je-obcan-treti-zeme.aspx>
101. OSBORN, M., SMITH, J.A., ed., 2003. Interpretative Phenomenological Analysis. In: SMITH, J.A. *Qualitative Psychology: A Practical Guide to Research Methods*. London: Sage Publications, s. 53-80.
102. PASTRŇÁK, R., 2008. *Sociální práce s menšinami a migranty*. Opava: Optys. ISBN 978-80-85819-69-4.
103. PAZDEROVÁ, V. ed., 2016. Dublinský systém. In: JÍLEK, D., POŘÍZEK, P. *Aktuální právní problémy azylového a cizineckého práva: sborník z vědeckého semináře uskutečněného dne 10. září 2015 v Kanceláři veřejného ochránce práv – Aktuální právní problémy azylového a cizineckého práva*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, s. 322-325. ISBN 978-80-7552-364-8.
104. PELIKÁN, P., 2001. Afghánci. In: ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: [my a oni v multikulturní společnosti 21. století]*. Praha: Portál, s. 45-52. ISBN 80-7178-648-9.

105. PETTRICHOVÁ, D., 2011. *Role Kurdského občanského sdružení v procesu integrace Kurdů do české společnosti*. Praha. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, Katedra studií občanské společnosti.
106. PIETKIEWICZ, I., SMITH, J.A., 2012. A Practical Guide to Using Interpretative Phenomenological Analysis in Qualitative Research Psychology. In: OKOKO, JANET, M., TUNISON, SCOTT, WALKER, KEITH, D. *Varieties of Qualitative Research Methods*. Switzerland: Springer International Publishing, s. 361-369. ISBN 9783031043932.
107. *Počty cizinců v ČR*, [online]. Ministerstvo vnitra ČR. © 2023 [cit. 2023-4-29]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/cizinci-s-povolenym-pobytem.aspx>
108. POLONYOVÁ, T., 2004. Sociální práce s žadateli o azyl z pohledu nevládní organizace. In: DYMEŠOVÁ, G. *Sociální práce s uprchlíky: sborník příspěvků v kurzu Sociální aspekty uprchlictví v teorii a praxi*. Praha: OPU – Organizace pro pomoc uprchlíkům, s. 41-44. ISBN 80-239-4743-5.
109. PONÍŽILOVÁ, M., 2011. *Irák*. Praha: Libri. Stručná historie států. ISBN 978-80-7277-491-3.
110. POŘÍZEK, P., 2018. „Lesk a bída“ integrace cizinců pohledem vládních koncepcí integrace cizinců (s využitím kazuistik z praxe veřejného ochránce práv). *Auc Iuridica*. [online]. 2018(2), 49-72 [cit. 2023-7-16]. DOI: 10.14712/23366478.2018.5. ISSN 2336-6478. Dostupné z: <http://www.karolinum.cz/doi/10.14712/23366478.2018.5>
111. RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R., HOFÍREK, O., 2009. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-023-0.
112. *Roční zprávy o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců v České republice za roky 2001-2022*, [online]. Ministerstvo vnitra ČR. © 2023 [cit. 2023-1-21]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/2p94bekb>
113. ROZUMEK, M., 2007. Cizincům schází dostupnost kvalitní bezplatné sociální a právní pomoci. *Sociální práce*. 2007(2), 17-18. ISSN 1213-6204.
114. RUSH, M.D., 2003. *Syndrom vyhoření*. Praha: Návrat domů. Moudrost do kapsy. ISBN 80-7255-074-8.

115. SALEM, A., IBRAHIM, K., 2021. Jemenci v Česku. *Slovo*. Praha: Slovo 21, 17(3), 10-12.
116. SARTORI, G., 2005. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: esej o multietnické společnosti*. Praha: Dokořán. Bod (Dokořán). ISBN 80-7363-022-2.
117. SEDLÁKOVÁ, R., 2016. Obraz muslimů a islámu v českých médiích. In: TOPINKA, D., ed. *Muslimové v Česku: etablování muslimů a islámu na veřejnosti*. Brno: Barrister & Principal, s. 273-295. ISBN 978-80-7485-115-5.
118. SCHROTH, J., 2021. Jemenci v Česku. *Slovo*. Praha: Slovo 21, 17(3), 10-11.
119. SKALKOVÁ, J., 2007. Interkulturní komunikace umožňuje efektivnější dorozumívání s cizinci. *Sociální práce*. 2007(2), 38-40. ISSN 1213-6204.
120. *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES, 2013*. [online]. EUR-Lex. [cit. 2023-5-2]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/4u83976h>
121. *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/95/EU, 2013*. [online]. EUR-Lex. [cit. 2023-7-20]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX:32011L0095>
122. SMITH, J. et al., 2009. *Interpretative Phenomenological Analysis: Theory, Method and Research*. Los Angeles: Sage. ISBN 978-1-4129-0834-4.
123. SMITH, J.A., SHINEBOURNE, P., 2012. Interpretative Phenomenological Analysis. In: COOPER, H., CAMIC, P.M., LONG, D.L., PANTER, A.T., RINDSKOPF, D., SHER, K.J., ed. *APA Handbook of Research Methods in Psychology*. American Psychological Association, s. 73-82.
124. SOTONIAKOVÁ, E. ed., 2002. Sociální práce s imigranty. In: PAULÍK, K. *Psychologické poradenství v sociální práci*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, s. 93-109. ISBN 80-7042-615-2.
125. *Státní integrační program*, [online]. Státní integrační program. © 2023 [cit. 2023-7-20]. Dostupné z: <https://www.integracniprogram.cz/>
126. *Strategie migrační politiky České republiky, 2015*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR. ISBN 978-80-86466-83-5. Dostupné také z: <https://tinyurl.com/yp7twyfr>

127. STRÍBRNÁ, A., 2019. *Sociální remitence migrantů z oblasti Blízkého východu žijících v České republice* [online]. Praha: Diakonie ČCE [cit. 2023-4-26]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/2se3x5wy>
128. ŠÍŠKOVÁ, T., ed., 2001. *Menšiny a migranti v České republice: [my a oni v multikulturní společnosti 21. století]*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-648-9.
129. TABAR, P., 2009. *Immigration and Human Development: Evidence from Lebanon: MPRA Paper 19219* [online]. Germany: University Library of Munich [cit. 2023-4-16]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/2jv6ydn3>
130. *Terminologický slovník: Slovník nejčastěji používaných termínů v oblasti azylu a migrace*, [online]. Ministerstvo vnitra České republiky. © 2023 [cit. 2023-7-20]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/3e84pywy>
131. *The World Bank Group: The Kurdistan region of Iraq: assessing the economic and social impact of the Syrian conflict and ISIS*, [online]. The World Bank Group. © 2023 [cit. 2023-7-21]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/ynvmce3e>
132. TOPINKA, D., 2015. Role religiozity a etnicity v procesu integrace muslimů- - imigrantů do české společnosti. In: ČERNÝ, K., ed. *Nad Evropou půlměsíc*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, s. 24-63. ISBN 978-80-246-3066-3.
133. TOPINKA, D. ed., 2007. *Integrační proces muslimů v České republice – pilotní projekt*. Ostrava: VeryVision.
134. TOPINKA, D., ed., 2016. *Muslimové v Česku: etablování muslimů a islámu na veřejnosti*. Brno: Barrister & Principal. ISBN 978-80-7485-115-5.
135. TOPINKOVÁ, H., TOPINKA, D., 2016. Muslimové v číslech – údaje ze Sčítání lidu, domů a bytů. In: *Muslimové v Česku: etablování muslimů a islámu na veřejnosti*. Brno: Barrister & Principal, s. 36-50. ISBN 978-80-7485-115-5.
136. TRBOLA, R., RÁKOCZYOVÁ, M., ed., 2011. *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR*. Brno: Barrister & Principal. ISBN 978-80-87474-20-4.
137. TROUSIL, M., 2007. Úloha a úskalí sociální práce s imigranty. *Sociální práce: časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci*. 2007(2), 103-114. ISSN 1213-6204.

138. UHEREK, Z., 2003. Úspěšné a neúspěšné strategie integrace cizinců. Závěry terénních výzkumů. In: Uherek, Z. (ed.). *Integrace cizinců na území České republiky. Výzkumné zprávy a studie vytvořené na pracovištích Akademie věd České republiky na základě usnesení vlády České republiky č. 1266/2000 a 1360/2001*. Praha: Akademie věd České republiky: 327–348.
139. *Úmluva o právním postavení uprchlíků: Zásadní dokument pro činnost UNHCR, 2019*. [online]. UNHCR Česká republika: Právní dokumenty. © 2001-2023 [cit. 2023-7-21]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/5dheubpp>
140. *Ústav mezinárodních vztahů*, 2018. [online]. Ústavu mezinárodních vztahů (ÚMV). Praha, © 2023 IIR [cit. 2023-7-21]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/2p8xkxb3>
141. VOVSOVÁ, M., 1996. *Asimilace Kurdů v České republice*. Praha. Diplomová práce. Univerzita Karlova.
142. *Výroční zpráva Nadačního fondu Generace 21*, [online]. Nadační fond Generace 21. 2016 [cit. 2023-5-21]. Dostupné z: <http://www.gen21.cz/vyrocní-zpráva-2015-a-2016/>
143. WAHLBECK, O., 1999. *Kurdish Diasporas* [online]. London: Palgrave Macmillan [cit. 2023-6-21]. ISBN 033375011X. Dostupné z: <https://tinyurl.com/sbrevk5m>
144. WIHTOL DE WENDEN, C., 2020. *Atlas migrace: hledání nové světové rovnováhy*. Brno: Lingea. Globální svět. ISBN 978-80-7508-627-3.
145. WILLIG, C., 2001. *Introducing Qualitative Research in Psychology: Adventures in Theory and Method*. Maidenhead: Open University Press. ISBN 0-335-20535-6.
146. WIMMER, L., WYN, B., STRNADOVÁ, K., MACHOVÁ, B., 2020. *Jak a proč být průvodcem cizince: příručka (nejen) pro dobrovolníky*. 3. vydání. Praha: Centrum pro integraci cizinců. ISBN 978-80-905526-6-1.
147. YEGAR, M., 1997. *Československo, sionismus, Izrael: historie vzájemných vztahů*. Praha: Victoria. ISBN 80-7187-087-0.

148. YILDIZ, K., MÜLLER, M., CHOMSKY, N., 2008. *The European Union and Turkish Accession: Human Rights and the Kurds*. London: Pluto Press in Association With Kurdish Human Rights Project. Dostupné také z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/natl-ebooks/detail.action?docID=3386511>
149. Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 37. s. 1257-1359
150. Zákon č. 186/2013 Sb. o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013. částka 77. s. 1774-1814.
151. Zákon 207/2019 Sb. kterým se mění zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2019. částka 87, s. 1932-1934.
152. Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999. částka 106. s. 7385–7405. ISSN 1211-1244
153. Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů (zákon o pobytu cizinců). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999. částka 106, s. 7406-7701. ISBN: 978-80-7357-929-6
154. *Zásady koncepce integrace cizinců na území České republiky*, [online]. Usnesení vlády České republiky č. 689 ze dne 7. července 1999. [cit. 2023-7-20]. Dostupné z: <https://www.cizinci.cz/koncepcni-a-politicke-dokumenty-cr>
155. *Zásady politiky vlády v oblasti migrace cizinců*, [online]. Usnesení vlády České republiky č. 55 z 13. ledna 2003. [cit. 2023-7-19]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/zasady-migracni-strategie.aspx>
156. *Závěry rady a zástupců vlád členských států o integraci státních příslušníků třetích zemí oprávněně pobývajících v EU*, 2016. [online]. Rady EU a Evropské rady. [cit. 2023-5-23]. Dostupné z: <https://tinyurl.com/4nuxx2y3>
157. ZÍDEK, P., SIEBER, K., 2009. *Československo a Blízký východ v letech 1948-1989*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů. ISBN 9788086506760.

13 Seznam obrázků

Obrázek 1: Počet cizinců pobývajících na území ČR.....	12
Obrázek 2: Vývoj nelegální migrace v ČR.....	13
Obrázek 3: Tranzitní nelegální migrace.....	14
Obrázek 4: Tranzitní nelegální migrace.....	15
Obrázek 5: Počty rozhodnutí o mezinárodní ochraně mezi lety 2017 a 2022 (k 31.12.)	17
Obrázek 6: Počet podaných žádosti o mezinárodní ochranu v EU.....	18
Obrázek 7: Etnické složení v Iráku.....	19
Obrázek 8: Cizinci iráckého původu na českém území od roku 2015 do roku 2022	21
Obrázek 9: Kurdský stát v závislosti na mezinárodním uznání.....	22
Obrázek 10: Počet Kurdů v jednotlivých zemích, odhad v miliónech	23
Obrázek 11: Relativní podíl etnických skupin v Afghánistánu	25
Obrázek 12: Cizinci afghánského původu na území ČR dle druhu pobytu a jejich vývoj od roku 2015 do roku 2022.....	26
Obrázek 13: Libanonská diaspora.....	27
Obrázek 14: Etnické složení v Libanonu	28
Obrázek 15: Cizinci libanonského původu na území ČR dle druhu pobytu a jejich vývoj od roku 2015 do roku 2022.....	29
Obrázek 16: Etnicko-náboženské shrnutí v Jemenu	30
Obrázek 17: Cizinci jemenského původu na území ČR dle druhu pobytu a jejich vývoj od roku 2015 do roku 2022.....	31
Obrázek 18: Shrnutí závěrečné zprávy RIA	35
Obrázek 19: Nabývání státního občanství ze zákona	36
Obrázek 20: Nabývání státního občanství udělením	37
Obrázek 21: Podmínka pro udělení státního občanství ČR	37
Obrázek 22: Nabývání státního občanství prohlášením	38
Obrázek 23: Emigrační a imigrační trendy na našem území za posledních sto let	43
Obrázek 24: Arabské jaro	47

14 Seznam tabulek

Tabulka 1: Top státní příslušnosti (legální migrace)	11
Tabulka 2: Počty žádostí o mezinárodní ochranu v jednotlivých letech (1992–2022)...	16
Tabulka 3: Cizinci z Blízkého východu v Česku.....	48
Tabulka 4: Charakteristika komunikačních partnerů.....	73
Tabulka 5: Délka trvání rozhovoru.....	74

15 Seznam příloh

1. Scénář rozhovoru
2. Seznam komentářů v rozhovorech
3. Souhrnné tabulky
4. Integrační tabulka
5. Rozhovor Farid
6. Rozhovor Saleh
7. Rozhovor Rabih
8. Rozhovor Nabi
9. Rozhovor Balal

16 Seznam zkratek

ČR:	Česká republika
ČSÚ:	Český statistický úřad
ES:	Evropská společenství
EURODAC:	Evropská azylová daktyloskopie
EU:	Evropská unie
IPA:	Interpretativní fenomenologická analýza
MVČR:	Ministerstvo vnitra České republiky
MZV:	Ministerstvo zahraničních věcí
OSN:	Organizace spojených národů
SIP:	Státní integrační program
SUZ:	Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra